T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TOPLUMSAL CİNSİYET VE KADIN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KADINLARIN YAŞAM MEMNUNİYETİNİ BELİRLEYEN SOSYOEKONOMİK FAKTÖRLER: EDİRNE İLİ ÖRNEĞİ

NAZLI NEŞE KAYMAK

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. EMEL YILDIZ

EDİRNE 2022

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TOPLUMSAL CİNSİYET VE KADIN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI DOĞRULUK BEYANI

Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında, tüm verilerin bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini, kullanılan verilerde tahrifat yapılmadığını, tezin akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını, kullanılan tüm literatür bilgilerinin bilimsel normlara uygun bir şekilde kaynak gösterilerek ilgili tezde yer aldığını ve bu tezin tamamı ya da herhangi bir bölümünün daha önceden Trakya Üniversitesi ya da farklı bir üniversitede tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

16/06 / 2022

Nazlı Neşe KAYMAK

ÖZET

Tezin Başlığı: Kadınların Yaşam Memnuniyetini Belirleyen Sosyoekonomik Faktörler: Edirne İli Örneği

Yazar Adı: Nazlı Neşe KAYMAK

Bireylerin yaşam memnuniyetinin hangi etmenlere göre farklılık gösterdiğinin tespit edilmesi, toplumun refahını yükseltmek için alınacak kararlar ve üretilecek politikalar açısından oldukça önemlidir. Bu çalışma kapsamında, kadınların yaşam memnuniyetlerinin sosyo-ekonomik faktörlere göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek amaçlanmıştır. Daha önce bu konuya ilişkin herhangi bir çalışmanın yapılmadığı Edirne il merkezinde, farklı sosyoekonomik düzeydeki 24 mahallede, 15 yaş ve üzerindeki 410 kadının katılımı ile anket uygulaması kullanılarak görüşmeler yapılmıştır. Edirne merkezdeki 24 mahalle baz alınmış olup, mahallelerin nüfus yoğunluklarına göre tabakalandırma yapılarak Tabakalı Örnekleme Yöntemi kullanılmıştır. Edirne genelindeki verilerin toplanması Kolayda Örnekleme yolu ile gerçekleştirilmiştir.

Yapılan görüşmeler neticesinde, kadınların yaşam memnuniyetlerinin yaşlarına, yaşadıkları mahallelere, eğitimlerine, çalışma ve gelir durumlarına göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Gelir, eğitim ve çalışma yaşamına katılım artıkça, yaşam memnuniyet düzeyleri de artmaktadır. Yaşam memnuniyet düzeyinin en yüksek olduğu ilk iki mahallede, kadının diğer mahallelere oranla daha dezavantajlı konumda olması ise çalışmanın dikkat çekici sonuçları arasındadır. Kadınların yaşam memnuniyetleri, doğduğu ve yaşamının çoğunu geçirdiği yere göre farklılık göstermemektedir.

Anahtar Kelimeler: Yaşam Memnuniyeti, Toplumsal Cinsiyet, Kadın ve Kalkınma

ABSTRACT

Title of the Thesis: Socioeconomic Factors Determining Women's Life Satisfaction: The Example of Edirne Province

Author Name: Nazlı Neşe KAYMAK

Within the scope of this study, it was aimed to determine whether women's life satisfaction differs according to socio-economic factors. Determining the factors according to which life satisfaction of individuals differ is very important in terms of decisions to be taken and policies to be produced in order to increase the welfare of the society. Interviews were conducted using questionnaire technique with the participation of 410 women aged 15 and over, in 24 neighborhoods of different socioeconomic levels, in the city center of Edirne, where no study on this subject has been conducted before.

As a result of the interviews, it has been determined that the life satisfaction of women differs according to their age, neighborhoods, education, employment, income and having children. As income, education and participation in working life increase, life satisfaction levels also increase. The fact that women are in a more disadvantageous position compared to other neighborhoods in the first two neighborhoods with the highest level of life satisfaction is among the remarkable results of the study. Life satisfaction of women does not differ according to where they were born and spent most of their life.

Keywords: Life Satisfaction, Gender, Women and Development

ÖNSÖZ

Toplumu oluşturan bireyleri daha iyi anlamak, ihtiyaçlarının neler olduğunu daha kapsamlı tespit etmek ve refahı yükseltmek amacı ile gerçekleştirilen "Yaşam Memnuniyeti Araştırmaları", toplumların ilerlemelerini ölçmek amacı ile de yapılmaktadır. Konuya ilişkin yapılan çalışmalar, yaşam memnuniyetinin yüksek olduğu toplumların genel refah düzeyinin de yüksek olduğunu göstermektedir. Bu durum, bireyin yaşam memnuniyeti ile yaşam standardının yüksekliği arasındaki paralel ilişkiye işaret etmektedir. Yaşam standartlarının belirlenmesinde etkin rol oynayan sosyoekonomik faktörler, yaşam memnuniyetinin belirlenmesinde de önemli nesnel ölçütler olarak değerlendirilmektedir.

Bu çalışmada, toplum nüfusunun yarısını oluşturan ve toplumsal kalkınmanın temel öznesi olarak görülen kadınların yaşam memnuniyetinin, sosyoekonomik faktörlere göre değişiklik gösterip göstermediği araştırılmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen nicel veriler ve nitel gözlemler sonucunda, kadınların yaşam memnuniyetinin içinde bulunduğu sosyoekonomik yaşam koşullarına göre farklılık gösterdiği, bu farklılığın kadının yaşam memnuniyeti algısını da şekillendirdiği tespit edilmiştir.

Öncelikle konu seçimimde, yazım sürecinde bana verdiği destek ve ilham için, bilgisi, tecrübesi, yüreklendirici ve yapıcı tavrı ile beni yönlendiren, kendisini tanımaktan onur duyduğum tez danışmanım Doç. Dr. Emel YILDIZ'a teşekkür ederim. Bu çalışmanın ortaya çıkmasında, özellikle istatistik çözümlemesi kısmında büyük yardımlarını gördüğüm, bilginin paylaşıldıkça arttığını gösterdiği için Prof. Dr. Adil OĞUZHAN'a minnet borçluyum. Yüksek lisans eğitimine başlamamda ve eğitim süresince karşılaştığım her zorlukta desteğiyle yanımda olan değerli Anabilim Dalı Başkanım Dr. Öğr. Üyesi Ebru Zümrüt BOYACIOĞLU'na teşekkürü borç bilirim. Yaşam boyu hissettiğim sevgileri ve güvenleri için anneme ve babama şükranlarımı sunarım. Çalışmam süresince desteğini hissettiğim tüm dost ve arkadaşlarıma teşekkür ederim. Çalışmamı varlıkları ile yaşama hayat veren bütün kadınlara ithaf ediyorum.

Nazlı Neşe KAYMAK
EDİRNE

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **I**
ABSTRACT ..... **II**
ÖNSÖZ ..... **III**
İÇİNDEKİLER ..... **IV**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **VII**
KISALTMALAR LİSTESİ ..... **IX**
GİRİŞ **1**

1. BÖLÜM

TARİHSEL SÜREÇTE KADININ TOPLUMDAKİ VE EKONOMİDEKİ YERİ

1.1. Tarihsel Süreçte Kadının Toplumdaki Yeri 4
1.2. Tarihsel Süreçte Kadının Ekonomideki Yeri 9
1.2.1. Tarihsel Süreçte Kadının Ailedeki Yeri 9
1.2.2. Çalışma Hayatı İçinde Kadının Yeri 10
1.2.2.1. İşgücü Piyasasında Kadın 11
1.2.2.2. Türkiye'de Kadının İşgücü Piyasasına Katılımı 12
1.4. Kalkınmada Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadının Önemi 16
1.5. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kadın ve Eğitim 19
1.6. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kadın ve Sağlık 20

2. BÖLÜM

YAŞAM MEMNUNİYETİ

2.1. Yaşam Memnuniyeti Kavramı 26
2.2. Yaşam Memnuniyetini Etkileyen Faktörler 28
2.2.1. Ekonomik Faktörler 28
2.2.2. Eğitim 31
2.2.3. Yaş 33
2.2.4. Cinsiyet 34
2.2.5. Medeni Durum 35
2.2.6. Sağlık 37
2.3. Yaşam Memnuniyetinin Ölçümü 38

3. BÖLÜM

EDİRNE İLİNDE KADININ YAŞAM MEMNUNİYETİNİ BELİRLEYEN SOSYOEKONOMİK FAKTÖRLER

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi 40
3.2. Veri Toplama Tekniği 42
3.3. Evren ve Örneklem Seçimi 43
3.4. Araştırmanın Sınırlılıkları 44
3.5. Araştırmanın Yöntemi 44
3.6. Araştırmanın Bulguları ve Değerlendirilmesi 44
3.6.1. Kadınların Demografik Bilgileriyle İlgili Frekans Dağılımları 44
3.6.2. Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Sosyodemografik Profillerine Göre Farklılıklarının Testi 57
3.6.2.1. Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Yaş Durumlarına Göre Farklıklarının Testi 57
3.6.2.2. Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Doğum Yerine Göre Farklıklarının Testi 60
3.6.2.3. Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Yaşamının Çoğunu Geçirdiği Yere Göre Farklıklarının Testi 60
3.6.2.4. Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Yaşadığı Mahallelere Göre Farklıklarının Testi 61
3.6.2.5. Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Medeni Durumlarına Göre Farklılıklarının Testi 68
3.6.2.6. Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Eğitim Durumuna Göre Farklılıklarının Testi 69
3.6.2.7. Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Çalışma Durumlarına Göre Farklıkları 71
3.6.2.8. Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Kendi Gelir Durumlarına Göre Farklıkları 73
3.6.2.9. Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Genel Sağlık Durumlarına Göre Farklılıkları 74
3.6.2.10. Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Kendini Değerli Hissetmelerine Göre Farklıkları 75
3.6.2.11. Kadınların Demografik Yapılarının Gelirden Bağımsızlığı 77
3.6.2.12. Kadınların Eğitim ve Çalışma Durumlarının Kendini Değerli Hissetme Durumundan Bağımsızlığı 81
SONUÇ VE ÖNERİLER 84

KAYNAKÇA 90
EK-1 ANKET FORMU 103
EK-2 YAŞAM MEMNUNİYETİ ÖLÇEĞİ FORMU 106

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Kadınların Eğitim Durumuna Göre İşgücü Durumu, 2019-202……14
Tablo 2: 2021 Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi……17
Tablo 3: Türkiye'nin Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi Sıralamaları ve Puanları (2016-2021)……...…….…18
Tablo 4: Türkiye'nin 1990-2021 Yılları Arasındaki İGE Değerleri……...22
Tablo 5: Katılımcıların Demografik Bilgileriyle İlgili Frekans Dağılımları……..44
Tablo 6: Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Yaş Durumlarına Göre Farklılıklarının Testi……..58
Tablo 7: Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Doğum Yerine Göre Farklılıklarının Testi……..…...59
Tablo 8: Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Yaşamının çoğunun geçirdiği Yere Göre Farklılıklarının Testi……..……...60
Tablo 9: Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Yaşadığı Mahallelere Göre Farklılıklarının Testi……..66
Tablo 10: Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Medeni Durumlarına Göre Farklılıklarının Testi…….……...68
Tablo 11: Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Eğitim Durumlarına Göre Farklılıklarının Testi…….…….……..70
Tablo 12: Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Çalışma Durumlarına Göre Farklılıklarının Testi……...……...……72
Tablo 13: Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Kendi Gelir Durumlarına Göre Farklılıklarının Testi…….…….73
Tablo 14: Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Genel Sağlık Durumlarına Göre Farklılıklarının Testi…….……74
Tablo 15: Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Kendini Değerli Hissetmelerine Göre Farklılıklarının Testi……...……..75
Tablo 16: Kadınların Medeni Durumlarının Hane Gelir Durumlarından Bağımsızlıklarının Testi……...……..….76
Tablo 17: Kadınların Medeni Durumlarının Kendi Gelir Durumlarına Göre Bağımsızlıklarının Testi……..……77

Tablo 18: Kadınların Eğitim Durumlarının Kendi Gelir Durumlarından Bağımsızlıklarının Testi……...……...…79
Tablo 19: Kadınların Eğitim Durumlarının Kendini Değerli Hissetme Durumlarından Bağımsızlıklarının Testi……..……..80
Tablo 20: Kadınların Çalışma Durumlarının Kendini Değerli Hissetme Durumlarından Bağımsızlıklarının Testi……...….81

KISALTMALAR LİSTESİ

GAD: Gender and Development (Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kalkınma)

IGE: İnsani Gelişim Endeksi

KSGM: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

OECD: Organization For Economic Co-operation and Devolapment (İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı

SKH: Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

SÜRKAL: Sürdürülebilir Kentsel ve Kırsal Kalkınma Derneği

SWLS: The Satisfaction With Life Scale (Yaşam Memnuniyeti Ölçeği)

SPSS: Statistical Package for the Social Sciences

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

SWLS: The Satisfaction With Life Scale (Yaşam Memnuniyeti Ölçeği)

TCEE: Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi

TCDGE: Toplumsal Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeksi

TUİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TÜSİAD: Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği

UNDP: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

GİRİŞ

Temellerinin, insanın ve onun mutluluğunun, hümanizmin ve aklın merkeze alındığı Aydınlanma düşüncesine dayandığı düşünülen yaşam memnuniyeti kavramı, bireyin içinde bulunduğu mevcut yaşam koşullarının, beklentilerini ve gereksinimlerini karşılaması ile yakından ilişkilidir. Kişinin yaşamından memnun olup olmaması durumu, hayatına dair bütünleyici olumlu ve olumsuz bir yargının sonucu olarak ifade edilebilir. Toplumsal ve ekonomik olarak değerlendirilen tüm olguları kapsayan ve çok yönlü bir kavram olan sosyoekonomik koşullar, bireylerin bu sübjektif yargılarını içeren yaşam memnuniyet durumlarının tespitinde oldukça önemli bir faktördür.

Literatürde yaşam memnuniyeti genellikle yaşam kalitesi, refah, doygunluk, öznel iyi oluş kavramları ile birlikte ele alınmıştır. Bireyin yaşamdan duyduğu memnuniyet, yaşam kalitesini belirleyen eğitim, sağlık, medeni durum, barınma koşulları, çalışma durumu, gelir gibi faktörlerden etkilenmektedir. Bu etkenler aynı zamanda refah kavramı ile de yakından ilişkilidir. 21.yy kalkınma politikaları, refahı ölçmeye çalışan geliri merkeze alan yöntemlerin yerine, eğitim, iş, sağlık durumu, yaşam memnuniyeti, değerli hissetme durumu gibi sosyoekonomik faktörlerin, refah ölçüm yaklaşımlarına dâhil edilmesini gerekli görmüştür.

Toplumların gelişmesinde ve kalkınmasında kadına verilen değer önemli bir göstergedir. Toplum nüfusunun yarısını oluşturan kadınların yaşamından duyduğu memnuniyet ise, ülkenin refah durumunun bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Kadınların, eğitim, sağlık, işgücüne katılma, kaynaklara ulaşım, gelir durumları ile ilgili sosyo-demografik ve ekonomik göstergeler, ülkelerin gelişmişlik oranına göre farklılık göstermektedir. Toplumsal cinsiyet üzerinden kadına yüklenen roller ve bu rollerin getirdiği sorumluluklar, beraberinde eğitimde fırsat eşitsizliği, işgücü piyasasına ve nitelikli sağlık hizmetlerine erişiminde zorluklara sebep olabilmektedir. Bu durum ise kadın yoksulluğuna ve beraberinde ülkelerin insani gelişme bakımından geri kalmasına neden sebep olmaktadır.

Bu çalışmada, gerek insani gelişme gerekse toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin önlenmesi bağlamında önemli bir konu olan kadınların yaşam memnuniyetinin, sosyoekonomik faktörlere göre farklılıklarına bakılmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde kadının toplumdaki ve ekonomideki yeri tarihsel süreç içinde toplumsal cinsiyet perspektifinden ele alınmıştır. Farklılaşan üretim biçimleri ile gerçekleşen ekonomik yapıdaki değişimlerin, toplumu ve onun en temel öznesi olan kadını nasıl etkilediği çalışmanın sınırlılıkları çerçevesinde genel hatları ile açıklanmıştır. Bireyin yaşam memnuniyetinin kalkınma politikalarının merkezine alınması, çalışmada bu bölümün diğer bir alt başlığı olan kalkınma ve kadın konusunu ele almayı gerekli kılmıştır.

İkinci bölümde, literatürde yaşam memnuniyeti ile ilgili ulusal ve uluslararası çalışmalar incelenerek, yaşam memnuniyeti kavramı, tarihsel süreci, yaşam memnuniyetini etkileyen faktörler ve ölçüm yöntemleri konularına yer verilmiştir. Yapılan çalışmalara göre kişilerin yaşam memnuniyetini etkileyen altı temel sosyoekonomik faktör mevcuttur. Bunlar, eğitim, yaş, cinsiyet, medeni durum, sağlık durumu, geliri ve çalışma yaşamını ele alan ekonomik etkenlerdir. Birbirleri ile bağlantılı olan bu unsurlar, bireylerin yaşam memnuniyet durumlarında etkili olduğu kadar, yaşam memnuniyeti algısını da şekillendirmektedir.

Çalışmanın uygulama aşaması olan üçüncü bölümde öncelikle araştırmanın amacı, önemi, evreni ve örneklemi açıklanarak; sahada elde edilen bulguların toplanması, betimsel olarak sunulması, analiz edilmesi ve tartışılmasına yer verilmiştir. Bu bağlamda, Edirne il merkezinde yaşayan farklı gelir, eğitim, yaş, medeni durum vb. sahip kadınların yaşam memnuniyetlerinin sosyoekonomik faktörlere göre farklılıkları tespit edilmiştir. Çalışmanın temel problem cümlesi " Kadınların yaşam memnuniyetleri sosyo-ekonomik faktörlere göre farklılık göstermekte midir?" şeklinde belirtilebilir. Araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır: Kadınların yaşam memnuniyetleri:

1. Yaşı, doğum yeri, büyüdüğü yer, yaşadıkları mahalle ve medeni durumları olan sosyo-demografik faktörlere göre farklılık göstermekte midir?

2. Çalışma durumları, çalışmama nedenleri, kendi ve hane gelir durumları gibi ekonomik faktörlere göre farklılık göstermekte midir?
3. Sağlık durumlarına göre farklılık göstermekte midir?
4. Kendilerini değerli hissetme durumlarına göre farklılık göstermekte midir?

Çalışma neticesinde bu sorular kapsamında elde edilen bulgular analiz edilmiş, çalışma sonuç ve öneriler kısmı ile tamamlanmıştır.

1. BÖLÜM

TARİHSEL SÜREÇTE KADININ TOPLUMDAKİ VE EKONOMİDEKİ YERİ

Çalışmanın bu bölümünde en genel hali ile ekonomik ilişkilerin toplum üzerindeki etkisinin kadını ve onun sosyal konumunu nasıl değiştirdiği açıklanmıştır. Bunun temel sebebi ise, çalışmanın ana konusunu oluşturan kadınların yaşam memnuniyetinin, sosyoekonomik faktörler ile ilişkisi üzerinden ele alınmasıdır. Durumun daha iyi anlaşılıp, nitelikli bir şekilde ortaya konmasının ilk koşulu ise, konuyu tarihsel süreç içinde incelemektir. Bu nedenle ilk olarak kadının tarihsel dönemlerden günümüze kadarki durumu ele alınarak, bölümün ilerleyen aşamasında, farklılaşan üretim biçimleri ile gerçekleşen ekonomik yapıdaki değişimin, toplumu ve onun en temel öznesi olan kadını nasıl etkilediği, "kadının ekonomideki yeri" başlığı altında anlatılmıştır.

Yaşam memnuniyetinin toplumsal refah konusu ile yakın ilişkisi ise, bu bölümün diğer alt başlıklarından biri olan "kadının kalkınmadaki etkisi" ni ele almayı gerekli kılmıştır. Son olarak, kadının yaşam içerisinde var oluşunu temellendiren, en önemli konulardan biri olan toplumsal cinsiyet eşitsizliği sorununun, eğitim ve sağlık ile ilişkisine değinilmiştir.

1.1. Tarihsel Süreçte Kadının Toplumdaki Yeri

İnsanlığın tarihsel sürecine bakıldığında, toplumların da aynı insanlar gibi biyolojik cinsiyetleri olduğu görülmektedir. Yaklaşık 2 milyon yıl önce başladığı ve 12 bin yıl önce son bulduğu varsayılan Paleolitik Çağda, insanlığın anaerkil ve eşitlikçi bir toplumsal sistem içinde yaşadığı düşünülmektedir. Kadın ve erkek cinsiyetlerinden oluşan insan toplulukları, insanın zihinsel yapısı ile paralel olarak gelişen üretim araç, şekil ve ilişkileri ile birlikte tarih boyunca değişimini sürdürmüştür (Baydaş Sayılgan & Kaya Erdem, 2012: 102).

Avcı toplayıcılıktan tarım toplumuna geçiş ile insan gücüne dayalı üretimden mekanik üretime geçiş, tarihsel süreçte kadın sorununun ortaya çıkmasındaki önemli iki etken olarak değerlendirilir. Toplumsal sistemin anaerkilden ataerkilliğe evirilmesinin bu iki önemli kırılma ile gerçekleştiği düşünülmektedir (Güzel, 2015: 505).

Var olan sorunun daha iyi idrak edilip gerekli nitelikte ele alınabilmesi için, o konuya ilişkin tarihsel sürecin incelenmesinin önemli olduğu düşüncesi ile kadınların yaşam memnuniyetine ilişkin yapılan bu çalışmanın ilk bölümünde, kendi üstünlüğünü erkeğin egemenliğine nasıl bıraktığı tarihsel bağlamda ele alınmıştır (Kaçar, 2007: 31).

Sosyoloji disiplini, ailenin tarihini kadının aile içindeki konumuna ve önemine göre üç döneme ayırmış, bu tarihsel süreçleri anaerkil, ataerkil ve eşitlikçi dönem olarak adlandırmıştır. Anaerkil olarak isimlendirilen ilk dönem, insanların üretmekten ziyade tüketerek hayatta kaldıkları, toplumsal kuralların belirlenmediği, kandaşlık bağlarına dayanan toplayıcılık dönemi olarak da bilinmektedir. Soyda belirleyici olanın babadan ziyade annenin olması ve toplayıcılık esasına dayanan ekonomide kadının üstlendiği rol, dönemin anaerkil olarak ifade edilmesinin temel önemli iki sebebidir (Duman, 2012: 25). Doğanın insanların temel ihtiyaçlarını karşılayamaz duruma gelmesi sonucu, insanlar yeni arayışlara yönelmiş ve ilk aşamada doğadaki hayvanlardan yararlanmak gerektiğini düşünmüşlerdir. Avın gerçekleşmesi için gerekli aletlerin yapılması ve avlanma işini erkekler üstlenirken; kadınlar ise toplayıcılık ile uğraşmaya devam edip, ev önünde ürün yetiştirmişlerdir. Mies, kadının doğası gereği yaşamın içinde üreten olarak konumlandırıldığını belirtmiştir. Kadının, doğurarak insanlığı yeniden üretmesinin yanı sıra yiyeceğin büyük bölümünü temin etmesi bakımından da önemli bir konuma sahip olduğu düşünülmektedir (Mies, 2011'den akt. Karapehlivan Şenel, 2012: 248).

Bu süreçte, üreme etkinliğinde bir araç olarak değerlendirilen babanın, toplumsal örgütlenmede de rollerinin oldukça sınırlı olduğu düşünülmektedir. Tek eşli evliliklerin olmadığı bu dönemde rolü belirsiz olan baba, çocuklar üzerinde de herhangi bir otoriteye sahip değildir. Çocuklar ananın ailesinin üyeleri olarak görülür.

Döneme ilişkin araştırmalar incelendiğinde, özel mülkiyetin olmadığı, üretimin ortaklaşa yapıldığı, üretilenin toplumun ortak malı olduğu bu düzenin ve düzendeki kadın egemen anlayışın uzun yıllar verimli bir şekilde varlığını sürdürdüğüne ilişkin bilgiler mevcuttur (Demirhan Serinken, 2016: 1072).

Nüfusun çoğalması, toplayıcılık ile elde edilen ürünlerin gereksinimi karşılayamaz duruma gelmesi, insanların doğaya müdahalesini getirmiştir. Doğadaki hayvanlardan yararlanmak gerektiği düşünülmüş, avlanma için avcılara ve av aletlerine ihtiyaç duyulmuştur. Bu durum, işi üstlenen erkeklerin klan içinde güç sahibi olmalarını sağlamıştır. Alet yapan insanın ilk özel mülkiyeti de yontarak, parçalayarak, keserek yaptığı aletler olmuştur. Hayvanlar evcilleştirilip, kadınların tarımda harcadıkları işgücü yerine kullanılmıştır. Böylece kadın emeği tarımdan uzaklaştırılarak, o dönemin kamusal alanında üretmekten yoksun bırakılmıştır (Kızılkaya, 2005: 27) Tarımda hayvanların işgücünü kullanarak üretim fazlasına sahip olunması, erkeklerin toplum içerisinde güçlerinin artmasına neden olmuştur. Hayvan yetiştiriciliği ve evcilleştirmesi, toplayıcılıktan elde edilen rastgele gelire nazaran daha düzenli ve bol kaynak sağlarken; erkeğe iktisaden ayrıcalıklı bir konum vermiştir (Politzer, 2010: 169). Tüm bu süreç, ataerkil sistemin nasıl inşa edildiğinin betimlemesi olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte, zamana karşı en dirençli kalıplar olan kadınlığın ve erkekliğin bir kimlik olarak sahneye çıktığı ilk dönem olarak kabul edildiğine ilişkin görüşler mevcuttur (Berktay, 2004: 2-3).

Ataerkil düzende aile, toplumun temelini oluşturmaktadır. Ailenin erkeğin soy zincirine dayanması, mülkiyetin babadan oğula geçmesi kadınların toplum içindeki konumlarını doğrudan etkilemiştir. (Karapehlivan Şenel, 2012: 250). Erkek egemen aile ile ilgili yasalar, kadının sosyal ve ekonomik durumunu zorlayıcı bir şekilde sınırlandırmıştır. Örneğin, Babil'in Hammurabi Yasası (İ.Ö. 1750)'na göre, kadınlar ve çocuklar zimmet olarak verilebilir, babanın ve kocanın sahip olduğu metalar gibi alınıp satılabilirdi (Berktay, 1996: 86).

Batı uygarlığının köklerini dayandırdığı Antik Yunan'da, kadının sömürülüş hikâyesinin mitolojilerle yeniden üretilmeye devam ettirildiği görülmektedir. Örneğin geç dönem Yunan mitlerinden Truva Savaşına neden olan Helen, birçok mücadelenin,

yıkımın ve kötülüğün sebebi olarak gösterilmiştir (Karaaslan, 2016: 163). Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin temellerinin Eski Yunan'da atıldığını savunan Luce Irigaray, kadının bu toplumda ikinci sınıf bir varlık muamelesi gördüğünü ve bu durumun birçok kaynak tarafından belirtildiğini ifade etmiştir (Stone, 2006'dan akt. Kocabaş Atılgan, 2013: 16).

Toplumsal tabakaların çok keskin çizgilerle ayrıldığı Orta Çağda kadınlar için durum çok farklı değildir. Bu dönemde kadını tamamı ile dışlayan Antik Yunan demokrasisine nazaran, sosyal durumuna göre bakire, dul ve evli olarak üç sınıfta değerlendiren bir zihniyetin hâkim olduğunu düşündüren kaynaklar mevcuttur. Dönemin kadın algısı, erkeğin savunmasına ihtiyaç duyan, nazik, alıngan ve utanç verici hallerden daima sakınması gereken bir varlık şeklinde tanımlanmıştır (Akkaya Kia, 2015: 14-15). Sosyal yaşamın içinde yetki, kuvvet, iktidar, itibar gibi kavramların temsili erkek olarak gösterilirken, kadının rolü ise erkeğin bunlara sahip olması için onu desteklemesi şeklinde konumlandırılmıştır. Bu süreçte, Eski Türklerde kadının toplumsal konumu ile ilgili, onurun bir simgesi olarak, sosyal hayat içinde daima erkeğin yanında yer aldığı ve karar mekanizmalarında etkili olduğuna ilişkin bilgilere ulaşılabilmektedir (Ersoy, 2019: 216). Patriarkal yapının güçlendirildiği ve toplumsal cinsiyet rollerinin içselleştirildiği feodal dönem, kadınların bugün toplumsal sistem içindeki konumlanış biçiminin bir dönüm noktası olarak değerlendirilebilir (Şahin, 2021: 1). Yükseliş döneminde, var olan toprak bütünlüğünün korunması için veraset sisteminin ilk erkek çocuğa öncelik verilmesi şeklinde değiştirilmesi ile kız çocuklarının mülk hakları oldukça kısıtlanmıştır. Evlenmek, mirastan pay alabilmelerinin tek koşulu olmuştur (Pelizzon, 2009). Bu dönemde hakları oldukça sınırlanan kadınların dikişçi, temizlikçi, fırıncı ve ayakkabıcılık gibi kendine özgü meslekler ile yine de üretime katılabildikleri ile ilgili bilgiler mevcuttur (Afşar & Öğrekçi, 2014: 74).

Tarımdan makineye, gelenekselden moderne geçiş ile toplumsal yapılanmada önemli bir dönüm noktası olan sanayileşme ile insanlık büyük bir değişim sürecine girmiştir (Giddens, 2013: 33-35). Teknolojideki hızın artması, üretim sistemlerinin değişmesi beraberinde birçok yeniliği getirmiştir (Akıncı Çötok, 2006: 23). Bu değişim, kadının üretim biçimine katılma şeklini de etkilemiştir. Daha önceki

dönemlerde çeşitli şekillerde üretim faaliyetine katılan kadınlar için devrimsel sayılabilecek önemli değişim, bunu ücret karşılığı yapmasıdır (Kocacık & B.Gökkaya, 2005: 197). Ekonomik yaşam koşullarının gittikçe ağırlaştığı 19.yy'da kadınlar, yoksulluk içerisindeki ailelerini desteklemek için düşük ücretler ve zor koşullar altında çalışmaya başlamışlardır (Koçak, 2021: 12-28). Kadınların çalışma hayatına dâhil olmasına sebep olan diğer bir gelişme ise dünya savaşlarıdır. Erkek işgücünün savaşa katılması ve sanayileşmenin artması sebebi ile oluşan boşluk, kadınlar için bir fırsata dönüşmüştür. Genel olarak sürece bakıldığında, kadınlar çalışma yaşamına yedek işgücü konumunda, destekçi olarak dâhil olmuşlardır (Yılmaz, Bozkurt & İzci, 2008: 92). Kısacası, sanayileşme ile birlikte kadın emeğinin üretime katılma şekli değişmiş olsa da, erkeklerin çalışma şekli ile karşılaştırıldığında toplumsal cinsiyet rollerinin işgücüne katılım açısından oldukça belirleyici olduğu söylenilebilir (Kocacık & B. Gökkaya, 2005: 198). Kapitalizmin gelişmesi ile birlikte ortaya çıkan yeni üretim şekilleri, kadının toplum içerisindeki konumunda da radikal değişiklikler getirmiştir. Kadın, bu dönemde üreten rolünün yanı sıra tüketim toplumunda meta görevi ile sahnede yerini almıştır (Fidan, 2000: 117-118). Yaşamın her alanında üreten rolü ile var olan kadın, kamusal alanda ücret karşılığı çalışırken, aile içerisinde ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaya devam etmektedir. Aile içerisindeki emeğinin herhangi bir ekonomik karşılığının olmaması sonucu oluşan dezavantajlılık durumu, ücret karşılığı çalıştığı iş yaşamında da devam etmektedir. Sahip olduğu çok kimlikli sosyal roller ve bu rollerin toplumsal cinsiyet üzerinden annelik, eş gibi yeniden kurgulanması çalışma yaşamında önemli problemlere sebep olmaktadır. Uzun çalışma saatleri, çocuklar için kreş problemi, eşit işe eşit ücret ödenmemesi, sırf kadın olmaktan kaynaklı yaşadığı ayrımcılık gibi durumlar çalışan kadınların en temel sorunlarını oluşturmaktadır (Yılmaz, Bozkurt & İzci, 2008: 93).

Kadının tarihsel süreç içerisindeki konumunun incelendiği bu başlık altında, ekonomik koşulların toplum içindeki rolünün ve işlevinin belirlenmesinde ne kadar etkili olduğu görülmektedir. Kadın emeğinin çalışma yaşamı içinde öneminin yeteri kadar değer görmemesi göze çarpan en belirgin durumdur. Bu durumun ilk çağlardan 21. yüzyıla kadar güncelliğini korumasının, onların bir insan olarak değil de bir kadın

olarak değerlendirilmesi ve bu değerlendirmenin süreklilik kazanması ile yakından ilişkili olduğu düşünülmektedir (Kaya, 2009: 31).

Kadının toplumsal konumunun büyük ölçüde, üretiminin ekonomideki yeri ve önemi ile ilgili olduğu ifade edilebilir.

1.2. Tarihsel Süreçte Kadının Ekonomideki Yeri

Bu başlık altında çalışmanın sınırlı boyutları içerisinde öncelikle kadın emeğinin aile içindeki konumu ve önemi, kadının çalışma hayatı içindeki yeri ve kalkınmadaki rolü toplumsal cinsiyet perspektifinden ele alınacaktır.

1.2.1. Tarihsel Süreçte Kadının Ailedeki Yeri

İnsan, soyunu farklı iki cinsin bir araya gelmesi ve aralarındaki ilişkiyi sistemleştiren aile adı verilen kurumsal yapı ile devam ettirir (Can, 2013: 215). Pek çok sosyal bilimci, toplumsal yapı içinde büyük bir işlevi ve önemi olan ailenin evrensel tanımından söz etmenin olanaksız olduğunu belirtmiştir (Gürcan, 2013: 12).

Ailenin toplum içindeki en temel işlevi, var olan düzenin devamını sağlaması ve bireyin toplumsallaşmasına hizmet etmesi olarak görülmektedir. Parsons, işlevselci bakış açısında ailenin, çocuğun içine doğduğu toplumun kültürel kodlarının aktarılmasında ve kişiliğinin gelişmesinde çok önemli bir rolü olduğunu söyler (Giddens, 2005: 175). Engels (2002), İlk çağlarda yerleşik yaşama geçilmeden önce ailenin işlevini, insanlığın en temel amacı olan hayatta kalmak için emniyeti sağlamak olduğu şeklinde değerlendirmektedir. Yerleşik yaşama geçilmesi ile birlikte bu işlevin yerini tarımda kullanılan emek ve para gücünün aldığını söyler.

Endüstriyelleşme ile birlikte, ailenin ekonomideki üretim işlevi açısından değeri azalmış, aile çocukların eğitimi, sosyalizasyon süreçleri ve üreme işlevine yoğunlaşmıştır (Giddens, 2005: 174). Önemli bir kurumsal görevi üstlenen ailede, roller aile üyeleri arasında oldukça belirgindir (2001 Yılı Aile Raporu, 2002: 17). Çocuklara, biyolojik olan cinsiyetin nasıl toplumsallaşacağı bu roller üzerinden aile kurumu aracılığı ile öğretilmektedir (Terzioğlu & Taşkın, 2008: 63). Böylece çocuklar,

toplumsal cinsiyet kimliklerini, ilk olarak aile içinde cinsiyetlerine uygun davranışlar gerçekleştirerek edinirler (Powell and Greenhause, 2010: 1012). Dedeoğlu (2000)'e göre aile bireye toplum içerisinde nasıl yaşaması gerektiğini öğreten bir tampon kurumdur. Toplum, yaratmış olduğu sistemin sürekliliğini cinsiyet ideolojisini yeniden üreterek bu kurum üzerinden devam ettirmektedir. Aile, bireylere üretim sistemi içerisine nasıl ve ne şekilde dâhil olacağını öğretir. Bu durum kadının emeğinin konumunun belirlenmesinde önemli bir etken olarak değerlendirilmiştir. Bu etki kadının eğitimine, yaşam süresine, sağlık durumuna, sosyal yaşam içindeki konumuna yansımaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda ailenin, kadın istihdamının şekillenmesinde, kadının kendi emeğini piyasaya sunma şeklini belirlemesinde önemli bir faktör olduğu söylenebilir.

Ulu (2018: 23), kadının toplum ve aile içinde çok geniş bir sorumluluğa sahip olduğunu söyler. Bu anlamda aileye, yakın akraba ve çevreye eş, anne ve daha birçok sosyal rolle önemli katkılar sunmaktadır. Kadın emeğinin karşılık bulmadığı önemli engellerden bir tanesi duygusal emek sorunudur. Kadın, aile üyelerinin mutluluğu, rahatı ve başarısı için duygusal anlamda özverili bir tavırla karşılığında hiçbir ücret beklemeden onları sürekli besler. Burada duygusal, zihinsel ve fiziksel emek görünmez hale gelir (Acar Savran & Tura Demiryontan, 2008: 11-12). Az gelişmiş toplumlarda kadının çocuk bakma, ev işi, doğum gibi sebepler ile çalışma yaşamını terk etmek durumunda kaldığı, konuya ilişkin yapılan çeşitli araştırmalar sonucu ortaya konmuştur. Bu durum, aile ilgili sorumlulukların kadınların çalışma yaşamlarına çok önemli bir etkisi olduğunu göstermesi bakımından önemlidir (Eyüboğlu, Özar &Tanrıöver Tufan, 1998: 13). Gelişmiş toplumlarda ise kadınların nitelik kazandırılmasına yatırım yapmak, hem sosyal açıdan hem de ekonomik açıdan önemli görülmektedir. Kadınların ev içi sorumluluklarının hafifletilmesi ve çalışma hayatına katılımını hızlandıracak politikalar geliştirilmesi, gelişmiş ülkelerin öncelikleri arasındadır (Gönüllü ve İçli, 2001: 82).

1.2.2. Çalışma Hayatı İçinde Kadının Yeri

Tarihsel süreç içinde kadının toplumsal konumuna bakıldığında, kadın emeği ile değişen sürecin getirdiği yeni rol ve görevleri çerçevesinde farklı şekillerde üretim

faaliyetine katıldığı görülmektedir. Sanayi devrimi kadının emeğinin ücret olarak karşılık bulduğu, ilk kez işçi konumu ile gelir elde etmeye başladığı dönem olmuştur (Canbay, 2018: 63).

1.2.2.1. İşgücü Piyasasında Kadın

Çalışma çağında olup da istihdam edilen ve edilemeyenlerin toplamı işgücü olarak tanımlarken, çalışma çağı olarak belirlenen 15 yaş ve üzerinin genel nüfus içindeki oranı da işgücüne katılım olarak tanımlanmaktadır. Sadece çalışanlar değil, çalışmak isteyip de istihdam edilemeyenler de işgücü olarak görülmektedir (TÜİK, 2020: 10).

Çalışmak eylemi, ekonomi literatüründe cinsiyet farkı gözetmeksizin üretime katılmak ve istihdam edilmek şeklinde tanımlanırken; yaşamın içinde üretimde vazgeçilmez olan kadın emeği, bazı sektörlerde ikincil işgücü şeklinde görülmektedir. Kadınların, gündelikçi işçi, ev eksenli, ücretsiz aile işçisi olarak çalışma şekilleri emeğinin görünür kılınmamasından dolayı, yokmuş gibi değerlendirilmesine yol açmaktadır (TÜSİAD, 2002: 45). Bununla birlikte, yaşam kalitesine, beşeri kaynaklara, yakın ilişkilere, aile ve çalışma yaşamı arasındaki uyuma ve kuşaklar arası birlikteliğe olumlu katkılar sundukları düşünülen kadınlar; emeğinin görünür kılındığı, iş gören, uzman, eğitimci ve girişimci olarak da çalışma yaşamı içerisinde yer almaktadır (Büyükbeşe vd.'den akt. Türkkahraman & Şahin, 2010:81).

Kadının ev içinde ve dışındaki üretimi, emeğinin ücret olarak karşılık bulduğu sanayi devrimi ile keskin bir şekilde farklılaşmıştır. Kadının ev dışı alanda işgücü piyasasına dâhil olarak çalışmasına olanak veren bu dönem, beraberinde kadına farklı roller ve sorumluluklar da yüklemiştir (Fidan, 2000: 118). Tarihsel süreçte kadının kamusal alanda ücret karşılığı çalışması II. Dünya savaşından sonra hız kazanmıştır. Erkek işgücünün silahlanarak savaşa gitmesi bu durumun temel sebebi olmuştur (Özer & Karabulut, 2003: 58). Bu süreçte kadının çalışma yaşamına katılmasını destekleyen çeşitli devlet politikaları geliştirilmiştir. Çocukların bakımı için açılan kreş ve gündüz bakım evleri, ucuz ve sıcak yemek üreten devlet destekli restoranlar, sağlık hizmetlerine erişimi kolaylaştıracak planlar, çalışma saatlerinin

kadınların uygunluk durumuna göre organize edilmesi bunlardan bazılarıdır. Nitekim savaşın bitip kamusal alanın esas sahipleri olarak görülen erkeklerin geri gelmesi ile kadınlar evlerine geri çağırılmıştır. Buna yönelik çeşitli kampanyalar başlatılmıştır. ABD'de başlatılan Perçinci Rosie kampanyası, bu durum için en dikkat çekici örneklerden biri olarak değerlendirilebilir. Kadınların çalışma yaşamına katılmaları yönünde sağlanan kolaylıklar kaldırılmıştır (Omay, 2011: 155).

Küreselleşme ile birlikte üretim şeklindeki değişim, kadının işgücüne katılmasında ve karşılığında aldığı ücret düzeyinde önemli değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Özellikle Batı Avrupa ülkelerinde kadınların çalışma yaşamına katılmasına yönelik kolaylaştırıcı ve destekleyici kararlar, katılım oranının artmasına neden olmuştur (Yılmaz, 2006: 45).

Toplumsallaşan cinsiyetin yarattığı eşitsizliğe ilişkin mücadele, evlenme yaşının artması, geliştirilen ve yaygınlaştırılan doğum kontrol yöntemleri, kadının aile içinde değişen konumu, eğitim düzeyindeki artış, kentleşme, kadının çalışma yaşamına katılmasına ilişkin yaygınlaşan devlet destekli politikalar, toplumun kadına olan bakış açısının değişmesi kadının işgücüne katılmasını kolaylaştıran önemli gelişmeler olarak değerlendirilmektedir (Yorgun, 2010:183). Kadınların çalışma yaşamına katılımını desteklemeye yönelik kolaylaştırıcı birçok uygulama geliştirilmiştir. Fakat var olan egemen sistemin ataerkil bir bakış açısı ile kurgulanması, kadın istihdamının dünya genelindeki dağılımını niteliksel olarak önemli ölçüde etkilemiştir (Doğan Günday, 2011: 1). Ülkelerin kalkınma düzeyleri ile kadınların konumları arasında paralel ve aynı yönlü bir ilişki olduğu açıkça ifade edilebilir.

1.2.2.2. Türkiye'de Kadının İşgücü Piyasasına Katılımı

Tarihsel sürece baktığımızda kadının kamusal alanda çalışma yaşamına katılması gelişen iktisadi politikalar ya da bu alana ilişkin yapılan çalışmalar sonucu değil, bir mecburiyet sonucu olmuştur. Türkiye'deki kadınlar için de durum farklı değildir. Erkeklerin çoğunun 1915 Balkan Savaşı ile orduya katılması ile başlayan süreç, Dünya Savaşları ve İstiklal Savaşı sırasında artarak devam etmiştir. Savaş

sonrası erkeklerin eve dönüşü ile kadınlar da evlerine geri dönmüşlerdir (Berber & Eser, 2008: 3).

Osmanlı dönemi ve erken Cumhuriyet yıllarından bu yana kadının çalışma yaşamına dâhil olması için çeşitli iyileştirme çalışmaları yapılmıştır. Devlet, özellikle planlı döneme geçildikten sonra kendi bünyesinde kadın emeğini değerlendirmeye başlamıştır. Yasal süreçte de kadın çalışanları koruyan tedbirler alınmaya başlanmıştır (Makal, 2010: 36). Alınan tedbirlere rağmen Türkiye'nin, bir ülkenin kalkınmışlığının en temel göstergelerinden biri olarak görülen kadın istihdamı konusunda, diğer gelişmiş ülkelere nazaran daha avantajsız bir konumda olduğu söylenebilir. Kadının, işgücü piyasasına dâhil olabilecek yeterli niteliksel donanıma sahip olamaması, bu dezavantajlı durumun önemli sebepleri arasında görülmektedir (İçin, 2012, S:28). Bununla birlikte, Türkiye'de kadın emeğinin işgücü piyasasına dâhil olmasına etkileyen birçok unsur vardır. Öncelikle toplumda hâkim olan eril bakış açısı, kadınların ev içi işlerinde destekçilerinin olmayışı, kadının çalışmasına ilişkin kalıplaşmış olumsuz kültürel kodlar, iktisadi faktörler, sigortasız olarak gündelik işlerde çalışması, çocuk bakımı, medeni durum ve yaş faktörü, hukuki düzenlemelerde yetersizlikler gibi ekonomik, demografik ve sosyal nedenler kadın istihdamının önündeki engellerdir (Özer & Karabulut, 2003: 65; Canbay, 2018: 80). Bayar (2021), "İşgücü Piyasasında Kadınların Yeri ve Politika Önerileri" adlı çalışmasında, kadınların 2014-2021 yılları arasındaki işgücü durumunu değerlendirmiş; kadınların işgücüne katılma oranlarının %30-34, istihdam oranlarının %26-29, işsizlik oranlarının ise %11-16 arasında değişkenlik gösterdiğini belirtmiştir. Yapılan çalışma kapsamında elde edilen bu verilerden de anlaşıldığı gibi, 2021 yılı itibariyle kadınların yaklaşık olarak %70'i bir gelire sahip olmayıp, yaşamlarını devam ettirebilmeleri için başka birine gereksinim duymaktadırlar.

Kadın istihdamının sağlanmasındaki önemli unsurlardan biri de eğitimdir. Globalleşen dünyada teknolojinin ilerlemesi ile birlikte yaşanan gelişmeler, beraberinde işgücü piyasasında ihtiyaç duyulan nitelikleri de değiştirmiştir. Gereksinim duyulan nitelikli işgücü de eğitimden bağımsız düşünülemez (Korkmaz & Korkut, 2012: 47).

Tablo 1: Kadınların Eğitim Durumuna Göre İşgücü Durumu, 2019-2020

	Okur-Yazar Olmayanlar	**Lise Altı Eğitimliler**	**Lise**	**Meslek ve Teknik Lisesi**	**Yüksek Öğretim**	**Toplam**
2019	15,4	28,0	34,1	42,2	71,5	34,4
2020	12,4	24,1	29,9	37,0	65,6	30,9

TÜİK'in 2021 yılı Türkiye geneli 15 yaş ve üstü kadınların eğitim durumlarına göre işgücü istatistiklerine bakıldığında: 2019 ve 2020 yıllarında okuma yazma bilmeyen kadınların işgücüne katılma oranı %12'lerde, lise ve dengi okullardan mezun olanların %30'larda seyrederken, yüksekokul mezunlarında bu oranın %65'in üzerine çıktığı görülmektedir. TÜİK, işgücü istatistikleri verilerine göre, kadınların eğitim durumu düştükçe, işgücüne katılma oranı da azalmaktadır (https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Kadin-2021-45635).

Kadınların çalışma yaşamına katılımını etkileyen diğer bir faktör ise çocuk sahibi olma durumudur. Toplumsal cinsiyet rolü bakımından, ailede kadının en hususi görevlerinden biri annelik kimliği ile çocuğun bakımıdır. Bu önemli görev, kadının işgücü piyasasına katılımını olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Yılmaz & Zoğal, 2015: 16). Selim ve Üçdoğruk (2005) kadınların çocuk sahibi olma ve doğurganlık durumları ile işgücüne katılmaları arasında, Türkiye için diğer gelişmiş ülkelere göre daha farklı bir anlam olduğunu belirterek; yapılan birçok çalışmada doğurganlığın artması ile kadının istihdama katılımının azaldığının doğrulandığını ifade etmişlerdir. Selim (2006), bu durumu kadınların toplumsal cinsiyet rollerine bağlılığının bir sonucu olarak değerlendirmektedir. Çocuk sahibi olan kadınlar, yaşam mesailerinin önemli bir kısmını "annelik" rolü ile çocuk bakımı ve ona yönelik sunulan hizmet için harcamaktadırlar. Bu da kadını, çalışmak ve çocuk sahibi olmak arasında bir seçim yapmak durumunda bırakmaktadır. Tercihini çalışmaktan yana kullanan kadınların ikinci ya da daha fazla çocuğa sahip olma isteği azalabilmektedir.

TÜİK İstatistiklerle Kadın 2021 verilerine göre, 2020 yılında hanesinde 3 yaşın altında çocuğu olan 25-49 yaş grubundaki kadınların istihdam oranının %25,2,

erkeklerin istihdam oranının ise %85,5 olduğu görülmektedir. Bu belirgin fark, çocuk sahibi olma durumunun kadının çalışma yaşamına katılmasındaki etkisinin görülmesi açısından önemlidir (https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Kadin-2021-45635) .

Yapılan çalışmalar, kadının çalışma yaşamına dâhil olma şekli ile doğurganlığı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuş, kamusal alanda ücret karşılığı çalışan kadınların çalışmayanlara göre daha az çocuk sahibi olduğunu göstermiştir (Kutlar, Erdem & Aydın, 2012: 150). Ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadınlarda doğurganlık oranı yüksekken, ücretli işte çalışan kadınlar daha fazla çalışabilmek ve para kazanabilmek için daha fazla çocuğa sahip olmaktan vazgeçmektedirler (Selim & Üçdoğruk, 2005: 55). KSGM (2000: 53) tarafından yapılan incelemeler, çalışmak istemeyen ve medeni olarak evli olan kadınların, istihdam edilmek isteyen fakat iş bulamayan kadınlardan ortalama olarak daha fazla sayıda çocuğa sahip olduklarını ortaya koymaktadır.

Kadının medeni durumu, işgücüne katılımını etkileyen diğer önemli bir faktördür. Medeni durumu ile çalışma talebi arasında kuvvetli bir ilişki vardır (Kral & Karlılar, 2017: 274). Konuya ilişkin yapılan çalışmalardaki veriler incelendiğinde, medeni durumu evli olan kadınların işgücüne katılma oranı, farklı medeni durumlara sahip olan kadınlarınkine göre oldukça düşüktür (Yılmaz & Zoğal, 2015: 17). Edirne il merkezinde yaşayan kadınlar ile yapılan bu çalışma kapsamında da medeni durum ile çalışma durumu arasındaki ilişkide benzer sonuçlar elde edilmiştir. Evli kadınların, çalışalar dahi ev içi işlerdeki sorumluluklarının ve işbölümü düzeyinin (çocuk bakımı, yaşlı bakımı, ev işleri vb.) erkeklerinkine oranla daha fazla olduğu bilinen bir gerçektir. Bu ev içi görevlerin yoğunluğu ile medeni durum arasındaki anlamlı farklılık, kadının çalışma yaşamına katılımı ile medeni durumunu ilişkilendirmenin önemin göstermektedir (Aksoy, Felek, Yayla & Çeviş, 2019: 154).

Karadeniz (2011), bir ülkenin ekonomik olarak gelişmişliğinin önemli göstergelerinden biri olarak gösterilen çalışma statüsünün, kadın için en az çalışması kadar önemli bir faktör olduğunu belirtmektedir. TÜİK İş Gücü İstatistikleri 2021 verilerinden yapılan derlemeye göre, TR21 Bölgesinde (Edirne, Tekirdağ, Kırklareli)

statüye göre işgücüne katılma sayısı en fazla 105 bin kadın ile hizmet sektöründe ücretli, maaşlı, yevmiyeli olarak çalışan kadınlarda görülmektedir. Bunu, 60 bin ile ücretli, maaşlı, yevmiyeli olarak sanayi sektöründe çalışan kadınlar ile ücretsiz aile işçisi olarak tarım sektöründe çalışan kadınlar izlemektedir. Bozkaya (2013: 7-13), Türkiye'de kadınların işgücüne katılımını belirleyen faktörler üzerine yaptığı çalışmasında, kadınların büyük çoğunluğunun özellikle kırsal bölgelerde ücretsiz aile işçisi olarak çalıştığını, şehirleşmenin yüksek olduğu alanlarda ise bu oranın kırdakine göre daha düşük olduğunu belirtmiştir.

Türkiye, kadının çalışma yaşamında var olması bakımından diğer ülkelere göre oldukça geri kalmıştır. Kadının toplum ve aile içindeki konumunun belirlenmesinde, eğitim hayatında, işgücüne katılmasında, sağlık ve ekonomik imkânlardan yararlanmasında son derece belirleyici olan toplumsal cinsiyet eşitsizliği, bu alanda yeterli düzeyde ilerleyememiş olmanın temel sebebi olarak değerlendirilebilir (Aksoy, 2018: 120).

1.4. Kalkınmada Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadının Önemi

21.yy kalkınma politikaları insanı ve onun memnuniyetini merkeze almıştır. Bir ülkede yaşayan insanların yaşam memnuniyeti ve hayattan aldıkları doyum, o ülkenin kalkınmışlığının temel göstergelerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Toplum nüfusunun yarısını oluşturan kadınların yaşamından duyduğu memnuniyet, o ülkenin refah durumu ile yakından ilişkilidir. Söz konusu bu ilişki, ana konusu kadınların yaşam memnuniyeti olan çalışmanın bu bölümünde, kalkınma ve kadın konusunun ele alınmasının temel gerekçesini oluşturmaktadır. Kadın ve erkeği biyolojik özelliklerinin yanı sıra, toplumsal olarak tanımlanması toplumsal cinsiyet kavramı ile ifade edilmektedir. Biyolojik cinsiyet varlığını korurken, toplumun cinsiyete kendi kurallarına, inançlarına ve değer yargılarına göre giydirdiği sosyallik elbisesi değişmekte, zaman içerisinde ve toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Kadınların ve erkeklerin rolleri, sorumlulukları da içinde yaşadıkları topluma göre şekil almaktadır (Dinç, 2013: 2530). Her iki cinsiyete eşit imkânlar verilerek, aralarındaki ilişkinin hukuksal ve yükümlülükler bakımından dengeye getirilmesi

olarak tanımlanan toplumsal cinsiyet eşitliği, kadınların ve erkeklerin bilişsel durumlarındaki farklılıklarının, gereksinimlerinin, görevlerinin, isteklerinin belirlenmesi ve bunun karar süreçlerinde eşit olarak yer almasını savunur (Özyol, 2013: 134). Yeni kalkınma anlayışını tanımlayan kavramlar içerisinde yer alan toplumsal cinsiyet eşitliği, Dünya Kalkınma Raporu (2012)'de öncelikli alan olarak ilan edilmiştir. Cinsiyetler arasındaki insan sermayesi farkının azaltılması, her iki cinsiyetin de hayata eş imkânlarla başlaması, ekonomik ve sosyal olarak fırsatlara ulaşmada eşitlik, var olan eşitsizliğin nesillere çeşitli şekillerde yeniden üretilerek aktarılmasının durdurulması öncelikler arasındadır (Başol, 2013: 8).

Kalkınmanın sürdürülebilir olmasının temel koşulları arasında yer alan toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması hedefi, bir toplumun gelişmişliğinin ve evrenselliğinin esas belirleyicilerinden kabul edilmektedir. İnsanın yaşamına yön veren süreçlere aktif eyleyen olarak dâhil olması, gelişmenin insani olabilmesi için önemli bir etkendir (Yıldırım & Eker, 2018: 508). Başta üretici olmak üzere sahip olduğu çeşitli roller ile toplumda sosyal ve iktisadi olarak birçok parametreyi etkileyen kadınlar, ülkelerin gelişmişlik seviyeleri açısından önemli bir belirteç olarak ele alınmaktadır. Cinsiyet eşitliği indeksinin yüksek olduğu ülkeler, kalkınmış ülkeler arasında yer alırken; gelişim sürecini tamamlayamamış toplumlarda ise kadınların işgücüne katılma durumu, eğitimi, sağlığı ile ilgili problemlerin oldukça fazla olduğu görülmektedir (Yıldız, 2019: 150).

Tablo 2: 2021 Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi Sıralaması

Sıralama	**Ülke**	**Puan**	**2020'ye Göre Sıralama Değişimi**
1	İzlanda	0,892	(aynı sırada)
8	Litvanya	0,804	25
72	BAE	0,716	48
85	Uruguay	0,702	-48
100	Azerbaycan	0,688	-6
132	Lübnan	0,638	13

133	Türkiye	0,638	-3
152	Suriye	0,568	-2
156	Afganistan	0,444	n/a

Kaynakça: WEF: Global Gender Gap Report, 2021

Dünya Ekonomik Forumu'nun her yıl yayınladığı Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi'nde de görüldüğü gibi, Türkiye 2018 yılına oranla 156 ülke arasında, 3 basamak gerileyerek 133. sıraya inmiştir. Ekonomi, sağlık, eğitim ve siyasi yaşama dâhil olma göstergeleri ile kadının yaşama katılma alanlarını inceleyen rapora göre, cinsiyet eşitsizliğinin en az yaşandığı ülke geçen yıllarda da olduğu gibi İzlanda seçilmiştir.

Tablo 3: Türkiye'nin Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi Sıralamaları ve Puanları (2006-2021)

Yıl	**Sıralama**	**Puan**
2006 (115 ülke)	105	0,5850
2007 (128 ülke)	121	0,5768
2008 (130 ülke)	123	0,5853
2009 (134 ülke)	129	0,5828
2010 (134 ülke)	126	0,5876
2011 (132 ülke)	122	0,5954
2012 (135 ülke)	124	0,6015
2013 (136 ülke)	120	0,6081
2014 (142 ülke)	125	0,6083
2015 (144 ülke)	130	0,624
2016 (144 ülke)	130	0,623
2017 (144 ülke)	131	0,625
2018 (149 ülke)	130	0,628
2020 (153 ülke)	130	0,635
2021 (156 ülke)	133	0,638

Kaynak: WEF: Global Gender Gap Report, 2021

Tablo 3'te Türkiye'nin, Küresel Cinsiyet Eşitsizliğinin hesaplanmaya başlandığı 2006 yılından 2021 yılına kadar olan son on beş yıllık sıralamasına bakıldığında ise, belirgin bir ilerleme farkının olmadığı görülmektedir. Harris (2000)'e göre var olan kaynakların toplum üyeleri arasında dengeli dağılımı, sürdürülebilir kalkınmanın temel göstergesi kabul edilmektedir. Bu da ancak, eğitimde, sağlıkta, hizmetlere ulaşmada fırsat eşitliğinin olması ile mümkündür. Bu bilgiler doğrultusunda, Türkiye'nin cinsiyet eşitsizliği sıralaması değerlendirildiğinde fırsatlara ulaşımda cinsiyetler arası eşitliğin çok da sağlanamadığı söylenebilir. Türkiye'nin 1990-2021 yılları arasındaki İGE değerleri ise Tablo 3'te gösterilmiştir.

1.5. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kadın ve Eğitim

Sosyolojide cinsiyet, erkek ve kadın bedenleri arasındaki biyolojik farklılıkları açıklarken, toplumsal cinsiyet ise biyolojik olan bu iki farklı cinsiyetin nasıl toplumsallaştığını ele alır (Giddens & W.Sutton, 2014: 185). Bu sosyalleşme sürecinde kadın ve erkek cinsiyetlerine belirli roller yüklenir, bu roller aynı zamanda toplumsal statülerini belirler (Ünal, 2018: 225). Cinsiyetin, toplum içerisinde konumunu belirleyen bu roller, her iki cins için farklı avantajlılık ve dezavantajlılık durumu oluşturur. Örneğin toplum içinde kadın olmak, erkek olmaya göre kaynaklara ulaşım, gelirden elde edilen pay, toplumsal baskı ve daha birçok konuda dezavantajlı olmak demektir (Akın, 2018: 3). Cinsiyetlere yüklenen bu toplumsal roller sonucunda ortaya çıkan eşitsizlik, yaşamın her alanına etki ederek gelişmenin önünde büyük bir engel teşkil etmektedir. Bir toplumdaki kadınların ve kız çocuklarının mağduriyet durumu, o ülkenin geri kalmışlığının en belirgin göstergesidir (Özaydınlık, 2015: 95).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin olumsuz sonuçlarının yaşandığı en önemli konulardan biri eğitimdir. Bir ülkenin her bakımdan gelişmesinin temel gerekliliği olan eğitimin, toplumdaki bireyler arasında eşit dağılımı, düzeyi kadar önemlidir. Dünya genelinde, birçok toplumda kadınların ve kız çocuklarının, eğitime ulaşımı erkeklere nazaran daha azdır (Atama & Özsoy, 2009: 63).

Sayılan (2012: 1-20), eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğinin iki farklı uzanımı olduğunu söyler. Bunlardan birincisi, her iki cinsiyetin de eğitime erişimde eş

imkânlara sahip olmasıdır. İkincisi ise, cinsiyet konusunun öğretim programlarında ve ders içeriklerinde işleniş biçimi ile ilgilidir. Eğitim durumuna göre işgücüne katılma oranı, kadınlar ve erkekler arasındaki okuma yazma ve okullaşma oranları, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin eğitim alanına yansımalarının gözlemlenebileceği temel belirteçlerdir (Düşündere, Bilgiç & Avşar, 2020: 47).

Kalkınmış ülkelerin en temel özellikleri, her iki cinsiyete eşit fırsatlar sunan bir yaşam biçimine sahip olmaları iken, az gelişmiş ya da gelişimini henüz tamamlamamış ülkelerde durum tam tersidir. Kadınların eğitime, işgücüne, karar alma mekanizmalarına katılımı erkeklere oranla çok daha azdır. Bir ülkenin gelişmiş ülkeler seviyesine ulaşabilmesi için yapacağı en akıllıca uygulamalar, kadınların güçlendirilmesine ve yaşama katılımda erkeklerle eşit fırsatlara sahip olmasına yönelik çalışmalardır (Fidan, Yeşil & Karasu, 2017: 413) Özel İhtisas Komisyonu'nun 2018 yılında hazırlamış olduğu "Kadının Kalkınmadaki Rolü" raporunda, kadınların ve kız çocuklarının güçlenmesine yönelik olarak eğitim olanaklarından eşit bir şekilde faydalanmaları için toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılmasının amaçlanması, bu savı destekler niteliktedir (Kalkınma Bakanlığı, 2018: 142).

Yaşar (2018: 12), eğitimin toplumun tüm bireylerine eşit bir şekilde ulaşabilmesi için, kadınların ve erkeklerin birlikte ortak çalışacakları interdisipliner projeler üretmenin oldukça önemli olduğunu; eğitim merkezilerinin de bu durumu destekler nitelikte eylemlerde bulunması gerektiğini belirmiştir.

1.6. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kadın ve Sağlık

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin olumsuz olarak etkilediği diğer önemli bir alan ise sağlıktır. Kadınların üreme sağlıkları, sağlık hizmetlerine erişimi ve yaşam süreleri, eşitsizliğin sağlık alanındaki sonuçlarının temel göstergeleridir.

Cinsiyete yönelik kültürel kodların ve bunun toplum içinde yaratmış olduğu ayrımın, beraberinde birçok alanda yaşanmasına neden olduğunu belirten Sezgin (2015: 153), cinsiyetin sosyal-toplumsal uzamı ve sağlık arasında güçlü bir ilişki olduğunu ifade etmiştir. Türk Tabipler Birliğince (2008) hazırlanan raporda, sağlığın

fizyolojik olduğu kadar ruhsal ve sosyal yönden de iyilik hali olduğu şeklinde bütüncül bir tanımı yapılmıştır. Bu tanım da kadın sağlığını üreme ile sınırlı tutan anlayış yerine, meseleye toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısını da içine alarak daha zengin bir yaklaşımla bakılması gerektiğini teklif etmektedir.

Kadının toplumdaki avantajsız konumunun temel sebeplerinden olan toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kendi bedeni üzerinde özgürce karar almasına engel olmaktadır. Bu durum, cinsiyetler arasındaki eşitsizliğin, kadının cinsel ve üreme sağlığı üzerindeki önemini ortaya koymaktadır (Çiçeklioğlu, 2018: 164). Şimşek (2011: 119), çocuk yaşta evliliklerin, ergenlik döneminde yaşanan hamileliklerin, toplumun, namusu kadının cinsel yaşamı ile özdeşleştirerek kadın üzerinde kurduğu baskının, kızlık zarı kontrollerinin, sağlıksız mekânlarda yapılan düşüklerin, toplumsal bir hastalık olan şiddetin, kadına toplum tarafından atfedilen kalıplaşmış sosyal rollerin onun sağlığına yönelik olumsuz etkileri olarak değerlendirmektedir. Dinç (2013: 2538), kadın ile sağlık arasındaki ilişkinin, 'anne' rolü ile sınırlandırılmaması gerektiğine dikkat çekerek; fizyolojik, bilinçsel, ruhsal ve sosyal olarak hayatının her yönü ile güçlendirilerek, daha bütüncül yaklaşılmasının önemi üzerinde durmuştur.

Yaşam süresi sağlığın önemli göstergelerindendir. Yapılan araştırmalar, kadınların ortalama yaşam sürelerinin erkeklerinkine oranla daha fazla olduğunu göstermiştir. Bu, düşük yaşam standartlarına sahip olan kadınlar için dezavantajlı bir durum oluşturabilmektedir (Akın, 2007: 2).

Kadın ve erkek arasındaki eşitsizlikleri, üreme sağlığı, güçlendirme ve işgücü piyasası açısından ölçen Toplumsal Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeksi (TCDGE) 2020 verilerine göre, Dünya genelinde kadınlarda doğuştan beklenen yaşam süresi 80,6 iken, bu oran erkeklerde 74,7 olarak hesaplanmıştır. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi (TCEE) 2020 yılı hesaplamalarına bakıldığında ise, Türkiye'nin 0,306'lık değer ile 162 ülke arasından 68. Sırada yer aldığı görülmektedir. Kadın sağlığına ilişkin endeksteki diğer veriler ise şöyledir: Anne ölüm oranı % 17,0, ergenler arasındaki doğurganlık oranı % 26,6'dır. Her yüz bin canlı doğumda 17,0 kadın hayatını kaybetmektedir. 15-19 yaşları arasındaki her bin kadında 26,6 kadın doğum yapmaktadır. Bu veriler doğrultusunda Türkiye'nin, İnsani Gelişme Raporu (2020)'

ye göre 0,820 İGE (İnsani Gelişme Endeksi) değeri ile 189 ülke arasında 54. sırada olmasına rağmen, aynı başarıyı toplumsal cinsiyet eşitliğinde sağlayamadığı söylenebilir.

Tablo 4: Türkiye'nin 1990-2021 Yılları Arasındaki İnsani Gelişim Endeks Değerleri

Rapor Yılı	İGE	Sıralama	İGE Hesaplanan Ülke Sayısı
1990	0,751	58	130
1991	0,694	70	160
1992	0,671	71	160
1993	0,717	73	173
1994	0,739	68	173
1995	0,792	66	174
1996	0,711	84	174
1997	0,772	74	175
1998	0,782	69	174
1999	0,728	94	174
2000	0,732	85	174
2001	0,735	82	162
2002	0,742	85	173
2003	0,734	96	175
2004	0,751	88	177
2005	0,750	94	177
2006	0,757	92	177
2007	0,775	84	177
2009	0,806	79	182
2010	0,679	83	169
2011	0,699	92	187
2013	0,722	90	187
2014	0,759	69	187
2015	0,761	72	188
2016	0,767	71	188

2017	0,787	65	188
2018	0,791	64	189
2019	0,806	59	189
2020	0,820	54	189

Kaynak: UNDP, 1990-2017 Yılları Arası Raporları: Tıraş, 2019: 21; UNDP, 2019-2020 Yılları Arası Raporları

Sağlıktaki toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin önemli yansımalarından biri de kadına yönelik şiddet olgusudur. Şiddet, kadının fiziksel ve ruhsal bütünlüğüne zarar vermesi açısından bir halk sağlığı sorunu olarak değerlendirilmektedir. Kadının, yaşamın içine aktif katılımını engelleyen bu durum, toplumun gelişmesi açısından da engel olarak değerlendirilmektedir (Özpınar, 2018: 237). Uygulama şekli ve oranı değişse de dünyanın bütün ülkelerinde görülmesi bakımından evrenselliğini korur. Şiddet türleri fiziksel, psikolojik, ekonomik ve cinsel olarak dört kategoride ele alınmıştır (Ediz & Altan, 2017: 400).

T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü yayınladığı bildirgede, kadına yönelik şiddeti "ister kamusal, isterse özel yaşamda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik acı veya ıstırap veren veya verebilecek olan, cinsiyete dayanan bir eylem veya bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma" şeklinde tanımlamaktadır. Tanımdaki ifadelerden, şiddetin özellikle toplumsal cinsiyete dayalı yönüne vurgu yapıldığı görülmektedir (Uçar, 2016: 322).

Kadına yönelik şiddet, inceleme alanı olarak oldukça hassas bir konu olup, aile arasında kalması gereken özel bir durum olarak değerlendirilmektedir (Doğan & Kocacık, 2006). Bu durum, bu alana ilişkin yapılan çalışmaların uzun bir geçmişinin olmadığının ve nicel olarak azlığının nedeni olarak değerlendirilebilir (Subaşı & Akın, 2003). Melik Şahin ve arkadaşlarının (2012)'de Edirne merkez ilçesinde yetişkin 306 kadında eş şiddeti yaygınlığı ve sosyal faktörlerin buna etkileri ile ilgili çalışma yapmışlardır. Çalışmanın sonunda kadınların 61,4'nün şiddete maruz kaldığı, uygulanan şiddet türlerinin ise; %30,4'ünde fiziksel, %54,6'sında psikolojik, %19,3'ünde ekonomik, %9,8'inde duygusal ve %6,3'ünde cinsel şiddet olduğu

bilgisine ulaşmışlardır. Kurt ve arkadaşlarının (2018), psikiyatri polikliniğine başvuran hastalarla, 300 kişinin katılımcı olduğu bir çalışmada aile içi şiddet gördüğünü bildiren kadınların oranı %73,8 olarak saptanmıştır. Aile içi şiddete yönelik 18 yaş üstü 400 kadın ile yapılan diğer bir araştırmada, şiddet gören kadınların %85'i bu şiddete eşleri tarafından fiziksel olarak maruz kaldığını bildirmiştir. Çalışma kapsamında elde edilen diğer bir veri ise %34,5 ile fiziksel şiddet sıklığıdır (Han Almiş ve ark., 2018).

İblioğlu (2012: 209), şiddetin sürdürülebilir olmasının temel sebebini kadınların bu durumu kabullenmesi ve normalleştirmesi olarak görmektedir. Kadının ve toplumun kendine ve evliliğe bakış açsının değişmesi, aile içi şiddetin yeniden üretilmesini durduracaktır. Bu değişim beraberinde kadının bu alanda destek arama şeklini de değiştirecektir.

Var olan biyolojik durumun, toplumsal kabullerle kendi çıkarları doğrultusunda sosyal olarak her seferinde yeniden kurgulanması, yarayı daha da derinleştirmektedir. Bu durumdan kurtulmanın yegâne yolu, cinsiyet temelli ayrımcılığın altta yatan sebeplerini belirleyip, bunları ortadan kaldırmaya yönelik çalışmalar yapmaktır (Bal, 2014: 24-25). Şavran (2014: 110)'e göre ise, kadınların sağlık sorunlarına ilişkin durumunun nicel verilerin ötesinde, altında yatan gerçek sebeplere odaklanılması ve buna neden olan toplumsal bilinç yapısının ele alınması gerekmektedir. Değerlendirmeler, çok yönlü ve analitik olmalıdır. Her iki cinsiyet arasındaki eşitliğin sağlanmasına yönelik uygulanabilir eylem planları ve politikalar geliştirilmesi, kadın sağlığının her anlamda iyileştirilmesinin öncelikli koşuludur.

2. BÖLÜM

YAŞAM MEMNUNİYETİ

Memnuniyet, kişinin beklentilerinin ve gereksinimlerinin karşılanması sonucu oluşan doygunluk olarak ifade edilirken; yaşam memnuniyeti ise bireyin yaşamının tamamını genel olarak pozitif bir şekilde değerlendirmesi anlamında kullanılmıştır (Devlet İstatistik Enstitüsü, 2005). Veenhoven (1996: 24), ekonomik büyümenin yoksul ülkelerde yaşam memnuniyetine katkıda bulunduğunu, zengin ülkelerde aynı etkiyi yaratmadığını belirterek; toplumların zenginlik yerine refah söylemlerini arttırdığına dikkat çekmiştir.

Yaşam memnuniyeti, her şeye dair olasılıkların ve beklentilerin arttığı 21. yy'da, oldukça dikkat çekici bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Psikoloji, felsefe ve sosyoloji gibi sosyal bilimlerin birçok alanında araştırma konusu olarak yer bulan yaşam memnuniyeti kavramı, son dönemlerde sağlık ve iktisat bilimlerinde de çalışılan alanlardan biri haline gelmiştir (Kartal, Yirci & Özdemir, 2015: 482-483). Teorik olarak birçok bilimin araştırma konusu olan bu olgu, toplumdaki bireylerin mutluluklarını, refahlarını, yaşamlarından duydukları memnuniyeti arttırmanın yollarını arayan iktidar sahipleri ve politika yapıcıların da ilgi odağı olmuştur. (Çebi Karaaslan, Çalmaşur & Emre Aydın, 2021: 264).

18.yy'da Sanayi Devrimi ile ortaya çıkan, Fransız Devrimi ile de sonuçlarının belirginleştiği aydınlanma düşüncesi; dogmanın, kilise otoritesinin, hurafelerin önemini yitirip, insanın ve onun mutluluğunun, hümanizmin, aklın ve eleştiriciliğin merkeze alındığı bir fikir akımıdır (Usta, 2018: 74). Yaşam memnuniyeti araştırmaları, aklın ve insanın üstünlüğünü savunan 18. yy daki bu aydınlanma düşüncesine dayanmaktadır. İnsanın dışarıda bir efendi ve ona hizmet arayışı yerine, onu kendi yaşamının efendisi konumuna getirmeyi hedefleyen bu düşünce, toplumun varoluşunun esas amacının içinde yaşadığı bireylere fayda sağlaması olduğunu savunmaktadır. Ne kadar çok bireye fayda sağlarsa, o kadar iyi bir toplum olunacağı fikri, kitleleri harekete geçirmiş, buna yönelik büyük çaplı atılımlar başlamıştır. Yapılan bu sosyal yenilikçi hareketlerin işe yararlığını takip etmek için istatistikler

geliştirilmiştir. Bundan sonraki aşamanın tek hedefi ise, toplumdaki her bireye iyi bir yaşam sunacak devletler yaratmak olmuştur (Veenhoven 1996: 1). 20. yy' lın sonlarına gelindiğinde sosyal istatistikler, paranın mutluluğu getirmediğini belirtilerek, refahın ve memnuniyetin ölçütlerini değiştirmiştir. Buna göre, bireyin sağlığı, değerleri, sosyal bağları, seçimlerinde özgür hissetmesi, sevdiği işi yapması yaşam memnuniyetinin önemli belirleyicileri haline gelmiştir (Prasoon ve Chaturvedi, 2016: 25).

Literatürde, yaşam memnuniyeti ile ilgili yapılan çalışmalar genel olarak iki kategori altında ele alınmıştır. Bunlardan birincisi, bireyin kalıtımsal olarak sahip olduğu özelliklerin kişilik faktörüne etkisi, ikincisi ise yaşam koşulları, çevresel etmenler gibi sosyoekonomik faktörlerin kişi üzerindeki etkisi şeklindedir. Bu çalışma kapsamında, çalışmanın başlığında da belirtildiği gibi, yaşam memnuniyetinin sosyoekonomik faktörler ile ilişkisine bakılmıştır. Bu doğrultuda, öncelikle yaşam memnuniyeti kavramı tanımlanmış ve bu kavramın ortaya çıkışının tarihsel süreci, sosyoekonomik olarak belirleyicileri, ölçüm yöntemleri, Türkiye'de ve Dünya çapında bu alana ilişkin yapılan araştırmalar açıklanmıştır.

2.1. Yaşam Memnuniyeti Kavramı

Tarihsel sürece bakıldığında, yaşam memnuniyeti kavramının ilk defa Neugarten tarafından 1961 yılında kullanıldığı görülmektedir (Özer ve Karabulut, 2003: 73). Neugarten'e göre yaşam memnuniyeti, bir insanın beklentileri ile yaşam deneyimleri sonucunda elde ettiklerinin mukayesesi ile varılan sonuçtur. Diğer bir ifade ile bireyin yaşamdan, beklediklerine ulaşıp ulaşmadığı konusunda tüm zihinsel süreçleri ile yaptığı değerlendirmesinin bir ürünüdür (Aslangiray, 2016: 10).

Literatürde yaşam memnuniyeti ile ilgili çalışmalar incelendiğinde, bazı çalışmalarda yaşam memnuniyeti kavramı ile mutluluk kavramının aynı anlamda kullanıldığı gözlemlenmiştir. Fakat bunun yanında, mutluluğun yaşam memnuniyetine göre çok daha sübjektif ve kişinin iç dünyasının, duygularının, yaşam deneyimi sonucunda elde ettiği bakış açısının, hayatındaki tüm unsurların dengede olması sonucu elde edilecek ruh durumu olduğunu savunan çalışmalar da mevcuttur. Bu

konuya ilişkin çalışmalar yapan birçok sosyal bilimci, sosyal psikolog ve iktisatçı, mutluluğun bireye göre değişen, tarif edilmesi güç bir kavram olduğu düşüncesi ile yaşam memnuniyeti ve doyumu kavramlarından ayrıldığını ifade etmiştir (Brandt, 1985'ten akt. Kahyaoğlu, 2008: 23). Aysan (2017: 36), yaşam memnuniyetini kişilerin, yaşamlarını belirledikleri standartlar üzerinden değerlendirmesini ve buna göre de hayatlarına bir değer biçmesi şeklinde ifade etmektedir. Buna göre hali hazırdaki yaşam koşulları, belirlediği kıstaslara uygun olan kişilerin yaşam memnuniyetleri yüksek çıkarken, uygun olmayanların ise düşük çıkmaktadır. Öznel refahın duygusal boyutu içinde değerlendirilen mutluluk, kişinin hoşuna giden ruh hali içinde olması şeklinde tanımlanmaktadır. Mutluluğun ölçümünde yaşam memnuniyeti gibi belirli kıstaslar üzerinden bir değer biçme söz konusu değildir. Kahneman ve Krueger (2006: 3-24)'ya göre ise, yaşam memnuniyeti, mutluluğa göre ölçülebilen ve hesaplanabilir bir niteliğe sahiptir. Bu özelliğinin yanında, yaşam memnuniyeti, bireyin o anki bilişsel ve psikolojik durumuna göre geçmişten bugüne yaptığı kapsayıcı bir değerlendirmedir.

Bireyin yaşamından duyduğu memnuniyet ile yaşam standardının yüksekliği arasında paralel bir ilişki vardır. Yapılan çalışmalara bakıldığında, yaşam memnuniyetinin yüksek olduğu toplumlarda genel refah seviyesinin de yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum yüksek yaşam memnuniyetini, toplumlar tarafından ulaşılması hedeflenen bir durum haline getirmektedir. Veenhoven (1996: 26)'ya göre yaşam kalitesi, nesnel ve öznel olmak üzere iki farklı kategoride değerlendirilmelidir. Toplumdaki her bireyin, gelirinin temin edilmesi, eğitimde ve sağlıkta fırsat eşitliği, temiz yiyecek ve barınağa sahip olması, kendisi için yeterli kaynaklara erişebilmesi gibi müşahede edilebilir ölçütler, nesnel yaşam kalitesini ifade etmektedir. Nesnel yaşam ölçütleri objektif kıstaslara dayanmaktadır. Öznel yaşam kalitesi ise, kişinin sosyalizasyon sürecinde elde ettiği kültürel veri girdileri ile kendi yaşamını değerlendirmesi ile alakalıdır. Buna dayanarak, öznel yaşam kalitesinin bireyin kültürel algısına göre şekillendiği söylenebilir. Aktaş Altunay ve Burcu (2008: 10)'e göre, öznel yaşam kalitesi tanımı toplumdan topluma farklılık gösterdiği gibi, aynı toplumda yaşasa dahi, yaşam biçimi ve üyesi olduğu alt kültürlere bağlı olarak kişiden kişiye göre de farklılık gösterebilir.

2.2. Yaşam Memnuniyetini Etkileyen Faktörler

Hayatın birçok farklı yönünden etkilenen yaşam memnuniyetinin belirleyicilerinin neler olduğu, araştırmacıların odaklandığı en önemli konulardan bir tanesidir. Yaşam memnuniyetini etkileyen birçok değişken mevcuttur. Bu değişkenler kişinin eğitim, yaş, sağlık, cinsiyet ve gelir gibi durumunu kapsayan demografik ve genetik olmak üzere iki kategoride ele alınmaktadır (Ağbektaş, 2016: 4). Demografik faktörler aynı zamanda nesnel ölçütlerdir. Öznel ölçütler ise, kişinin sübjektif değerlendirmesini içerir. Ne var ki her iki ölçüt de birbirinden bağımsız değildir. Her iki ölçütün birlikte ortaya koydukları netice, mikro alanda bireyin, makroda ise kolektifin memnuniyetini ifade etmektedir (Aktaş Altınay & Burcu, 2008: 7).

Genç (2016: 11), çalışmasında yaşam memnuniyetini etkileyen faktörleri dört grupta sınıflandırmıştır. Bunlar geliri, istihdam durumunu, çalışma saatlerini içeren ekonomik faktörler, insanların yaşadığı fiziksel ve toplumsal ortamı, eğitim durumu, aileyi ifade eden sosyal faktörler, bireyin ruhsal ve bedensel sağlığı, mutluluğu, doyumu, hayata bakışı olarak ele alınan kişisel faktörler ile örgütsel faktörlerdir. Aslangiray (2016: 12) ise, bu faktörleri bireysel, çevresel ve ulusal olmak üzere üç kategoride değerlendirmiştir. Veenhoven (1996: 4), işgücüne katılma, eğitim, gelir gibi sosyoekonomik değişkenlerin yaşam memnuniyeti değerlendirmelerinde oldukça önemli olduğunu belirtmiştir. Bu başlık altında çalışmanın ana konusu olması nedeni ile yaşam memnuniyetini belirleyen etkenler ekonomi, eğitim, yaş, cinsiyet, medeni durum, sağlık gibi sosyoekonomik değişkenler üzerinden ele alınmıştır.

2.2.1. Ekonomik Faktörler

Gelir ile yaşam memnuniyeti arasında doğru orantılı bir ilişki olduğunu gösteren birçok çalışma mevcuttur. Bu çalışmaların temel neticesi, gelirin yaşam memnuniyeti için önemli ve etkili bir unsur olduğudur (Aktaş Altınay & Burcu, 2008: 7). Bireyin iyi bir gelir seviyesine sahip olması, ekonomik durumunun iyi olmasının ötesinde bir anlama sahiptir. Yaşamın birçok alanını etkileyen gelir faktörü, kişinin daha iyi bir eğitim almasında, daha kaliteli sağlık hizmetlerine ulaşmasında, kısacası

daha iyi bir yaşam deneyimi elde etmesi bakımından önemlidir (Diener ve diğerleri, 2018: 9). Diener ve arkadaşlarının bu teorisini destekleyen çeşitli çalışmalar mevcuttur. Gitmez ve Morçöl (1994), bireylerin gelir ve yaşamının diğer alanlarındaki (aile içi ilişkiler, sosyal çevre, iş tatmini, kişisel etkinlikleri) memnuniyet durumu arasındaki ilişkiyi 145 örneklem üzerinden incelemişlerdir. Araştırmanın sonuçlarına göre, kişinin gelir durumu ile sosyoekonomik koşullarının belirlediği yaşam alanlarındaki memnuniyet arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Asya'daki yaşam memnuniyetini hangi faktörlerin belirlediğini tespit etmek amaçlı yapılan diğer bir çalışmada, gelir düzeyinin bireyin sosyal yaşamında, aile ve medeni durumundaki memnuniyeti için önemli bir gösterge olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Ngoo, Tey & Tan, 2015: 142-144). İngiltere'de Mentzakis ve Moro (2008, S: 155)'in yaptığı araştırmaya göre, ekonomik durum iyileştikçe, bireylerin yaşamından duyduğu memnuniyet düzeyi de yükselmektedir. Gelir durumu yüksek olanlar mutlu iken, yoksullar mutsuzdur. Kahneman ve arkadaşları (2006) ise, ekonomik durum ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmasında, ikisi arasında güçlü olmayan ve süreksiz bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. İnsanların buna rağmen gelir düzeyini yükseltmek için yüksek bir motivasyona sahip olması çalışmanın diğer bir önemli sonucudur. Jan ve Masood (2008)'in Kashmir ve Jammu'da, kadınların yaşam memnuniyetlerini etkileyen faktörlerin neler olduğunu belirlemek amacı ile yaptıkları çalışmada ise, yaşam memnuniyetleri ile ekonomik durumları arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. TÜİK Memnuniyet Araştırması verileri üzerinden, yaşam memnuniyeti ve gelir ilişkisini cinsiyetleri dikkate alarak inceleyen, 4608 kişilik örneklemi olan bir çalışmada, iki değişken arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kadınların, hangi gelir düzeyine sahip olursa olsun yaşam memnuniyetlerinin erkeklerden yüksek olması araştırmanın önemli sonuçlarındandır (Aktaş Altunay & Burcu, 2008: 13-22).

Gökdemir ve Dumludağ (2011: 9), kendine özgü kültürel ve sosyal özellikleri olan azınlıkların yaşam memnuniyetlerini, istihdam, gelir gibi ekonomik durumları ile inanç, gelenek ve kimlik gibi sosyal faktörler açısından incelemişlerdir. Hollanda'da yaşayan, sosyoekonomik koşulları birbirine benzer durumda olan Türk ve Faslı göçmenler üzerine yapılan bu çalışmanın sonucu, gelirin bireyin yaşam memnuniyeti

üzerinde çok da belirleyici bir etkiye sahip olmadığıdır. Türk göçmenlerin yaşam memnuniyet düzeyinin Faslı olanlara göre daha düşük çıkması, kültür, dil, millet gibi ekonomik olmayan faktörlerle açıklanmıştır.

Diener ve Seligman (2004: 9), yaşam memnuniyeti ile gelir arasındaki doğrusal ilişkinin, her bireyin temel ihtiyaçlarına ulaşabilmesini hedefleyen ekonomik kalkınmanın ilk dönemlerinde geçerli olduğunu düşünmektedir. Şimdi ise, toplumlarda iktisadi olarak bir gelişme olmasına rağmen, bireylerin yaşam memnuniyet düzeylerinde bir artış görülmemiştir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde ise, ekonomik olarak gelişmiş toplumların bireylerinde ruhsal bunalım ve kendini emniyette hissetmeme durumlarının arttığı gözlemlenmiştir. Toplumlar, belirli bir refah seviyesine ulaştıktan sonra, gelirin yaşam memnuniyeti üzerindeki etkisi azalmaktadır. Bu nedenle, yaşam memnuniyeti konusu, karar alıcıların önemle üzerinde durmaları ve odaklanmaları gereken bir olgu olmalıdır.

Dünya Değerler Araştırmasının verilerini kullanarak, yaşam memnuniyetini belirleyen faktörleri açıklamaya çalışan Halliwell (2002), devamlı bir gelir, inanç, güvende hissetme, sürekliliği olan bir iş gibi unsurlar ile bireylerin yaşam memnuniyetleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu soncuna ulaşmıştır. Araştırmanın önemli saptamalarından biri de gelir faktörünün yaşam memnuniyetine olan etkisidir. Ekonomik düzey yükseldikçe memnuniyet azalmaktadır. Avrupa Bölgesinde, sosyoekonomik düzeyi farklı ülkelerde yaşam memnuniyeti ve gelir arasındaki ilişkiyi incelemek için yapılan çalışmada, yoksul bölgelerde gelir düzeyinin yaşam memnuniyeti üzerinde daha fazla etkisi olduğu sonucu elde edilmiştir. Üst gelire sahip olan kişilerin yaşadıkları bölgelerde ise yaşam memnuniyetinin kültür ile ilişkili olduğu görülmüştür (Pittau, Zelli & Gelman, 2010: 358).

Saleh (2020), ekonomik bir faktör olan çalışma ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiyi şu şekilde açıklamıştır: Kişinin bir işinin olması, karşılığında gelir getirmesinin çok ötesinde bir anlam taşımaktadır. Sosyal çevre edinimi, kişisel gelişim, üretmenin verdiği haz, yaşamın içine çok yönlü katılım gibi birçok unsur, çalışan bireylerin yaşam memnuniyetleri üzerinde oldukça etkilidir.

Avrupa Yaşam Kalitesi Araştırması nicel verileri kullanılarak, bireylerin çalışma koşulları ve yaşam memnuniyetleri arasındaki ilişkinin incelenmesi sonucu elde edilen bilgiler ise şu şekildedir: Çalışan bireyin sosyal güvencesi, yaptığı iş karşılığında aldığı ücret düzeyi ve statüsü ile yaşam memnuniyeti arasında pozitif bir ilişki vardır (Drobnic, Beham & Prag, 2010). Çalışmanın yaşam memnuniyeti üzerindeki etkisini incelemek amacı ile yapılan araştırmaların genel sonucu, işsiz olma durumunun bireylerin yaşam memnuniyetlerini büyük oranda olumsuz yönde etkilediğidir. Avrupa Komisyonuna bağlı bir kurum olan Avrobarometre'nin verileri kullanılarak bireylerin çalışma durumları ile yaşam memnuniyetleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Birbirleri ile yakın özelliklere sahip kişiler arasında, memnuniyet düzeyi en düşük olanların herhangi bir işte çalışmayanlar olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Di Tella, MacCulloch & Oswald, 2003: 811). Diener & Suh, (1999), çalışan bireylerin çalışmayanlara göre daha memnun olmasını Yayılma Kuramı ile açıklar. Bu kurama göre çalışan bireyler, yaşamının büyük bir zamanını iş yerinde geçirmektedir. Bu anlamda işte sağlanan tatmin ve memnuniyet duygusu, aile gibi iş dışındaki sosyal yaşam alanlarına sirayet eder. Kısacası bireyin genel olarak yaşamdan duyduğu memnuniyet düzeyi yükselir.

2.2.2. Eğitim

İnsanlığın varoluşundan bu yana, en temel ihtiyaçlardan biri olarak kabul edilen eğitim, bireyin yaşam amaçlarını belirlemesinde ve yaşamı algılamasında önemli bir belirleyicidir. Birey, eğitim ile içinde bulunduğu hayatın sınırlarını aşar, zenginleşir, dönüşür ve gelişir (Kõrreveski, 2011:40). Eğitim, bireye gelir düzeyi yüksek işlerde çalışma olanağı tanıyarak, daha nitelikli hizmetlere ulaşmasını sağlar ve bu noktada bireyi avantajlı kılar. Sonuç olarak, bireylerin yaşam memnuniyetlerinde olumlu bir etki yaratır (Yetim, 2018: 18). İtalya'da 2017 yılında eğitim ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiyi incelemek için yapılan çalışmada, insanların eğitim seviyelerinin artması ile yaşamdan aldıkları doyumun da arttığı sonucuna ulaşılmıştır (Zanin, 2017: 929).

Eğitim ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu sonucuna ulaşan bu çalışmaların yanında, tersini ispatlayan araştırmalar da mevcuttur. Ferrante (2009)'ye göre eğitim, insanlara değerlendirebileceği yeni ve farklı yaşam seçenekleri sunar, fakat bu durum her zaman insanların yararına uygun sonuçlar doğurmaz. Bunun nedeni, eğitim düzeyinin artması, bireyde beklentinin ve taleplerin de artmasını da beraberinde getirmektedir. Fırsatlar, beklentiyi karşılayamadığı zaman ise bireyin yaşamdan duyduğu memnuniyet azalır. Zanin tarafından İtalya'da gerçekleştirilen çalışmada, eğitimin yaşam memnuniyeti üzerindeki olumlu etkisini ise şöyle değerlendirir: Bu ülkede eğitim, bireylerin bekledikleri hayata ve yaşamın onlara sunduğu çoklu imkânlara ulaşabilmesi için itici bir güçtür. Buna yönelik deneysel kanıtlar mevcuttur. Powdthavee, Lekfuangfu ve Wooden (2014: 1), eğitim ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiyi incelemek üzere yaptıkları çalışmaların sonunda, aralarında güçlü bir ilişkinin saptanmadığını belirtmiştir. Tespit edilen ilişkinin ise, eğitimin yaşam memnuniyetini dolaylı yönde etkilediğidir. Eğitimin bireye, sağlık imkânlarına ulaşımda kolaylık sağlaması, iş imkânlarına kolay ulaşım, daha iyi bir evlilik fırsatı sunması, daha zengin bir sosyal çevre sunması açısından yaşam memnuniyetine etki etmektedir.

Acar (2019), TUİK İllerde Yaşam Endeksi 2015 yılı verilerini kullanarak, yaşam memnuniyetini belirleyen etmenler üzerine yaptığı çalışmasında, eğitim düzeyinin yüksek olduğu illerde, yaşam memnuniyetinin düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çıkan bu sonucu ise, eğitim seviyesi yüksek kişilerin genel olarak kentleşmenin ve nüfusun fazla olduğu metropollerde yaşadıklarını, bu yaşamın da bireydeki stres ve kaygı düzeyini artırdığını, memnuniyetini ise azalttığı şeklinde yorumlamıştır.

Nurdınova (2019: 87-88), TUİK'in 1990-2012 yılları arasındaki dönemde yapmış olduğu yaşam memnuniyeti araştırmasındaki verileri kullanarak, işgücüne katılmayan ev kadınlarının yaşam memnuniyetleri ile ilgili bir doktora tezi hazırlamıştır. Yapılan inceleme sonucunda, yaşam memnuniyeti ile eğitim durumu arasında ters yönlü bir ilişki saptanmıştır. Nurdınova kadınların eğitim seviyelerinin artması ile bilinç düzeylerinin yükseldiğini, bunun sonucu olarak da kadının yaşama, çevresine, kendisine karşı daha duyarlı bir hale geldiğini belirtmiştir. Bu duyarlılık,

kadının medeni durumunu, çocuk doğurması ve sayısı ile ilgili kararlarını, aileye bakış açısını önemli ölçüde etkilemektedir. Bu etki bazen olumlu yönde olsa da çoğu zaman olumsuz olmaktadır.

Kadınların yaşam memnuniyetleri ile sosyoekonomik faktörler arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmada ise, kadınların eğitim düzeyleri ile yaşam memnuniyetleri arasında doğrusal ve anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kadınların eğitim düzeyi arttıkça, yaşam memnuniyetleri de artmaktadır.

2.2.3. Yaş

İnsan, var olduğundan beri yaşamı süresince çeşitli gelişim evrelerinden geçmektedir. Her dönem bireyi bir sonrakine geçiş için hazırlar ve her evrenin kendine özgü sosyal, biyolojik ve psikolojik özellikleri mevcuttur.

Jung, bu evreleri çocukluk, gençlik, orta yaş ve yaşlılık şeklinde dört dönem şeklinde ele almaktadır. Çocukluk, doğumla başlayıp ergenliğe kadar olan dönemi; gençlik, ergenlikten başlayıp genç yetişkinliğe kadar olan süreci; Jung'ın oldukça önemsediği ve bir dönüm noktası olarak gördüğü orta yaş dönemi ise 35-40 yaşlarından başlayarak yaşlılığa kadar olan dönemi kapsamaktadır. Çocukluğa dönüş olarak da nitelendirilen yaşlılık dönemi ise kişinin ölümüne kadarki sürecini ifade eder (Gündoğdu, 2016: 388-389). Ericson ise insanın yaşamı boyunca sekiz gelişim evresinden geçtiğini ve her birinde baş etmesi ve çözmesi gereken yeni karmaşık olaylarla karşılaştığını ileri sürer. Bireyin başarılı bir şekilde atlattığı her karmaşa, o döneme özgü temel gelişim görevidir (Can, 2014: 134).

Biyolojik yaşam döngüsünün son durağı olarak nitelendirilen yaşlı nüfusu, günümüzde artış hızı en yüksek olan nüfustur (Önder Erol, 2016: 158). Yaşın ilerleyen süreçlerinde, bireyin yaşam fonksiyonlarında önemli derecede gerilemeler yaşanmaktadır. Bedensel aktivitelerinde sağlık nedeni ile oluşan problemler, ekonomik olarak üretime dâhil olamamaları, sosyal çevre ile ilişkilerinin zayıflaması, işe yaramazlık düşüncesi ile gelişen değersizlik duygusu bunlardan birkaçıdır. Bu sürecin, yaşlı bireyin yaşamdan duyduğu memnuniyet düzeyini olumsuz yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Fakat bu konuda yapılmış birçok çalışma sonucunda

aksi yönde veriler elde edilmiştir. Bu durum literatürde "Memnuniyet Paradoksu" olarak yer almaktadır (Gana, Bailly, Saada, Joulain & Alaphilippe, 2012). Yaşlılığın getirdiği tüm bu olumsuz etkilere rağmen, yaşlı nüfusundaki yaşam memnuniyet düzeyinin yüksek olması olarak da tanımlanabilen Memnuniyet Paradoksu, erken yaşlı grubu kapsamaktadır. İleri yaşlılık dönemi olarak da nitelendirilen 70 yaş üstünde ise memnuniyet durumunun gittikçe azalması, yaşlılık ve yaşam memnuniyeti konusunu değerlendirirken dikkate alınması gereken önemli bir noktadır (Schilling, 2006: 242-261).

Olaroiu ve arkadaşları, 2017 yılında Avrupa ülkelerinde yaşlılık ve yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiyi ele aldıkları çalışmasında, bu iki olgu arasındaki ilişkinin coğrafyaya göre farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmışlardır. Avrupa'nın güney bölgesindeki ülkelerde yaş ile yaşam memnuniyeti arasında doğrusal olmayan bir ilişkiye rastlanırken, kuzey Avrupa ülkelerinde ise orta yaşlara doğru düşüş gösteren memnuniyet, yaşlanma ile birlikte yükselişe geçmektedir (Olaroiu, Alexa, & Heuvel, 2017: 3-4). Yapılan bu çalışma neticesinde ise elde edilen veri, orta yaş grubundaki kadınların memnuniyet düzeylerinin diğer yaş gruplarına göre yüksek olduğudur. Yaş ve yaşam memnuniyeti arasındaki ilşkinin ele alındığı çalışmaların sonuçları aynı zamanda ülkerin gelişmişlik düzeyleri hakkında da önemli veriler sumaktadır.

2.2.4. Cinsiyet

Stevenson ve Wolfers, insanların yaşam kaliteleri ile yaşam memnuniyetleri arasındaki ilişkiyi cinsiyet faktörünü ele alarak incelemişlerdir. Bazı Avrupa ülkeleri ve ABD'de yapılan bu çalışma sonucunda elde edilen bilgiler ise şu şekildedir: Kadınların yaşam kalitelerinde son otuz beş yıl içinde gerçekleşen iyileşme, yaşam memnuniyetlerini aynı şekilde olumlu bir şekilde etkilememiştir. Kadınların yaşam memnuniyet düzeylerinde erkeklerinkine oranla ciddi bir azalma gözlemlenmiştir. Bu durum, kadınların çalışma yaşamına katılması ile birlikte hayattan beklentilerinin artarak değişmesinin bir sonucu olarak yorumlanmıştır (Stevenson ve Wolfers, 2009: 190-225). State ve Kern'in 2017 yılında, 553 lise öğrencisinin katılımı ile gerçekleştirdikleri araştırmada da benzer bir sonuca ulaşılmıştır. Kız öğrenciler,

yaşamlarından erkeklerinki kadar memnun değildir. Elde edilen bu sonuç, iki cinsiyetin yaşam karşısındaki duyarlılığının, sosyal rollerinin ve bunun sonucunda oluşan tutum farklılıklarının, memnuniyet düzeylerine yansıması şeklinde değerlendirilmiştir (State ve Kern, 2017: 205).

TUİK'in 2017 ve 2020 yılı arası yaşam memnuniyeti araştırması sonuçlarına göre, bireylerin %19,2 si yaşamdan duyduğu memnuniyeti 0 ile 3 arasında puanlarken, %49,4'ü 4 ile 6 arasında ortalama bir puan vermiş, %31,3'ü ise 7 ile 10 arasında puanlama yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Cinsiyetlere göre bireylerin yaşam memnuniyet düzeylerine bakıldığında ise, kadınların erkeklere oranla yaşamlarından daha memnun olduğu tespit edilmiştir (TUİK, 2020: 13). Çebi Karaaslan, Çalmaşur & Emre Yasin (2021)'in bireylerin yaşam memnuniyetlerini belirleyen etmenlerin neler olduğunu incelemek amacı ile yaptıkları çalışmada, TÜİK tarafından yapılan, Yaşam Memnuniyeti Araştırması kullanılmıştır. Çalışmaya 9719 kişi dâhil edilmiştir. Çalışma sonucunda elde edilen veriler incelendiğinde kadın bireylerin erkek bireylere kıyasla yaşamından daha memnun olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Erkeğin yaşam memnuniyetinin kadınlarınkinden düşük olmasının sebebi, ataerkil toplum yapısının ona yüklediği ağır sorumluluklar ile ilişkilendirilmiştir. Ağbektaş (2016), Sivas il merkezinde 987 kişi ile TUİK'in yaşam memnuniyeti anketini kullanarak yürüttüğü çalışmasında, yaş ve cinsiyet olgusunun yaşam memnuniyeti üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Yapılan çalışmalar, cinsiyet ve yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkide ortak bir karara varılamadığını, cinsiyetin yaşam memnuniyeti üzerindeki etkisinin belirleyici bir şekilde ortaya konulamadığını göstermiştir (Lucas & Gohm, 2000: 295).

2.2.5. Medeni Durum

Yaşam memnuniyetinin belirleyiciliğinde önemli olan diğer bir etken ise, bireylerin medeni durumlarıdır. İkisi arasındaki ilişkiyi incelemek için yapılan birçok çalışmaya göre, evli olan bireyler, olmayanlara göre yaşamlarından daha memnundur.

Örneğin Botha ve Boysaan, Afrika'nın güneyindeki bir bölgede yaşayan insanların yaşam memnuniyetlerini medeni durumlarını dikkate alarak incelemişlerdir. Ulusal Gelir Dinamikleri Anketini kullanarak yaptıkları çalışmada, evli olan bireyler medeni durumu farklı diğer bireylere göre yaşamlarından daha memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Yapılan çalışmayı önemli kılan diğer bir noktası ise, evli olan kadınların, evli olan erkeklere göre memnuniyet düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucudur (Botha & Boysaan, 2013: 159).

Bir toplumda bireyin evli veya bekâr olması medeni durumun diğer hallerine göre daha kabul edilebilir görülmüştür. Özellikle ilişkileri meşrulaştırmanın önemli bir yöntemi olan evlilik ve onun aracılığı ile kurulan aile, toplumun onayını almada oldukça etkilidir. Dul ya da boşanmış olmak ise, özellikle geri kalmış ya da gelişmekte olan ülkelerde düşük nitelikli yaşam olarak kabul edilmektedir. Bu toplumlarda özellikle evlilik durumunun kadının namuslu olması ile özdeşleştirilmesi; dul kalmış, boşanmış ya da hiç evlenmemiş kadınları erkeklere göre daha dezavantajlı kılmaktadır (Aydıner Boylu & Paçacıoğlu, 2016: 140).

Evlilik, toplumların kültürel olarak değer yargılarına göre farklı şekillerde değerlendirilmektedir. Örneğin evliliğe kutsal bir değer atfeden geleneksel kültürlerde, evli olmak, boşanmış ya da dul olmaya göre daha kabul edilebilirdir. Evli olmadan birlikte yaşamak ise onaylanmaz. Yine yalnızlaşan bireyci kültürlerde ise aile önemli bir moral kaynağı olarak görülür ve birey evlenmesi yönünde teşvik edilir (Deiner & Suh, 1999: 291-292). Bireyin medeni durum ve yaşam memnuniyeti arasındaki ilişki, içinde yaşadıkları toplumun değer yargılarına göre değişebilmektedir.

Eşi ölen ya da eşinden ayrılan bireylerle yapılan çalışmalarda ise, ayrılma ve kaybın yaşam memnuniyetini olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle eş kaybı yaşanan kişilerde, belirli bir zaman sonra psikolojik olarak iyi hissetme hali gözlemlense de daha önceki memnuniyet düzeylerine ulaşamadıkları gözlemlenmiştir (Lucas, Clark, Diener & Georgellis, 2003: 534). Nurdinova'nın Türkiye'deki ev kadınlarının yaşam memnuniyetini araştırdığı çalışmasında elde ettiği sonuca göre, yaşam memnuniyet düzeyi en yüksek olan gurubun evli olan, en düşük ise ayrılmış,

resmi olarak boşanmayan fakat eşinden ayrı olarak yaşayan kadınlar olduğu tespit edilmiştir (Nurdinova, 2019: 47). Medeni durumun yaşam memnuniyeti üzerindeki belirleyiciliğini etkileyen diğer önemli bir faktör ise gelirdir. Nakosteen ve Zimmer (1997), evli erkeklerin, medeni durumu farklı olan diğer erkeklere göre daha yüksek bir gelire sahip ve boşanmaya daha az eğilimli olduğunu ifade etmiştir (Kayagil, 2020: 79).

2.2.6. Sağlık

Bu alana yönelik yapılan araştırmaların çoğu, sağlığın yaşam memnuniyeti üzerinde belirleyici bir faktör olduğunu ispatlamıştır. Sağlıklı olan bireyler, bedensel ya da ruhsal olarak bir sağlık problemi olan bireylere göre yaşamlarından daha çok memnun olduklarını ifade etmişlerdir (Yetim, 2018: 20). Diener ve arkadaşları, sağlığın yaşam memnuniyeti üzerindeki etkisinin araştırılırken, sağlık olgusunun sadece fiziksel olarak iyi olma hali şeklinde değerlendirilmesinin yeterli olmayacağını belirtmişlerdir. İnsanların sağlık durumu birçok faktöre göre değişkenlik gösterebilir, bu nedenle ruhsal sağlık ve akıl sağlığı koşullarının da hesaba katılması gerekmektedir. Araştırmacılara göre, objektif sağlık koşullarından ziyade, kişilerin sağlık durumları ile ilgili değerlendirmelerinin yaşamlarından duydukları memnuniyet üzerindeki etkisi çok daha güçlüdür (Diener ark. 1999: 287). Söz konusu bu durum, bireyin bedensel ve zihinsel sağlıklarının yanında kendi sağlıklarını nasıl değerlendirdiklerinin ölçümünün ayrı ayrı yapılmasını gerekli kılmıştır. HRQOL (Health Related Quality of Life Index: Sağlığa İlişkin Yaşam Kalitesi Endeksi) ve WHOQOL (World Health Organization Quality of Life Scale: Dünya Sağlık Örgütü Yaşam Kalitesi Ölçeği) bunun için geliştirilen özel ölçeklerdendir (OECD, 2013: 40).

Kadınların yaşam memnuniyetini etkileyen faktörler konulu çalışmada sağlığın kadının yaşam memnuniyetine etkisi ile ilgili elde edilen bulgular şöyledir: Daha fazla ve farklı gelir kaynaklarına ulaşım, kadınların yaşamlarından memnun olma ihtimali %59 artarken, sağlık durumlarındaki iyileşmede ise bu artış %77'dir. Sağlık sigortasının, sağlık masraflarını karşılama miktarındaki artış ise, yaşamdan memnun olma olasılığını %97 arttırmaktadır. Zararlı sağlık alışkanlıkları edinme oranındaki artış ise, memnuniyet düzeyini %12 azaltmaktadır (Kutlar, Turgut Işık ve Torun, 2013:

172). Aygü ve Kılınç (2010), Kayseri İlinde yaşayan bireylerin yaşam memnuniyetini belirleyen etmenlerin neler olduğunu tespit etmek amaçlı, 2912 örneklem ile bir çalışma yapmıştır. Yapılan araştırmada, sosyal güvencenin sağlık masraflarını karşılama oranı, kişilerin sağlığına ilişkin durum algısı ve doktora gitme sıklığı gibi faktörlerin kadınların yaşam memnuniyeti ile arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2.3. Yaşam Memnuniyetinin Ölçümü

Diener ve ark (1985),'na göre kişiler, sosyoekonomik yaşam koşullarının kendilerine sunduğu seçenekler doğrultusunda, yaşama dair beklentilerini belirli ölçütler dâhilinde değerlendirmekte ve bunun sonucunda yaşamlarından memnun olup olmadıklarına karar vermektedirler. Fakat bireyler yaşamlarını bütünsel olarak değerlendirirken, sübjektif kıstaslara göre değerlendirme yapmaktadırlar. Bu durum da, yapılan değerlendirmenin öznel bir nitelik taşıdığını ifade etmektedir.

Araştırmacılar, öz bildirim yönteminin, bireylerin yaşam memnuniyetlerini ölçmede kullanılan en iyi seçenek olduğunu ileri sürmektedir. Bu yöntemde kişilerin, yaşamlarından duydukları memnuniyeti derecelendirmeleri (örneğin 1'den 10'a kadar gibi sayı ya da farklı semboller ile) için bir ölçek kullanılmaktadır (Sousa ve Lyubomirsky, 2019: 5-6). Akın ve Yalnız (2015)'e göre, yaşam memnuniyet seviyesini ölçmek için kullanılan bu araçlar, kişilerin kendilerine ilişkin betimlemelerini ve yorumlarını ortaya koymaktadır. Bu bilgi doğrultusunda, yaşam memnuniyeti ölçeği kullanılarak yapılan araştırmaların, kişinin öz değerlendirmesi sonucu kendi ile ilgili vardığı yargılarına ve sübjektif kıstaslarına dayalı bir veri sunduğu söylenebilir.

Yaşam memnuniyeti ölçekleri, tek ve çok nesneli olarak farklı sayılardaki sorulardan oluşabilmektedir (Sezmez, 2018: 51-52). Bu alana ilişkin yapılan araştırmalarda en çok kullanılan yaşam memnuniyeti ölçeği, 1985 yılında Diener ve arkadaşları tarafından geliştirilen Yaşam Skalası ile Memnuniyet (The Satisfaction With Life Scale, SWLS)'dir (Genç, 2016: 9). Değişik kategorideki katılımcıların dâhil olduğu yaşam memnuniyeti çalışmalarında kullanılan bu ölçeğin, ırk, cinsiyet ve yaş

gibi farklı sosyodemografik faktörler açısından, tutarlılık ve güvenirlik oranının yüksek olduğu ispatlanmıştır. Ölçeğe göre, katılımcılar, "pek çok yönden hayatım ideale yakın, yaşam koşullarım mükemmel, yaşamımdan memnunum, şimdiye kadar hayatta istediğim önemli şeyleri elde ettim, yaşamımı yeniden yaşayabilsem, hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim" şeklindeki bu beş durumu yedi likert üzerinden değerlendirir. Bu ölçeği özel kılan önemli özelliği ise, ifadelerinin farklılaşması fakat ifadelerindeki içeriğin değişmemesidir (Kahyaoğlu, 2008: 28).

Lavalle ve arkadaşları, 250 kişinin katılımı ile gerçekleştirdikleri yaşam memnuniyeti araştırması sonucunda bir ölçek geliştirmiştir. Ölçekte kullanılan beş madde: "Hayatımdan çok memnunum, hayatımı sonuna kadar yaşıyorum, hayatımı bir bütün olarak incelediğimde özlemlerimi karşılamadığımı hissediyorum, memnun değilim çünkü hayatımda yapmak istediğim her şeyi yapamıyorum, hayatımda hiçbir şey şu anda eksik değil" şeklindedir. Bu ölçekte de yine 7 likertli (1 – kesinlikle katılıyorum, 7- kesinlikle katılmıyorum) derecelendirme kullanılmıştır (Akın ve Yılmaz, 2015: 95).

Saleh (2020) Yaşam Memnuniyeti ile ilgili araştırmasında memnuniyetin ölçülmesi için sorulabilecek soruları şöyle sıralamıştır: "Kişi yaşam memnuniyeti olgusunun bilincinde midir, çalışmaya katılan kişiler olduğundan daha iyi görünebilmek adına yanlış cevaplar verebilirler mi, kişisel olarak gelişen algılar, birbirine benzeyen olguları algılama şeklini değiştirir mi, çalışmaya katılan kişiler cinsiyet veya kültürel farklara göre cevaplara farklı yaklaşırlar mı".?

3. BÖLÜM

EDİRNE İLİNDE KADININ YAŞAM MEMNUNİYETİNİ BELİRLEYEN SOSYOEKONOMİK FAKTÖRLER

Bu bölümde araştırmanın amacı, önemi, hipotezleri, verilerin toplanması, araştırmanın yöntemi ve bulguların değerlendirilmesi yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Toplumların refah seviyelerinin yükselmesi ve ilerleyebilmesi için merkeze alınan ekonomik iyileştirme çalışmalarının gereksinimi karşılayamaması, kalkınma politikalarının odağına insan ve onun memnuniyetini koymayı gerekli kılmıştır. Bireylerin yaşam memnuniyetlerini etkileyen unsurların neler olduğu ve bu memnuniyetin nasıl sağlanacağına ilişkin saptamalar, insanın yaşam memnuniyetinin 21. yy kalkınma politikalarının merkezine alınması bakımından oldukça önemlidir.

Bu çalışma ile farklı sosyal tabakalardaki kadın nüfusunun yaşam memnuniyetlerinin içinde bulundukları sosyoekonomik koşullara göre farklılık gösterip göstermediğinin tespiti amaçlanmıştır. Bu tespit, kadınlara yönelik yapılacak iyileşme çalışmaları, düzenlemeler ve üretilecek politikalar için önemli bir veri oluşturması bakımından katkı sağlayacaktır. Ayrıca, çalışmanın öznesi olan kadınların yaşam memnuniyeti kavramına yönelik bilinç kazanması, çalışmanın sağladığı önemli katkılardandır. Edirne il merkezinde daha önce kadınların yaşam memnuniyetleri ile ilgili bir araştırmanın yapılmamış olması ise çalışmanın temel motivasyonunu oluşturmaktadır.

Araştırmanın Hipotezleri

Bu çalışmada değerlendirmelere esas teşkil edecek hipotezler şunlardır:

Katılımcıların,

H_1: Yaşam memnuniyetleri yaş durumlarına göre farklılık göstermektedir.

H_2 Yaşam memnuniyetleri doğum yeri ve yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yere göre farklılık göstermektedir.

H_3: Yaşam memnuniyetleri yaşadıkları mahalleye göre farklılık göstermektedir.

H_4: Yaşam memnuniyetleri medeni durumlarına göre farklılık göstermektedir.

H_5: Yaşam memnuniyetleri eğitim durumlarına göre farklılık göstermektedir.

H_6: Yaşam memnuniyetleri çalışma durumlarına göre farklılık göstermektedir.

H_7: Yaşam memnuniyetleri kendi gelir durumlarına göre farklılık göstermektedir.

H_8: Yaşam memnuniyetleri hane gelir durumlarına göre farklılık göstermektedir.

H_9: Yaşam memnuniyetleri genel sağlık durumlarına göre farklılık göstermektedir.

H_{10}: Yaşam memnuniyetleri kedini değerli hissetme durumlarına göre farklılık göstermektedir.

H_{11}: Sosyo-demografik yapıları gelirden bağımsız değildir.

H_{12}: Eğitim durumları kendilerini değerli hissetme durumlarından bağımsız değildir.

H_{13} : Çalışma durumları kendilerini değerli hissetme durumlarından bağımsız değildir.

Türkiye İstatistik Kurumu Edirne Bölge Müdürlüğü 31 Aralık 2020 tarihli Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sonuçlarına göre Edirne İl merkezinde 15 yaş ve üstü 84.920 kadın ve 80.760 erkek yaşamaktadır. Edirne il merkezinde yaşayan farklı demografik, gelir, eğitim vs. gruplarına mensup olan kadınların yaşam

memnuniyetlerine dayanarak, hangi etmenlerin yaşam memnuniyetlerini etkilediğini belirlemek amacı ile hazırlanan bu çalışmada anket tekniği kullanılarak bir araştırma yapılmıştır. Anket yolu ile birincil kaynaktan toplanan veriler organize edilip, özetlenip tablolar ve grafikler halinde sunulmuştur.

3.2. Veri Toplama Tekniği

Edirne il merkezinde kadınların yaşam memnuniyeti durumlarının tespitine ilişkin yapılan bu çalışmada veri toplama aracı olarak anket ve Yaşam Memnuniyeti Ölçeği (YMÖ)- Satisfaction With Life Scale (SWLS) kullanılmıştır. 5 maddeden oluşan 7'li Likert ölçeğinde denekler her bir ifadeye ne kadar katıldıklarını belirtmektedirler. Bu ölçek Diener ve arkadaşları (1985) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeği Türkçe'ye uyarlama çalışması Köker (1991) tarafından yapılmıştır. Geliştirilen ölçeğe yönelik Dağlı ve Baysal (2016) tarafından yeniden bir uyarlama çalışması yapılmıştır. Türkçe uyarlamasında "yaşam doyumu" olarak da ifade edilen ölçek, 7 likertten 5 likerte indirilmiştir. SWLS pek çok farklı gruptan katılımcılara uygulanmıştır ve cinsiyet, etnik köken ve yaş arasında yüksek oranda tutarlılık ve güvenirliğe sahip olduğu saptanmıştır. SWLS yönlendirmeleri, katılımcılardan, beş durumu 7-Puan Likert skalası (1- Kesinlikle katılmıyorum, 2- Katılmıyorum, 3- Biraz katılmıyorum, 4- Ne katılıyorum ne de katılmıyorum, 5- Biraz katılıyorum, 6- Katılıyorum, 7- Kesinlikle katılıyorum) üzerinde oranlamasını ister. Ölçek, memnuniyetin ölçümünü belli bir yaşam alanına odaklanarak ölçmemektedir. Fakat bireyin tüm yaşamını genel olarak düşünüp, tümel bir bakış açısı ile cevap vermesini sağlamaktadır. Elde edilen bulgular sonucunda, ölçeğin geçerli ve güvenilir veri toplama aracı olarak kullanılabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Anket formu ise sosyodemografik bilgiler, ekonomik durum ve sağlık durumunu içeren 38 sorudan oluşmaktadır. Anket formunu oluştururken daha önce Edirne il merkezinde 2014 yılında kadınlara yönelik sorunların tespitine ilişkin yapılan bir araştırmada kullanılan anket sorular ile Türkiye'nin çeşitli illerinde kadınların yaşam memnuniyetlerine yönelik yapılan çalışmada kullanılan anket soruları referans alınmıştır. Hazırlanan anket formundaki ve kullanılan ölçekteki ifadelerin anlaşılırlığı ile ilgili olarak sosyoekonomik düzeyi farklı mahallelerde yaşan 50 kadın üzerinde pilot çalışma

yapılmıştır. Yapılan pilot çalışma neticesinde elde edilen sonuçlar değerlendirilerek anket formu yeniden revize edilmiştir. Araştırma verilerinin toplanması, 2021 yılının Kasım ayı içerisinde yüz yüze görüşülerek gerçekleştirilmiştir.

3.3. Evren ve Örneklem Seçimi

Çalışmada ana kitle, Edirne il merkezinde yaşayan 15-65 yaş üstü kadınlar olarak tanımlanmıştır. Evren olarak Edirne il merkezinin seçilmiş olması araştırmanın yürütülmesinde kolaylık sağlanması ve söz konusu ilde daha önce böyle bir çalışmanın yapılmamış olmasıdır. Türkiye İstatistik Kurumu Edirne Bölge Müdürlüğü 31 Aralık 2020 tarihli Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sonuçlarına göre Edirne İl merkezinde 15 yaş ve üstü 84.920 kadın yaşamaktadır. Bu ana kitleyi temsil etmek üzere %95 güven düzeyi ve +-%5 hata payı için aşağıdaki formül kullanılarak örneklem hacmi 384 olarak hesaplanmıştır. 410 anket formu ile uygulama yapılmıştır.

Örneklem hacminin hesaplanması (Çakıcı, Oğuzhan & Özdil, 2017: 168):

$$n = \frac{NZ^2\, p(1-p)}{d^2\,(N-1) + Z^2\, p(1-p)}$$

N: Ana kitle sayısı- 84.920

p: Başarı olasılığı- %50

d: Etki büyüklüğü- 0,05

z: Güven aralığı-%95

n: Örnek hacmi

Edirne merkezdeki 24 mahalle temel alınmış, mahallelerin nüfus yoğunluklarına göre tabakalandırma yapılarak Tabakalı Örnekleme Yöntemi kullanılmıştır. Ayrıca bireylerin seçimi her mahallede yaş, eğitim ve medeni duruma göre Edirne genelindeki verilerin toplanması kolayda örnekleme yolu ile gerçekleştirilmiştir.

3.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışma, Edirne il merkezinde yaşayan 15-65 yaş üstü kadınlar ile sınırlandırılmıştır.

3.5. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmaya katılan kadınlarla yerinde yüz yüze görüşme yapılmıştır. Kadınlar görüşme öncesinde bilgilendirilmiş ve çalışmaya katılma konusunda onayları alınmıştır. Bu sebeple katılımcıların doğru ve gerçekçi bir şekilde anketi yanıtladıkları düşünülmektedir. 410 kadına uygulanan yüz yüze anket sonucunda istatistiksel analizler için gerekli veriler elde edilmiştir. Araştırma verilerinin çözümü ve yorumlanması: Elde edilen veriler farklı istatistiki yöntemler yardımı ile SPSS paket programı kullanılarak analiz edilmiş, bulgular yorumlanmıştır. Analizlerde tanımlayıcı istatistikler frekans (f) ve yüzde (%) değerleri olarak belirtilmiştir. İki kategorik bağımsız değişkenin karşılaştırılmasında Ki Kare testi uygulanmış olup, istatistiksel anlamlılık $p<0,05$ düzeyinde değerlendirilmiştir. Çalışmanın analizi kapsamında kullanılan diğer istatistiki yöntemler Kruskal Wallis ve Mann-Whitney U testleridir.

3.6. Araştırmanın Bulguları ve Değerlendirilmesi

Araştırmaya katılan Edirne il merkezini temsil eden 410 kadına yönelik uygulanmış olan anket ve ölçek verilerinin sonuçlarına ait bilgiler ile yapılan istatistiki değerlendirmeler aşağıdaki şekildedir:

3.6.1. Kadınların Demografik Bilgileriyle İlgili Frekans Dağılımları

Tablo 5'te katılımcıların sosyo-demografik bilgileri ile ilgili frekans dağılımı verilmiştir.

Tablo 5: Katılımcıların Demografik Bilgileriyle İlgili Frekans Dağılımları

Sosyo-demografik Özellikler		
Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı		
	Frekans	**Yüzde**
15-25	70	17,1
26-35	77	18,8
36-45	127	31,0
46-55	86	21,0
56-65	38	9,3
66+	12	2,9
Toplam	**410**	**100**
Katılımcıların Doğum Yerine Göre Dağılımı		
Köy	57	13,9
İlçe	69	16,8
İl	205	50,0
Büyükşehir	79	19,3
Toplam	**410**	**100,0**
Katılımcıların Yaşamının Çoğunu Geçirdiği Yere Göre Dağılımı		
Köy	45	11,0
İlçe	37	9,0
İl	261	63,7
Büyükşehir	67	16,3
Toplam	**410**	**100,0**
Katılımcıların Mahallelere Göre Dağılımı		
1. Murat	13	3,2
Abrrahman	22	5,4
Babademirtaş	6	1,5
Barutluk	10	2,4
Çavuşbey	10	2,4
Dilaverbey	11	2,7
Fatih	34	8,3
İstasyon	9	2,2
Karaağaç	12	2,9
Kocasinan	33	8,0

Medrese Alibey	22		5,4	
Menzilahir	8		2,0	
Meydan	8		2,0	
Mithat Paşa	7		1,7	
Nişancı Paşa	23		5,6	
Sabuni	6		1,5	
Sarıcapaşa	14		3,4	
Şükrüpaşa	106		25,9	
Talat Paşa	20		4,9	
Umurbey	5		1,2	
Yancıkçı Şahin	5		1,2	
Yeniimaret	7		1,7	
Yıldırım Bayazıt ve Hacısarraf	19		4,6	
Toplam	**410**		**100,0**	
Katılımcıların Medeni Duruma Göre Dağılımı				
Bekâr	99		24,1	
Evli	265		64,6	
Boşandı	27		6,6	
Eşi Öldü	19		4,6	
Total	**410**		**100,0**	
Katılımcıların Hanedeki Kişi Sayısına Göre Dağılımı				
0-2	105		25,6	
3-4	243		59,3	
5-6	56		13,7	
7 ve daha fazlası	6		1,5	
Total	**410**		**100,0**	
Katılımcıların Çocuk Sayısına Göre Dağılımı	**Frekans**	**Yüzde**	**Geçerli Yüzde**	**Kümülatif Yüzde**
1-2	248	60,5	86,4	86,4
3-4	34	8,3	11,8	98,3
5 ve+	5	1,2	1,7	100,0
Toplam	**287**	**70,0**	**100,0**	
Çocuk Yok	123	30,0		
Toplam	**410**	**100**		

Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılımı		
Okuryazar değilim	20	4,9
Okur Yazarım	4	1,0
İlköğretim Mezunuyum	101	24,6
Orta Öğretim (lise) mezunuyum	122	29,8
Üniversite veya yüksekokul mezunuyum	103	25,1
Lisansüstü	38	9,3
Lisans Öğrenci	22	5,4
Toplam	**410**	**100,0**
Katılımcıların Çalışma Durumuna Göre Dağılımı		
Evet	246	60,0
Hayır	164	40,0
Toplam	**410**	**100,0**
Katılımcıların Çalışmama Nedenine Göre Dağılımı		
İş bulamıyorum	17	0,10
Çalışmak istemiyorum	26	0,15
Eşim ya da ailem istemiyor	22	0,13
Çocuk bakımı ve ev işleri yüzünden çalışamıyorum	38	0,23
Emekli	27	0,16
Diğer	16	0,095
Öğrenci-eğitim	24	0,141
Toplam	**170**	**100,0**
Katılımcıların Çalışma Biçimine Göre Dağılımı		
Çalışmıyor	155	37,8
Gelir getiren sürekli iş (Tam zamanlı)	186	45,4
Gelir getiren geçici iş (mevsimlik, gündelik)	46	11,2
Gelir getirmeyen ücretsiz aile işçisi	21	5,1
Diğer	2	,5
Toplam	**410**	**100,0**

Katılımcıların Çalışma Süresine Göre Dağılımı			
Çalışmıyor	169		41,2
1 yılda az	29		7,1
1-5 yıl arası	52		12,7
6-10 yıl arası	49		12,0
10 yıldan fazla	111		27,1
Toplam	**410**		**100,0**
Katılımcıların İşe Girişte ya da İş Yerinde Ayrımcılığa Uğrama Durumuna Göre Dağılımı			
Evet	80		19,5
Hayır	330		80,5
Toplam	**410**		**100,0**
Katılımcıların İşe Girişte ya da İş Yerinde Maruz Kaldığı Ayrımcılık Türüne Göre Dağılımı	**Frekans**	**Yüzde**	**Vaka Yüzdesi**
Aynı işi yaparken erkeklerden daha az ücret aldım	6	5,7%	7,4%
İşe alınırken çocuk sahibi olup olmadığım, çocuklarımın yaşları soruldu	17	16,0%	21,0%
İş yerinde çalışan erkeklerin aşağılanmalarına maruz kaldım	28	26,4%	34,6%
İş yerindeki erkek çalışanlar tarafından dışlandım	22	20,8%	27,2%
Diğer	33	31,1%	40,7%
Toplam	**106**	**100,0%**	**130,9%**
Katılımcıların Aylık Hane Gelir Miktarına Göre Dağılımı			
Yok	9		2,2
2900 TL' den az	58		14,1
2901-3900	62		15,1
3901-4900	51		12,4
4901 TL'den fazla	230		56,1
Toplam	**410**		**100,0**

Katılımcıların Aylık Ortalama Kendi Gelir Miktarı			
Yok	141		34,4
2900 TL' den az	67		16,3
2901-3900	71		17,3
3901-4900	51		12,4
4901 TL'den fazla	80		19,5
Toplam	**410**		**100,0**
Katılımcıların Ekonomik Durumlarını Değerlendirmesine Göre Dağılımı			
Alt	74		18,0
Ortanın Altı	63		15,4
Orta	225		54,9
Ortanın Üstü	42		10,2
Üst	6		1,5
Toplam	**410**		**100,0**
Katılımcıların Genel Olarak Sağlıklarını Değerlendirme Durumuna Göre Dağılımı			
Kronik Hastayım	101		24,6
Ne iyi ne kötü	71		17,3
Sağlıklıyım	220		53,7
Çok Sağlıklıyım	18		4,4
Toplam	**410**		**100,0**
Kadınların Aile İçi Şiddete Maruz Kalma Durumuna Göre Dağılımı			
Evet	140		34,1
Hayır	270		65,9
Toplam	**410**		**100,0**
Kadınların Geçmişte Maruz Kaldığı Şiddet Türüne Göre Dağılımı	**Frekans**	**Yüzde**	**Vaka Yüzdesi**
Fiziksel	52	20,8%	36,1%
Psikolojik	128	51,2%	88,9%
Ekonomik	65	26,0%	45,1%
Cinsel	5	2,0%	3,5%

Toplam	**250**	**100,0%**	**173,6%**
Kadınların Şu An Aile İçi Şiddete Maruz Kalma Durumu	**Frekans**	**Yüzde**	**Vaka Yüzdesi**
Hayır	340	80,4%	82,9%
Fiziksel	9	2,1%	2,2%
Psikolojik	63	14,9%	15,4%
Ekonomik	11	2,6%	2,7%
Toplam	**423**	**100,0%**	**103,2%**
Kadınların Son Bir Yıl İçinde Herhangi Bir Şekilde Ayrımcılığa Uğraması Durumu			
Evet	155		37,8
Hayır	255		62,2
Toplam	**410**		**100,0**
Kadınların Maruz Kaldığı Ayrımcılık Türüne Göre Dağılımı	**Frekans**	**Yüzde**	**Vaka Yüzdesi**
Eğitim Okul Yaşamında	5	2,5%	3,3%
Ev ve Aile	70	34,3%	46,1%
Toplumsal Çevre	91	44,6%	59,9%
Kamu Kurumlarında	11	5,4%	7,2%
İş Yaşamında	27	13,2%	17,8%
Toplam	**204**	**100,0%**	**134,2%**
Katılımcıların Genel Olarak Yaşamından Memnuniyet Durumu			
Evet	298		72,7
Hayır	112		27,3
Toplam	**410**		**100,0**
Kendilerini Değerli Hissetme Durumlarına Göre Dağılımı			
Evet	255		62,2
Ara sıra	109		26,6
Hayır	46		11,2
Toplam	**410**		**100,0**

Kadınların 'İdeallerime Yakın Bir Yaşantım Vardır' İfadesine Katılma Durumu		
Hiç Katılmıyorum	82	20,0
Çok az katılıyorum	78	19,0
Orta düzeyde katılıyorum	151	36,8
Büyük oranda katılıyorum	72	17,6
Tamamen katılıyorum	27	6,6
Toplam	**410**	**100,0**
Kadınların 'Yaşam Koşullarım Mükemmeldir' İfadesine Katılma Durumu		
Hiç Katılmıyorum	83	20,2
Çok az katılıyorum	87	21,2
Orta düzeyde katılıyorum	168	41,0
Büyük oranda katılıyorum	58	14,1
Tamamen katılıyorum	14	3,4
Toplam	**410**	**100,0**
Kadınların 'Yaşamımdan Memnunum' İfadesine Katılma Durumu		
Hiç Katılmıyorum	36	8,8
Çok az katılıyorum	46	11,2
Orta düzeyde katılıyorum	168	41,0
Büyük oranda katılıyorum	119	29,0
Tamamen katılıyorum	41	10,0
Toplam	**410**	**100,0**
Kadınların 'Şimdiye Kadar Yaşamdan İstediğim Önemli Şeylere Sahip Oldum' İfadesine Katılma Durumu		
Hiç Katılmıyorum	40	9,8
Çok az katılıyorum	73	17,8
Orta düzeyde katılıyorum	141	34,4
Büyük oranda katılıyorum	125	30,5
Tamamen katılıyorum	31	7,6
Toplam	**410**	**100,0**
Kadınların 'Tekrar Dünyaya Gelsem Hayatımdaki Hemen Hemen Hiçbir Şeyi		

Değiştirmezdim' İfadesine Katılma Durumu		
Hiç Katılmıyorum	130	31,7
Çok az katılıyorum	84	20,5
Orta düzeyde katılıyorum	97	23,7
Büyük oranda katılıyorum	54	13,2
Tamamen katılıyorum	45	11,0
Toplam	**410**	**100,0**

Katılımcıların yaş alt sınırın 15 olarak belirlenmesinin nedeni, Anayasanın 4857 İş Kanunu kapsamında belirlenen çalışma alt sınır yaşı olmasıdır. Örneklem gurubunun 15-25, 26-35, 36-45, 46-55, 56-65 ve 66+ olarak sınıflandırılması uygun görülmüştür. Bu gruplandırma kadınları genç, orta yaş ve yaşlı şeklinde sınıflandırarak, farklı yaş grubundaki kadınların aynı sorulara verdikleri yanıtlar arasındaki farklılıkların yaş faktörüne bağlı olarak ölçülebilmesine imkân tanıması açısından önem arz etmektedir. Tablo-4'de görüldüğü gibi %17,1'i 15-25 yaş aralığında, %18,8'i 26-35, %31'i 36-45, %21'i 46-55, %9'u 56-65 ve %2,9'u 66+ yaş aralığındadır.

Ankete katılanların büyük çoğunluğu %50 oranla il doğumludur. Bunu %19,3 ile büyük şehir takip etmektedir. Katılımcıların yarısını doğum yeri il olanlar oluştururken, en az katılımcı ise %13,9 ile köyde doğanlar oluşturmaktadır. Yine katılımcıların %63'ü yaşamlarının çoğunu ilde geçirmişlerdir. Diğer yerleşim birimleri için bu oranlar %16,3 büyükşehir, %11 köy ve %9 ilçe şeklindedir.

Edirne il merkezinde 24 mahalle bulunmaktadır. Her bir mahallenin kendine özgü sosyokültürel, ekonomik ve demografik yapısı mevcuttur. Çalışma kapsamında Edirne genelindeki dağılımı temsil edecek şekilde her bir mahalleden Tesadüfi Örnekleme Yöntemi kullanılarak seçilen belirli sayıda kadın ile görüşülmüştür. Bu durum çalışmayı kapsayıcı, zengin ve nitelikli kılmıştır. Tablo-4 incelendiğinde çalışmaya katılımın en yüksek olduğu mahallenin %25,9 ile Şükrüpaşa, en az katılımın ise %1,2 ile Umurbey ve Yancıkçışahin mahallelerinin olduğu görülmektedir.

Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi 2020 yılı sonuçlarına göre, Edirne merkez ilçesinde hiç evlenmeyen kadın nüfus oranı %23, evli %60, boşanmış %6 ve eşi ölen

%11 şeklindedir (TUİK, 2020). Yapılan çalışmada ankete katılan kadınların %24'ü hiç evlenmemiş, %64'ü evli, 6,6'sı boşanmış ve %4,6'sının eşi vefat etmiştir. Örneklem grubunun medeni durum ile ilgili sonucu, Edirne merkez ilçesindeki 15 yaş ve üstü toplam kadın nüfusunun medeni durumu ile paralellik göstermektedir.

Katılımcıların %59'u 3-4 kişilik hanelerde, %25,6'sı 0-2 kişilik hanelerde, %13,7'si 5-6 kişilik hanelerde yaşarken, hane sayısı 7 ve daha fazla olan kişilerin oranı ise %1,5'i oluşturmaktadır.

Katılımcıların %60,5'ini 1-2 çocuk sahibi olanlar, %8,3'ünü 3-4 çocuğu olanlar, %1,2'sini 5 ve daha fazla çocuğu oluşturanlar oluştururken, %30'unun hiç çocuğu bulunmamaktadır.

Ankete katılanların %4,9'u okuryazar değil, %1'i sadece okur-yazar (herhangi bir örgün eğitime katılmamış), %24,6'sı ilköğretim mezunu, %29,8 orta öğretim (lise) mezunu, üniversite veya yüksekokul mezunu olan %25,1, lisansüstü eğitimini tamamlayan ise %9,3'tür. Eğitimine devam eden katılımcıların oranı ise %5,4'tür.

TUİK Edirne Bölge Müdürlüğü'nden alınan verilere göre, Edirne merkez ilçede yaşayan 15-65 yaş üstü kadınların %29'u ilköğretim, %27,6'sı lise mezunu, %20,7'si üniversite veya yüksekokul mezunu, lisansüstü eğitimini tamamlayan ise%3,4'tür. Okuma yazma bilmeyenlerin oranı ise %2,2'dir. Bilinmeyenlerin oranı ise 0,65'tir.

Edirne'de merkez ilçesinde kadınların istihdam oranı %60 olarak belirlenmiştir. Türkiye'nin en batısında, Avrupa'ya sınır olan Edirne için bu yüzdelik oranın anlamlı olduğu söylenebilir.

Ankete katılan ve bir işte çalışmadığını belirten kadınlara çalışmama nedenleri sorulduğunda neden olarak %22 oranla çocuk bakımı ve ev işleri yüzünden çalışamadığını belirtenlerin sayısı birinci sırayı almaktadır. Bu sırayı %15 ile çalışmak istemiyorum, emekliyim, %12 eşim ya da ailem istemiyor nedenleri takip etmektedir.

Araştırmaya katılan kadınların %45,4'ü gelir getiren sürekli iş (Tam zamanlı) çalışırken, %11,2'si gelir getiren geçici (mevsimlik, gündelik) işte, %5,1' ise gelir getirmeyen ücretsiz aile işçisi, %0,5'inin de diğer işlerde çalıştığı belirtilmektedir.

Araştırmaya katılan kadınların%7,1' 1 yıldan az, %12,7'si 1-5 yıl arası, %12'si 6-10 yıl arası, %27,1'i de 10 yıldan fazla çalışmaktadır.

Çalışmada Edirne'de yaşayan kadınların iş yerinde maruz kaldıkları ayrımcılık olgusu ölçülmeye, ayrımcılığa neden olan tutum ve davranış biçimleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmaya katılan kadınların %19,5'i işe girişte ya da iş yerinde kadın olmaları nedeni ile ayrımcılığa uğradıklarını belirtirken, %80,5'i ayrımcılığa uğramadıklarını belirtmiştir. Çalışmaya katılan kadınların %5,7'si aynı işi yaparken erkeklerden daha az ücret aldıklarını, %16'sı işe alınırken çocuk sahibi olup olmadığım, çocuklarımın yaşları ve kendisi işteyken onlarla ilgilenen birinin olup olmadığı şeklinde sorular sorulduğunu, %26,4'ü İş yerinde çalışan erkeklerin aşağılanmalarına maruz kaldığını, %20,8'i iş yerindeki erkek çalışanlar tarafından dışlandığını %31,1'i ise diğer dışlanma türlerine maruz kaldığını belirtmiştir. Diğer dışlanma türlerine maruz kaldığı cevabını veren katılımcıların birçoğu maruz kaldığı ayrımcılık türünü şifahi olarak da belirtmemiş olup, belirtenlerin verdikleri ortak cevabın, 'yukarıda saymış olduğunuz ayrımcılık türlerine erkekler tarafından değil, kadınlar tarafından maruz kaldık' şeklinde olmuştur. Katılımcıların birden fazla cevap verme hakkının olduğu bu soruda, belirtilen ayrımcılık türlerinden aynı anda birçoğuna maruz kaldığını ifade eden toplam katılımcı yüzdesinin %130,9 olduğu görülmektedir. Verilen yanıtlarda çalışan kadınların %31,1 ile diğer seçeneğinden sonra, %26,4 ile erkeklerin aşağılanmaları şeklindeki tutumlara dayalı ayrımcılık vakası ile karşılaştığı tespit edilmiş, %30,9 u ise birden fazla seçeneği işaretleyerek çok yönlü ayrımcılığa maruz kaldığını bildirmiştir.

Araştırmaya katılan kadınların %56,1'inin aylık hane gelir miktarı 4900 TL'den fazla, %15,1'inin 2901-3900 TL arası, %14,1'inin 2900 TL'den az, %12,4'ünün 3901-4900 TL olduğu görülmektedir, %2,2'sinin ise bir geliri yoktur.

Araştırmaya katılan kadınların %19,5'i 4901 TL'den fazla, %17,3'i 2901-3900 TL arası, %16,3'ü 2900 TL'den az, %12,4'ü 3901-4900 TL arası gelire sahipken, %34,4'ünün ise herhangi bir geliri yoktur.

Çalışmaya katılan kadınların %54'ü toplumun genelini göz önüne aldığında ekonomik durumunu orta şeklinde belirtirken, %18'i alt, %15,4'ü ortanın altı, %10,2'si ise ortanın üstü olarak belirtmiştir.

Araştırmaya katılanların %61,7'si sağlık durumunu çok sağlıklı ve iyi olarak belirtirken, %24,6'sı kronik rahatsızlığı olduğunu belirtmiştir. Sağlık durumu için ne iyi ne kötü değerlendirmesini yapanların oranı ise %17,3'tür.

Katılımcıların %34,1'i hayatının herhangi bir döneminde aile içi şiddete maruz kaldığını belirtirken, %65,9'u aile içi şiddete maruz kalmadığını belirtmiştir.

Araştırmaya katılan kadınlara yönelik olarak yöneltilen ' şiddet türlerinden hangisine maruz kaldınız?' sorusuna 250 kadın cevap vermiştir. Cevap veren kadınların %20,8' fiziksel, %51,2'si psikolojik, %26'sı ekonomik ve %2'si cinsel şiddet gördüğünü belirtmiştir. Birden fazla cevaplı olan soruya fiziksel şiddet ile birlikte diğer şiddet türlerine de maruz kaldığını belirtenlerin oranı %36,1, psikolojik şiddetle birlikte farklı şiddet türlerine uğrayanlar %88,9'dur. Çalışmaya katılanların %45,1'i ise ekonomik şiddetin yanında farklı şiddet türlerine maruz kaldığını ifade etmiştir. Kadınların %73,6'sı birden fazla şiddet türüne maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir.

Çalışmaya katılanların %80,4'ü şu an aile içi şiddet türlerinden birine maruz kalmadıklarını ifade etmişlerdir. Kadınların %2,1'i fiziksel şiddet gördüğünü, %14,9'u psikolojik şiddet gördüğünü ifade ederken, %2,6'sı ise ekonomik şiddete maruz kaldığını belirtmiştir. %15,4'ü psikolojik şiddetin dışında diğer şiddet türlerine de uğradığını söylemiştir. Çalışmaya katılan kadınların %3,2'si şu an birden fazla şiddet türüne maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılan kadınların bir kadın olarak son bir yıl içinde herhangi bir şekilde ayrımcılığa uğradınız mı sorusuna evet cevabını verenlerin oranı %37,8 iken, %62,2 kadın hayır cevabını vermiştir.

Ayrımcılık mağduru kadınların %44,6'sı toplumsal çevrede ayrımcılığa uğradığını beyan etmiş, bunu sırasıyla %34,3 ile ev ve aile yaşamı, %13,2 ile iş yaşamı, %5,4 kamu kurumlarında ve %2,5 ile eğitim ve okul yaşamı takip etmektedir. Çalışmaya katılan kadınların %34,2'si birden fazla ayrımcılığa uğradıklarını ifade etmişlerdir.

Son bir yıl içinde ayrımcılığa uğrayan kadın grubunun ayrımcılık yaşanan alanlar arasında iş yerinde ayrımcılık durumunu bildiren kadın oranı ile iş yerinde ayrımcılığa maruz kaldığını söyleyen oran arasındaki farklılık düşündürücüdür. İş yaşamında bu oran 19,5 iken, yaşam içerisinde iş yaşamında 13,2'dir. Bu farklılığı, ayrımcılığa uğrama durumunun son bir yıllık sürece ilişkin olması, diğerinde ise tüm yaşam sürecindeki işyeri ayrımcılığını kapsaması nedenine bağlamak mümkündür.

Katılımcıların genel olarak yaşamından duydukları memnuniyete ilişkin verilere bakıldığında katılımcıların %72,7'si yaşamından genel olarak memnun olduğunu belirtirken, %27,3'ü memnun olmadığını belirtmiştir.

Araştırmaya katılan kadınların kendilerini değerli hissetme durumuna ilişkin verilerde görüldüğü gibi, kendini değerli hissedenlerin oranı %62,2, kendini ara sıra değerli hissedenlerin oranı %26,6, kendini değerli hissetmeyenlerin oranı ise %11,2 olarak belirtilmiştir.

Araştırmaya katılan kadınların Yaşam Memnuniyeti Ölçeği Formunda yer alan 'ideallerime yakın bir yaşantım vardır' ifadesinin katılımına ilişkin verilerde, çalışmaya katılan kadınların %36,8'inin bu ifadeye orta düzeyde katıldığı, %20'sinin hiç katılmadığı, %19'unun çok az katıldığı, %17,6'sının büyük oranda katıldığı, %6,6'sının ise tamamen katıldığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan kadınların Yaşam Memnuniyeti Ölçeği Formunda yer alan 'Yaşam Koşullarım Mükemmeldir' ifadesinin katılımına ilişkin verilerde, katılımcıların %41'inin bu ifadeye orta düzeyde katıldığı, %21'inin çok az katıldığı, %20'sinin hiç katılmadığı, %14,1'inin büyük oranda katıldığı, %3,4'ünün ise tamamen katıldığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan kadınların Yaşam Memnuniyeti Ölçeği Formunda yer alan ‘Şimdiye Kadar Yaşamdan İstediğim Önemli Şeylere Sahip Oldum’ ifadesinin katılımına ilişkin verilerde, bu ifadeye orta düzeyde katılan kadınların oranının %41, büyük oranda katılanların %29, çok az katılanların %11,2, tamamen katılanların %10, hiç katılmayanların ise %8,8 olduğu görülmektedir.

Katılımcıların Yaşam Memnuniyeti Ölçeği Formunda yer alan ‘Şimdiye Kadar Yaşamdan İstediğim Önemli Şeylere Sahip Oldum’ ifadesinin katılımına ilişkin verilerde, bu ifadeye orta düzeyde katılanların oranı %34,4, büyük oranda katılanların %30,5, çok az katılanların %17,8, hiç katılmayanların %9,8, tamamen katılanların oranı ise %7,6 olarak belirtilmiştir.

Katılımcıların Yaşam Memnuniyeti Ölçeği Formunda yer alan ‘Tekrar dünyaya gelsem hayatımdaki hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim’ ifadesinin katılımına ilişkin verilerde ise, bu ifadeye hiç katılmıyorum diyenlerin oranı %31,7, orta düzeyde katılanların oranı 23,7 iken, tamamen katılıyorum diyenlerin oranı %11’dir.

3.6.2. Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Sosyodemografik Profillerine Göre Farklılıklarının Testi

Bu başlık altında, yukarıda betimsel olarak tanımlanan nicel verilerden “yaşam memnuniyeti” ile “yaş, doğum yeri, büyüdüğü yer, yaşadığı mahalle, medeni durum, eğitim, çalışma durumu, hane gelir durumu, kendi gelir durumu, genel sağlık durumu ve değerlik bilinci” arasındaki farklılıklar test edilmiştir. Bu farklılıkların test edilmesinde Kruskal-Wallis testi kullanılmış olup, istatistiksel anlamlılık $p<0,505$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

3.6.2.1. Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Yaş Durumlarına Göre Farklılıklarının Testi

Kadınların yaşam memnuniyetlerinin yaş durumlarına göre farklılık gösterip göstermediği, Kruskal-Wallis sonucu Tablo 6’da gösterilmiştir. Araştırma sonuçları, $X^2(5)= 12,782$, $p=.026$. Kadınların yaşları ile yaşam memnuniyeti arasındaki farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu görülmektedir. Yaşam memnuniyeti

sıra ortalaması 224,95 ile en büyük değer olduğu için yaşam memnuniyet düzeyinin en yüksek olduğu yaş grubu 46-55 yaş aralığıdır. En düşük olan yaş grubu ise 110,46 sıra ortalaması ile 66 ve üssü yaş grubuna dâhil olanlardır.

Gelişim kuramcılarına göre, yaşam genel olarak çocukluk, gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık şeklinde dört evreden oluşur. Kişi, bu aşamaların her birinden geçerek gelişir. Bireyin gelişim aşamaları farklı kuramlar tarafından değişik şekillerde incelenmiştir (Özcan Demir, 2021: 641, 645). Gelişim kuramcılarından Levinson, yaşamın, her birinin kendine özgü fiziksel, sosyal ve psikolojik boyutları olan dört evreden oluştuğunu ileri sürer. İlk olgunluk dönemi olarak nitelendirdiği 17-45 yaş, kişinin ideallerini gerçekleştirmek için yaşamdan en çok doyum aldığı, yaratıcılığın ve motivasyonun en yüksek olduğu dönem kabul edilir. Bu evre bütün bu olumlu özelliklerinin yanında, hedeflerin gerçekleştirilmesi için göze alınan tehlikeleri, kayıpları ve tüm bunlar sonucunda yaşanan hayal kırıklıklarını da barındırır (Aktu, 2016: 164). Levinson (1986), olgunluğun orta çağı olarak da nitelendirdiği 40-65 yaş dönemini ise, ruhsal olarak doyuma ulaşmış ve bu zamana kadar elde edilen tecrübenin sonraki nesiller ile aktarılmaya başlandığı evre olarak tanımlar. Bu dönemde, bu zamana kadar amaçlanan hedeflere ulaşılmıştır (Aktu, 2016: 165).

Kalaycı (2005: 25), yaşa yüklenen anlamın sanayileşme ile birlikte değiştiğini, tarihsel bir birim olmanın ötesinde, kültürel bir kategori olarak ele alınmaya başladığını söyler. Özellikle yaşın ilerleyen dönemlerinde, ekonomik ve biyolojik olarak üretim işlevinin durması, fiziki olarak yetememe, çevre ile olan ilişkilerin zayıflaması gibi etkenler hayat ile olan bağın da zayıflamasına sebep olmaktadır.

Bu sonuçlar doğrultusunda Türkiye'de genel durum dikkate alındığında, Türkiye nüfusunun yaş durumu: 65 ve üstünün toplam nüfus içindeki payı %8,5 iken, orta yaştaki oranın ise %31,7 olduğu görülmektedir. Yapılan hesaplamalara göre, 2040 yılında yaşlı nüfusun toplam içindeki payı %16'ya, 2060 yılında %22 ve üzeri, yüz yılın son çeyreğinde ise nüfusun dörtte biri 65 ve üzeri yaşlarda olacaktır (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2018: 7). Yaşlı nüfusundaki azımsanmayacak bu artış, yaşlılık ile ilgili problemlerle daha çok karşılaşılmasını da beraberinde getirecektir. Bu durum

da yaşlılığı bireysel bir sorun olarak değerlendirmekten ziyade, toplumun bir problemi olarak görülmesini gerekli kılmaktadır (Kurt, Erkol & Beyaztaş, 2020: 34). Yapılan bu çalışmada da, kadınların yaşam memnuniyet durumunun en düşük olduğu yaş grubunun 66 ve üssü olarak belirlenmiş olması, yaşlıların yaşam standartlarını iyileştirmeye yönelik çalışmalar yapılması gerektiğine ilişkin önemli bir veri sunmaktadır. Örneğimiz, çalışmaya katılım sağlayan Edirne merkezdeki kadınların yaşlarına göre yaşam memnuniyeti Türkiye durumu ile örtüşmektedir.

Tablo 6: Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Yaş Durumlarına Göre Farklılıklarının Testi

	Yaş Sınıfları	f_i	**Ortalama Sıra**
YMO	15-25	70	191,49
	26-35	77	209,36
	36-45	127	212,84
	46-55	**86**	**224,95**
	56-65	38	184,96
	66 ve+	**12**	**110,46**
	Toplam	**410**	

Test İstatistikleri [a,b]

	YMO
Ki-Kare	12,782
Df	5
Asymp. Sig.	,026

a. Kruskal Wallis Test

b. Gruplama Değişkeni: Yaş Sınıfları

3.6.2.2. Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Doğum Yerine Göre Farklıklarının Testi

Yapılan çalışmada, Kruskal Wallis testi sonucuna göre kadınların yaşam memnuniyetleri ve doğum yerleri arasında, anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Tablo 7: Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Doğum Yerine Göre Farklıklarının Testi

	Doğum Yeri	f_i	**Ortalama Sıra**
YMO	Köy	57	177,50
	İlçe	69	196,59
	İl	205	208,63
	Büyükşehir	79	225,35
	Toplam	**410**	

Test İstatistikleri [a,b]

	YMO
Ki-Kare	5,960
Df	3
Asymp. Sig.	,114

a. Kruskal Wallis Test
b. Gruplama Değişkeni: Doğum Yeri

3.6.2.3. Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Yaşamının Çoğunu Geçirdiği Yere Göre Farklıklarının Testi

Yapılan çalışmada, Kruskal Wallis testi sonucuna göre kadınların yaşam memnuniyetleri ve yaşamının çoğunu geçirdiği yerleşim birimi arasında, anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Tablo 8: Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Yaşamının çoğunun geçirdiği Yere Göre Farklılıklarının Testi

	Büyüdüğü Yer	f_i	**Ortalama Sıra**
YMO	Köy	45	172,17
	İlçe	37	193,27
	İl	261	208,25
	Büyükşehir	67	223,91
	Toplam	**410**	

Test İstatistikleri [a,b]

	YMO
Ki-Kare	5,739
Df	3
Asymp. Sig.	,125

a. Kruskal Wallis Test

b. Gruplama Değişkeni: Büyüdüğü Yer

3.6.2.4. Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Yaşadığı Mahallelere Göre Farklılıklarının Testi

Kruskal Wallis testi ile kadınların yaşam memnuniyetlerinin yaşadıkları mahallelere göre farklılık gösterip göstermediğine bakılmıştır. Araştırma sonuçları, $X^2(22)= 49{,}628$, $p=.005$. Kruskal Wallis testinin p değeri 0,001<0,05 olduğundan, kadınların yaşam memnuniyetleri, medeni durumlarına göre farklılık göstermektedir. Çalışmanın gerçekleştiği 24 mahalle arasından 261,50 ortalama sırası ile yaşam memnuniyet düzeyinin en yüksek olduğu mahalle Babademirtaş Mahallesi, bunu 255,05 ile Çavuşbey mahallesi, 254,89 ile Kocasinan mahallesi 254,77 ile I. Murat mahallesi, , 225,84 ile Şükrüpaşa takip etmektedir. Yaşam memnuniyet düzeyinin en düşük olduğu mahalle ise 103,13 ortalama sıra ile Menzilahir mahallesidir. Bu sıralamayı 117,50 ile Umurbey Mahallesi, 125,08 ile Sabuni mahallesi, 131,85 ile Talatpaşa ve 141,53 ortalama sıra ile Yıldırım Beyazıt ve Hacısarraf mahalleleri izlemektedir.

Yaşam memnuniyet düzeyinin en yüksek olduğu Babademirtaş mahallesinde görüşülen kadınların %16'sı ilkokul, %16'sı lise ve %66'sı lisans mezunudur. Çalışma durumuna baktığımızda ise, %50'si kadın işçi-memur olarak çalıştığını belirtirken, %16'sı öğrenci olduğunu ve %33'ü ise ev kadını olduğunu belirtmişlerdir. Kadınlara anket formunu doldurduktan sonra, "yaşam memnuniyeti sizin için ne ifade etmektedir, üç kavram ile ifade edebilir misiniz?" sorusu yöneltilmiştir. Bu mahallede yaşan kadınların verdikleri cevaplar şu şekildedir: Özgürlük, anne ile iyi ilişkiler içinde olmak, iyi bir ekonomik gelire sahip olmak, iyi bir statüye sahip olmak, sağlıklı olmak ve sevgi dolu bir yaşam. Çalışmaya katılan kadınların %66'sı herhangi bir şiddet türüne uğramadıklarını ifade ederken, %33'ü kadın fiziksel, psikolojik ve ekonomik olarak maruz kaldığını belirtmiştir. Görüşülen kadınların ortalama hane gelir düzeyi 2900-3900 TL arasındadır. Babademirtaş mahallesinin toplam kadın nüfusu 1532'dir. Edirne merkez ilçesinde çoğunlukla orta ve düşük gelir gruplarının yaşadığı bir mahalledir. Mahalledeki kadınların %58'i evli, %19'u bekâr, %16'sının eşi vefat etmiş ve %5'i boşanmıştır.

Yaşam memnuniyet düzeyi seviyesi ortalama sırası ikinci en yüksek olan mahalle ise Çavuşbey mahallesidir. Görüşülen kadınların %70'i evli olup, %30'u bekârdır. Eğitim durumlarına bakıldığında ise %10'u okur-yazar olmadığını , %10'u sadece okuma-yazma bildiğini, %30'u ilkokul mezunu olduğunu, %40'ı lise mezunu olduğunu belirtirken bir kadın yüksekokul (ön lisans) mezunu olduğunu belirtmiştir. Kadınların %30'u aile içi şiddet türlerinden en az birine maruz kaldığını belirtirken (belirtilen şiddet türleri fiziksel, ekonomik ve psikolojik) diğer %70'i herhangi bir şekilde şiddet türüne maruz kalmadıklarını ifade etmişlerdir. Kadınlara anket formunda yöneltilen "kendinizi değerli hissediyor musunuz?" sorusuna %50'si evet cevabını verirken, %40'ı ara sıra değerli hissettiğini, %10'u da değerli hissetmediğini ifade etmiştir. Ankete katılan kadınların %60'ı son altı ayda herhangi bir işte çalıştığını, %40'ı ise çalışmadığını belirtmiştir. Çalışmayan kadınlar çalışmama sebebi olarak çocuk ve ev işleri nedeni ile çalışamadıklarını söylemişlerdir. Anket bitimi sonunda kadınlara yöneltilen "Yaşam memnuniyeti sizin için ne ifade ediyor, üç kavramla ifade eder misiniz?" sorusuna verilen cevaplar ise şu şekildedir: Mutlu bir

aile, çocuklarımın varlığı, eğitim, saygı görmek, maddi özgürlük, değer görmek, güvende hissetmek, kendi kararlarımı verebilmek, doğalgazlı bir evimin olması, çocuklarımı yetiştirebileceğim sağlıklı bir ortam ve öz bakımlı olmam. Çavuşbey mahallesi Edirne merkez ilçesinde sosyo ekonomik düzeyi en düşük mahallelerden biri olup, nüfusunun büyük çoğunluğunun sosyal yardımlar ile geçimini sağladığı bir mahalledir. Eğitim seviyesi diğer mahallelere oran ile oldukça düşüktür, kadınlar geçimini genellikle marjinal, geçici, gündelik ve kayıt dışı işlerde çalışarak sağlarlar. Bu bilgiler doğrultusunda bakıldığında mahallelerin sosyoekonomik statüleri ile yaşam memnuniyet düzeyleri arasında paralel bir ilişki olduğu söylenemez.

Yaşam memnuniyet düzeyinin yüksek olduğu diğer bir mahalle olan I. Murat mahallesinde sosyodemografik durumları ile ilgili, çalışmaya katılan kadınların medeni durumlarına bakıldığında %57'inin bekâr, %35'inin evli ve %7'sinin boşanmış olduğu görülmektedir. Eğitim durumlarına bakıldığında ise %78'ünün lisans, %14'inin yüksek lisans ve %7'sinin ise ilkokul mezunu olduğu verisine ulaşılmıştır. İstihdam durumlarına ilişkin elde edilen verilerin yüzdelik oranlarına baktığımızda %78'ünün düzenli olarak gelir getirici bir işte çalıştığını, %14'inin ise öğrenci olması ile çocuk bakımı ve ev işleri yüzünden herhangi bir işte çalışmadığı bilgisine ulaşılmıştır. Bu mahallede yaşayan kadınların %28'i hayatlarının herhangi bir dönemlerinde aile içi şiddet türlerinden en az birine (maruz kalınan şiddet türleri psikolojik, fiziksel ve ekonomik şiddet) maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Şu an aile içi şiddet türlerinden birine maruz kalıyor musunuz diye sorulduğunda ise herhangi bir şiddete maruz kalmadıklarını ifade etmişlerdir. Anket sonrası yapılan nitel görüşmede kadınlardan yaşam memnuniyetini üç kavram ile ifade etmeleri istendiğinde ise verilen yanıtlar şu şekildedir: Sağlık, ekonomik özgürlük, aile, huzur, sevgi dolu ve dengeli bir yaşam, öz değer, eşitlik, değerli hissetmek, uyumlu bir eş, onaylanmak, kendiyle mutlu olmak, başarılı olmak.

Yaşam memnuniyet düzeyinin yüksek olduğu dördüncü mahalle olan Kocasinan mahallesinde ankete katılan kadınların medeni durumlarına baktığımızda %51'inin evli, %42'sinin bekâr, %6'sının ise boşanmış olduğu görülmektedir. Kadınların %45'i lisans mezunu olup gelir getiren düzenli bir işte çalışmaktadır,%18'i

lisansüstü, %27'si lise ve %9'u ilköğretim mezunudur. Herhangi bir işte çalışmayan kadınların oranı ise %42'idir. Kadınların %12'si şiddet gördüğünü ifade etmiştir.

Çalışma durumuna baktığımızda %33'ü düzenli gelir getirici işte, %18'i geçici mevsimlik, gündelik işte ve %2'si de ücretsiz aile işçisi olarak çalıştığını belirtmiştir. Bu mahallede yaşayan kadınların yaşam memnuniyetine ilişkin kavramsal ifadeleri şu şekildedir: Sağlık, huzur, para, sosyal çevre, sevdiklerimle birlikte olmak, ekonomik özgürlük, öz saygı, öz değer, kendini sevmek, öz güven, özgür hissetmek, anlayışlı bir eş, değer görmek, fark edilmek, çocukların mutluluğu ve sağlığı, şükür edebilmek, statü, kendini gerçekleştirmek, psikolojik iyilik hali, mutlu bir aile, seyahat etmek.

Şükrü paşa mahallesi çalışmaya katılan kadınların yaşam memnuniyet düzeylerinin en yüksek olduğu beşinci mahalledir. Ankete katılan kadınların eğitim durumlarına baktığımızda %37,5'i lisans, %33,65'i lise, %17,3'ü lisansüstü, %14'ü ilkokul mezunudur. Medeni durumları ile ilgili olarak ise %69,2'sinin evli, %22'sinin bekâr, %5'inin boşanmış ve 0,96'sının eşi vefat etmiş olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Çalışmaya katılan kadınların %65,3'ü düzenli gelir getiren bir işte çalışmakta iken, %29'u ise herhangi bir işte çalışmamaktadır. Bunun sebebi olarak çoğunluk çalışmak istemediklerini belirtirken, diğerleri çocuk bakımı ve ev işleri yüzünden çalışamadıklarını ifade etmişlerdir. Emekli olanların oranı ise %2,8.2dir. Kadınların %25'i şiddet türlerinden en az birine maruz kaldıklarını söylemişlerdir. İşe girişte ve iş yerinde kadın olmaları nedeni ile ayrımcılığa maruz kalma oranı ise %17,9'dur. Bu, çalışma yapılan mahalleler arasındaki en yüksek orandır. Ayrımcılığa maruz kalma şekli olarak en fazla belirtilen ifade 'iş yerinde çalışan erkeklerin aşağılanmalarına maruz kaldım' şeklindedir.

Bu mahallede yaşayan kadınların kendilerine göre yaşam memnuniyetini ifade eden kavramlar ise şu şekildedir: Değer görmek, kendine güvenmek, sevdiğin insanların desteğini görmek, içsel huzur, başarı, birilerini mutlu etmek, aile birlikteliği, iş yaşamında huzur, barış içinde yaşamak, eşitlik, sosyalleşmek, cesaret, özgürlük, yetinebilmek, teslimiyet, ekonomik özgürlük, uyumlu bir eş, onaylanmak, baskı altında hissetmemek, umut etmek, maneviyat, yaşam standartlarının yüksek olması,

ayrımcılığın olmadığı bir toplumda yaşamak, üretmek ve topluma faydalı olmak, tamlık hissi, insancıl koşullarda çalışmak, kendinle barışık olmak, azimli ve kararlılık, güçlü hissetmek, kendi ayaklarımın üzerinde durabilmek.

Yaşam memnuniyet düzeylerinin yüksek olduğu ilk beş mahalleye baktığımızda, ilk iki mahallenin eğitim durumları, ortalama hane gelirleri, çalışma hayatına katılan kadınların yüzdelik oranlarının memnuniyet düzey sıralaması kendisinden daha düşük olan diğer üç mahalleye göre daha düşük olduğunu görüyoruz. Burada dikkat çeken diğer bir hususun ise kadınlara nitel olarak yöneltilen "Yaşam memnuniyetinin sizin için ne ifade etiğini üç kavramla tanımlar mısınız?" sorusuna verdikleri cevaplar olduğu görülmektedir. Yaşam memnuniyet düzeyinin en yüksek olduğu ilk iki mahalledeki kadınların yaşam memnuniyetini ifade ettikleri kavramların çoğunlukla somut olan (ekonomik özgürlük, doğalgazlı evde yaşamak, eşim ile iyi geçinmek, çocuklarımı yetiştireceğim sağlıklı bir ortamın olması) ile özdeşleştirilmesidir. Sosyoekonomik seviyenin ilk ikisine göre daha yüksek olduğu diğer üç mahallede ise yaşam memnuniyetinin kadındaki kavramsal karşılığının daha çok soyut olan (öz saygı, öz değer, kendini gerçekleştirme, başarılı hissetme, cesaret, teslimiyet, umut etmek, üretmek ve topluma faydalı olmak, eşit yaşam koşulları, vb.) ile özdeşleştirildiği görülmektedir. Biri yaşam memnuniyetini mutlu olmak olarak ifade ederken, diğeri mutlu etmek olarak tanımlıyor. Sosyoekonomik düzeyi düşük mahallelerdeki kadınların yaşam memnuniyet algıları "almak" üzerine inşa edilirken, düzeyin yükselmesi ile algı "vermeye" doğru eviriliyor. Paylaşma kültürünün içselleştirilmesi ve geliştirilmesi, o toplumdaki refah seviyesi ile yakından ilişkilidir. Bu veriler aynı zamanda sosyoekonomik faktörlerin kadınların yaşam memnuniyeti algısı, dolayısı ile yaşamdan duydukları memnuniyeti belirlemesindeki etkiyi göstermektedir. Kadınların yaşadıkları mahalleler ile yaşam memnuniyetleri arasındaki ilişkinin de söylediği gibi, sosyoekonomik durumlarına yönelik yapılacak iyileştirme çalışmaları yaşam memnuniyeti algısını derinleştirerek, bu olguya ilişkin bakış açısını da geliştirecektir.

Yapılan istatistiksel analizde yaşam memnuniyet düzeyinin en düşük olduğu mahalle Menzilahir Mahallesi olarak belirlenmiştir. Menzilahir mahallesindeki sosyo demografik duruma bakıldığında çalışmaya katılan kadınların %62,5'i ilkokul, %25'i

okur-yazar değil, %12,5'i ise okur-yazardır. Kadınların %75'i geçici, gündelik işlerde (çoğunluk ile çöp toplayıcılığı) çalışırken, %25'i çalışmamaktadır. Aile içi şiddete maruz kalan kadınların oranı %62'dir. Kendinizi değerli hissediyor musunuz sorusuna ara sıra cevabını verenlerin oranı %37 iken, %25'i kendisini değerli hissetmediğini ifade etmiştir. Bu mahallede çalışmaya katılan kadınların için yaşam memnuniyeti ifadeleri: Eşimin güzel bir işinin olması, çocuklarımın sağlığı, sigortalı bir işte çalışmak, kendi ayaklarımın üzerinde kimseye ihtiyaç duymadan yaşamak, eşimin sağlığı, para, temiz gıda (yediğim içtiğim temiz olsun memnun olurum şeklinde ifade edilmiştir), evde huzurlu olmak, çalışmak ve yaşlılıkta rahat etmek şeklindedir.

Yaşam memnuniyet düzeyinin düşük olduğu diğer bir mahalle olan Umurbey mahallesinde çalışan kadınların oranı %20 iken, çalışmayan kadınların oranı ise %80'dir. Eşinin ve ailesinin izin vermemesi, çocuk bakımı ve ev işleri, yaş durumu çalışmama nedeni olarak belirtilmiştir. Anket çalışmasına katılan kadınların tamamı ilkokul mezunudur. Hane gelir ortalamaları 2900 TL'den az olup, %20'sinin kendisine ait geliri vardır. Kadınların %60'ı fiziksel, psikolojik ve ekonomik şiddete maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Kadınlar için yaşam memnuniyetini ifade eden kavramlar: Düzenli bir hayat ve gelir, ev sahibi olmak, sevgi ve saygı görmek, değerli hissetmek, çocuğumun olması, ailemle mutlu olmak şeklindedir.

Yaşam memnuniyet düzeyinin düşük olduğu mahallelerde yaşayan kadınların ortak demografik özellikleri, hane gelirlerinin düşük olması, gündelik ve geçici işlerde çalışmaları, birden fazla aile içi şiddet türüne maruz kalmaları, kendinizi değerli hissediyor musunuz sorusuna verdikleri cevapların ağırlıklı olarak ara sıra ya da hayır olması, yaşam memnuniyeti olgusunu düzenli bir gelir, ev sahibi olma, sağlıklı olma, değerli hissetme, sevgi ve saygı görmek şeklinde tanımlamalarıdır. Burada kadının yaşam memnuniyetini hangi kavramlar ya da durumlar üzerinden tanımladığı oldukça önemlidir. Bu tanım bir yandan kadının sosyoekonomik koşullarının onun hayata bakış açısı ve yaşamı anlamlandırma şeklini nasıl etkilediğini ifade ederken, bir yandan da yoksunluğunu çektiği, özlemini duyduğu, onun için ihtiyaç olan şeyi işaret etmektedir. Çalışma kapsamında elde edilen bu bilgiler de kadınların yaşam koşullarını iyileştirmeye yönelik yapılması gerekenler ile ilgili önemli bir veri tabanı oluşturmaktadır.

Tablo 9: Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Yaşadığı Mahallelere Göre Farklıklarının Testi

	Mahalle	f_i	**Ortalama Sıra**
YMO	1. Murat	13	254,77
	Abrrahman	22	191,16
	Babademirtaş	6	261,50
	Barutluk	10	190,75
	Çavuşbey	10	255,05
	Dilaverbey	11	157,95
	Fatih	34	221,44
	İstasyon	9	189,94
	Karaağaç	12	170,67
	Kocasinan	33	254,89
	Medrese Alibey	22	240,55
	Menzilahir	8	103,13
	Meydan	8	143,94
	Mithat Paşa	7	179,50
	Nişancı Paşa	23	182,41
	Sabuni	6	125,08
	Sarıcapaşa	14	222,64
	Şükrüpaşa	106	225,84
	Talat Paşa	20	131,85
	Umurbey	5	117,50
	Yancıkçı Şahin	5	232,70
	Yeniimaret	7	238,71
	Yıldırım Bayazıt ve Hacısarraf	19	141,53
	Toplam	**410**	

Test İstatistikleri [a,b]

	YMO
Ki-Kare	49,628
Df	22
Asymp. Sig.	,001

a. Kruskal Wallis Test

b. Gruplama Verisi: Yaşadığı Mahalle

3.6.2.5. Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Medeni Durumlarına Göre Farklılıklarının Testi

Kruskal Wallis testi ile kadınların yaşam memnuniyetlerinin medeni durumlarına göre farklılıklarına bakılmıştır. Araştırma sonuçları, $X^2(3)= 12{,}794$, $p=.005$. Yapılan istatistiksel analizde K-W testine göre p değeri 0,005<0,05 olduğundan kadınların yaşam memnuniyetleri, medeni durumlarına göre farklılık göstermektedir. Tablo 9'da görüldüğü gibi 216,29 ortalama sıra ile evli kadınların yaşam memnuniyet düzeyleri, medeni durumu farklı olan diğer kadınlara göre daha yüksektir. Bu sıralamayı 204,81 ile boşanmış, 192,79 ile hiç evlenmemiş ve 122,16 ile yaşam memnuniyet düzeyi en düşük olan eşi ölen kadınlar takip etmektedir. Elde edilen bu veriler ışığında, evliliğin kadınlar arasında yaşam memnuniyeti ile pozitif bir ilişkisi olduğunu söylenebilir.

Toplumsal bir gereksinimin unsuru olan ve kültüre göre şekillen evlilik ve onunla birlikte kurulan aile, bu yönüyle farklı şekillerde ele alınabilecek bir olgudur (Karadağ Aksoy, 2019:8) Erdoğan (2007), evliliği, farklı cinsten iki bireyin, kanunla güvence altına alınan, sınırları yasalarla belirlenmiş, aynı çatı altında soylarını devam ettirecek çocuklar dünyaya getirmek üzere oluşturdukları sistem olarak tanımlarken; Özgüven (2000)'e göre evlilik, "insanın ve içinde yaşadığı toplumun kendini gerçekleştirmesinde, soyunun devam etmesinde ve yenilenmesini sağlamasında önemli bir kurumdur" (akt. Sakarya & Dilmaç, 2020:2).

Evliliğe ilişkin yapılan bu tanımlar ışığında; evlilik kurumunun meşruluğu, dini, medeni ve yasal olarak kabul görmesi, ekonomik ve sosyal ödüller sağlaması gibi özellikleri kendi içinde barındırmasının, evli kadınların yaşam memnuniyet durumlarını olumlu yönde etkilediği söylenebilir. Evlilik kurumu ve ona yönelik bakış açısı, içinde bulunduğu toplumun sosyoekonomik koşullarına, değer yargılarına ve kültürel yapısına göre değişmektedir. Sosyal desteğin temel motivasyon kaynağı olarak görülen evliliğin, özellikle bireyselliğin ve yalnızlaşmanın arttığı toplumlar için oldukça önemli olduğu görülmektedir. Diğer bir yandan ise, %31,6 oranla yaşam

içerisinde en çok ayrımcılığa maruz kaldığını ifade edenlerin evli kadınlar olduğunu görüyoruz. Bunu durumu, %23 ile hiç evlenmemiş kadınlar takip etmektedir. Her iki grup da maruz kalma alanı olarak ev ve aile yaşamı ile toplumsal çevreyi belirtmişlerdir.

Tablo 10: Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Medeni Durumlarına Göre Farklılıklarının Testi

	Medeni Durum	f_i	**Ortalama Sıra**
YMO	Hiç Evlenmemiş	99	192,79
	Evli	265	216,29
	Boşandı	27	204,81
	Eşi Öldü	19	122,16
	Toplam	**410**	

Test İstatistikleri [a,b]

	YMO
Ki-Kare	12,794
Df	3
Asymp. Sig.	,005

a. Kruskal Wallis Test
b. Gruplama Verisi: Medeni Durumu

3.6.2.6. Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Eğitim Durumuna Göre Farklılıklarının Testi

Kruskal Wallis testi ile kadınların yaşam memnuniyetlerinin eğitim durumlarına göre farklılıklarına bakılmıştır. Araştırma sonuçları, $X^2(6)$= 40,199, p=.0001. K-W testi sonucuna göre p değeri 0,00<0,05 olduğundan, kadınların yaşam memnuniyetleri ile eğitim durumları arasında anlamlı bir farklılık vardır. Yaşam memnuniyeti ortalama sırasına baktığımızda 263,76 ile eğitim durumu lisansüstü olan kadınların diğer kategorideki kadınlara göre yaşamından daha memnun olduğu görülmektedir. Bunu 231,87 ile üniversite ve yüksekokul mezunları, 212,50 ile lisans öğrencileri, 208,0 ile lise mezunları, 177,93 ile ilköğretim mezunları takip etmektedir. Yaşam memnuniyet düzeyi en düşük olan kadınların örgün eğitime katılmayan ama

okur-yazar olanlar ile okuma yazma bilmeyen kadınlar olduğu tespit edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda elde edilen veriler, kadınların eğitim düzeylerinin artması ile yaşam memnuniyetlerinin de arttığını göstermektedir. Eğitim seviyesi ve iş yerinde ayrımcılığa maruz kalma arasındaki ilişkiye bakıldığında ise %12,3 oranla ilkokul mezunları ilk sırada yer alırken, bunu %9,6 ile lisans mezunları izlemektedir. Her iki grupta da maruz kalınan ayrımcılık türü, iş yerinde erkek çalışanlar tarafından dışlandım şeklinde ifade edilmiştir. Kadınların eğitimi ile şiddete maruz kalma durumu arasındaki ilişkiye bakıldığında ise, %33 ile aile içi şiddete en çok maruz kalan kadınların lise mezunu olduğu görülmektedir. Psikolojik şiddet, en çok maruz kalınan şiddet türü olarak ifade edilmiştir. Bunu %30,6 ile ilköğretim mezunları, %17,4 ile üniversite mezunları izlemektedir. Şiddete maruz kalma durumu %1,4 oran ile herhangi bir örgün eğitime katılmayan, sadece okuma yazma bilen kadınlardır. Burada dikkat çeken önemli bir husus kadının şiddet algısıdır. Yapılan nitel görüşmelerde, kadınların eğitim durumu ile şiddeti algılama şekli arasında önemli bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Kadınların eğitim seviyeleri arttıkça, şiddeti algılama şekli hassaslaşmaktadır. Şiddet, kadının yaşamdan aldığı doyumu, öz güvenini, öz saygısını, psikolojik ve fiziksel iyi olma halini, üretme ve yaşama katılma motivasyonunu, kendisini ifade etmesini yakından ilgilendiren bir olgudur. Bu anlamda yaşam memnuniyeti ile arasında önemli bir ilişki vardır. Nitekim elde edilen nicel veriler de bu söylemi desteklemektedir.

İnsanın hayatındaki en temel ihtiyaçlarından biri olan eğitim, bireyin yaşamı anlamlandırması, çalışma durumu, gelir durumu, daha farkındalıkla yaşama, kendini ifade edebilme, yaşamın içerisine katılma şekli ile yakından ilişkilidir. Eğitimin kişiye fırsatlar sunması yanında beklentiyi arttırması ve bunun sonucu olarak da yaşam memnuniyetini olumsuz olarak etkilediği yönünde görüşler de mevcuttur. Toplumu doğuran ve yetiştiren kadınların eğitim meselesi, bireysel olarak aile içindeki konumunun belirlenmesinde, iş gücüne katılmasında, sosyal statüsünün yükselmesinde, ekonomik özgürlüğünü elde etmesinde önemli olduğu kadar; ekonomik ve sosyal olarak toplumun kalkınmasında da kilit bir önem arz etmektedir.

Tablo 11: Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Eğitim Durumuna Göre Farklılıklarının Testi

	Eğitim Durumu	f_i	**Ortalama Sıra**
YMO	Okuryazar değilim	20	96,35
	Okur Yazarım	4	100,13
	İlköğretim Mezunuyum	101	177,93
	Orta Öğretim (lise) mezunuyum	122	208,00
	Üniversite veya yüksekokul mezunuyum	103	231,87
	Lisansüstü	38	263,76
	Lisans Öğrenci	22	212,50
	Toplam	**410**	

Test İstatistikleri [a,b]

	YMO
Ki-Kare	40,199
Df	6
Asymp. Sig.	,000

a. Kruskal Wallis Test
b. Gruplama Verileri: Eğitim Durumu

3.6.2.7. Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Çalışma Durumlarına Göre Farklıkları

Mann-Whitney U testi ile yapılan istatistiksel analizde, p değeri 0,002<0,05 olduğundan, kadınların yaşam memnuniyeti, çalışma durumlarına göre farklılık olduğu göstermektedir. Yaşam memnuniyeti sıra ortalaması 220,22 ile çalışan kadınlar, çalışmayan kadınlara göre yaşamlarından daha memnundur.

Anket çalışması sonrası kadınlar ile yapılan nitel görüşmelerde, kadınlara yaşam memnuniyetinin kendileri için ne ifade ettiği şeklinde yöneltilen soruya, çoğu kadın yaşam memnuniyetini ekonomik özgürlük ve çalışarak kendi ayakları üzerinde durmak olarak tanımlamıştır. Sosyoekonomik düzeyi düşük mahallelerde kadınların

çalışma yaşamına katılma oranı, sosyoekonomik düzeyi yüksek olan mahallelere göre daha düşüktür. Kadın doğası gereği yaşamın içerisinde üreten olarak konumlandırılmıştır. Yapılan istatistiksel analizlerin sonuçları, ücret karşılığı kamusal alanda üreten kadınların yaşam memnuniyetlerinin, ücretsiz aile işçisi olarak üreten kadınlara göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Kadının çalışma yaşamına katılması, ekonomik özgürlüğünü elde etmesi, düzenli bir gelirinin olması, aile ve toplum ekonomisine katkı sağlaması beraberinde dışarıya bağımlı olmadan, kendindeki gücü keşfetmesine ve her anlamda daha farkındalıklı bir yaşamı olmasına aracılık etmektedir. Kadınların çalışmaları ile yaşam içerisinde ayrımcılığa maruz kalma durumu arasındaki ilişkiye bakıldığında, %58,6 ile çalışan kadınlar çalışmayanlara göre daha fazla ayrımcılığa maruz kaldığını ifade etmiştir. En yoğun maruz kalınan alan %31,6 ile toplumsal çevre olmuştur. Ekonomik özgürlük, birilerine bağımlı olmadan yaşamını idame ettirme, özgür hissetme, kendi emeğinin değerini bilme, kendi gücüne inanma durumları ile yakından ilişkili olan kadının çalışması durumu ile toplum tarafından diğerlerine oran ile daha fazla ayrımcılığa uğraması arasında kritik bir ilişki vardır. Bu durum kadının çalışmaya yönelik azminin bir ifadesi olarak değerlendirilebilir. Çalışan kadının yaşamdan duyduğu memnuniyet, yayılmacı bir etki yaratarak, aile ve sosyal yaşamına da yansımaktadır. Bu durum da toplumun genel yaşam memnuniyetinin artmasına katkı sağlamaktadır.

Tablo 12: Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Çalışma Durumlarına Göre Farklılıklarının Testi

	Çalışma Durumu	**N**	**Ortalama Sıra**	**Sıralar Toplamı**
YMO	Evet	246	220,22	54173,50
	Hayır	164	183,42	30081,50
	Toplam	**410**		

Test İstatistikleri [a]

	YMO
Mann-Whitney U	16551,500
Wilcoxon W	30081,500
Z	-3,087
Asymp. Sig. (2-tailed)	**,002**

a. Gruplama Verisi: Çalışma Durumu

3.6.2.8. Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Kendi Gelir Durumlarına Göre Farklıkları

Kruskal Wallis testi ile kadınların yaşam memnuniyetlerinin kendi gelir durumlarına göre farklılıklarına bakılmıştır. Araştırma sonuçları, $X^2(4)$= 26,998, p=.0001. Kadınların yaşam memnuniyetlerinin kendi gelir durumlarına göre farklılıkları testinde p değeri 0,00<0,05 ile anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Yaşam memnuniyeti ortalama sırası 257,32 ile 4901 TL'den fazla geliri olan kadınlar, gelir durumu daha düşük olan kadınlara göre yaşamlarından daha fazla memnunlar. İstatistiksel analiz sonucunda elde edilen verilere göre, kadınların kendi gelirlerindeki artış, yaşamdan duydukları memnuniyeti de arttırmaktadır. Yaşam memnuniyet düzeyi 180,55 ile en düşük ortalamaya sahip 141 kadının ise kendine ait bir gelirinin olmadığı görülmektedir.

Tablo 13: Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Kendi Gelir Durumlarına Göre Farklıklarının Testi

	Kendi Gelir Durumları	N	Ortalama Sıra
YMO	Yok	141	180,55
	2900 TL' den az	67	184,49
	2901-3900	71	196,52
	3901-4900	51	233,31
	4901 TL'den fazla	**80**	**257,32**
	Toplam	**410**	

Test İstatistikleri [a,b]

	YMO
Ki-Kare	26,998
Df	4
Asymp. Sig.	,000

a. Kruskal Wallis Test
b. Gruplama Verisi: Kendi Gelir Durumu

3.6.2.9. Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Genel Sağlık Durumlarına Göre Farklılıkları

Kruskal Wallis testi ile kadınların yaşam memnuniyetlerinin genel sağlık durumlarına göre farklılıklarına bakılmıştır. Araştırma sonuçları, $X^2(3)$= 39,677, p=.0001. K-W testine göre p değeri 0,00<0,5 olduğundan, kadınların yaşam memnuniyetleri ile genel sağlık durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır. Kadınlara yöneltilen "sağlık durumunuz için ne söyleyebilirsiniz?" sorusuna, çok sağlıklıyım cevabını veren kadınların 282,22 ortalama sıra ile yaşamlarından daha memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Bu sıralamayı, 231,53 ile sağlıklıyım, 171,21 ile ne iyi ne kötü, 159, 24 ile kronik hastalım var cevapları takip etmektedir. Yapılan araştırmada, sağlığın yaşam memnuniyeti üzerinde belirleyici bir faktör olduğunu ispatlamıştır. İnsanların sağlık durumunun birçok faktöre göre değişkenlik gösterebileceği düşüncesi göz önünde bulundurulduğunda, anket formunda sağlık durumlarına ilişkin bilgi almak için sorulan, sağlık durumunuz için ne söyleyebilirsiniz sorusu, bireyin fiziksel ve ruhsal olarak genel sağlık durumlarını nasıl değerlendirdiğine yönelik olarak sorulmuştur. Yapılan nitel görüşmelerde, kişinin bedensel bir rahatsızlığı olsa da, bu soruya "sağlık durumum çok iyi, kendimi iyi hissediyorum", şeklinde cevaplar vermesi, objektif sağlık koşullarından ziyade, kişilerin sağlık durumları ile ilgili subjektif değerlendirmelerinin yaşamlarından duydukları memnuniyet üzerindeki etkisinin gözlemlenmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Tablo 14: Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Genel Sağlık Durumlarına Göre Farklılıklarının Testi

	S25	N	Ortalama Sıra
YMO	Kronik Hastayım	101	159,24
	Ne iyi ne kötü	71	171,21
	Sağlıklıyım	220	231,53
	Çok Sağlıklıyım	18	282,22
	Toplam	**410**	

Test İstatistikleri [a,b]

	YMO
Chi-Square	39,677
Df	3
Asymp. Sig.	,000

a. Kruskal Wallis Test

b. Gruplama Verisi: Genel Sağlık Durumu

3.6.2.10. Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Kendini Değerli Hissetmelerine Göre Farklıkları

Kruskal Wallis testi ile kadınların yaşam memnuniyetlerinin eğitim durumlarına göre farklılıklarına bakılmıştır. Araştırma sonuçları, $X^2(2)$= 120,038, p=.0001. İstatiksel analiz sonuçlarına göre p değeri 0,00<0,5 olduğundan, kadınların yaşam memnuniyetleri ile kendilerini değerli hissetme durumları arasında anlamlı bir farklılık vardır. Kadınlara yöneltilen kendinizi değerli hissediyor musunuz sorusuna evet cevabını veren kadınlar, 253,85 ortalama ile yaşam memnuniyet düzeyi hayır ve ara sıra cevabını verenlere göre yaşamından daha çok memnundur. Bu sıralamayı 142,51 ile ara sıra ve 86,70 ile hayır cevabını veren kadınlar takip etmektedir.

Tablo 15: Kadınların Yaşam Memnuniyetlerinin Kendini Değerli Hissetmelerine Göre Farklılıklarının Testi

	Değerli Hissetme Durumu	**N**	**Ortalama Sıra**
YMO	Evet	255	253,85
	Ara sıra	109	142,51
	Hayır	46	86,70
	Toplam	**410**	

Test İstatistikleri [a,b]

	YMO
Ki-Kare	120,038
Df	2
Asymp. Sig.	,000

a. Kruskal Wallis Test

b. Gruplama Verisi: Değerlik Hissi

Tablo 16: Kadınların Medeni Durumlarının Hane Gelir Durumlarından Bağımsızlıklarının Testi

			S17					
			Yok	2900 TL' den az	2901-3900	3901-4900	4901 TL'den fazla	Total
S5	Hiç Evlenmemiş	Count	5	8	19	12	55	99
		% of Total	1,2%	2,0%	4,6%	2,9%	13,4%	24,1%
	Evli	Count	4	34	38	30	159	265
		% of Total	1,0%	8,3%	9,3%	7,3%	38,8%	64,6%
	Boşandı	Count	0	7	1	7	12	27
		% of Total	0,0%	1,7%	0,2%	1,7%	2,9%	6,6%
	Eşi Öldü	Count	0	9	4	2	4	19
		% of Total	0,0%	2,2%	1,0%	0,5%	1,0%	4,6%
Toplam		**Count**	**9**	**58**	**62**	**51**	**230**	**410**
		% of Total	**2,2%**	**14,1%**	**15,1%**	**12,4%**	**56,1%**	**100,0%**

3.6.2.11. Kadınların Demografik Yapılarının Gelirden Bağımsızlığı

Tablo 17'de görüldüğü gibi medeni durumu evli olan kadınların, medeni durumu farklı olan diğer kadınlara göre hane gelirleri daha yüksektir. Yapılan araştırmada, medeni durumun hane gelir durumlarından bağımsız olmadığı Ki-Kare bağımsızlık testi sonucu belirlenmiştir. Araştırma sonuçları, X^2 (12)= 12,794, p=.001.

Chi-Square Tests

	Value	Df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	39,404[a]	12	,000
Likelihood Ratio	35,054	12	,000
Linear-by-Linear Association	5,981	1	,014
N of Valid Cases	410		

a. 9 cells (45,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is, 42.

Tablo 17'de görüldüğü gibi medeni durumu evli olan kadınların, medeni durumu farklı olan diğer kadınlara göre kendi gelirleri daha yüksektir. Yapılan araştırmada, medeni durumun kadınların kendi gelir durumlarından bağımsız olmadığı Ki-Kare bağımsızlık testi sonucu belirlenmiştir. Araştırma sonuçları, X^2 (12)= 15,391, *p*=.221

Tablo 17: Kadınların Medeni Durumlarının Kendi Gelir Durumlarına Göre Bağımsızlıklarının Testi

			S18					
			Yok	2900 TL' den az	2901-3900	3901-4900	4901 TL'den fazla	Toplam
S5	Hiç Evlenmemiş	Count	34	20	20	8	17	99
		% of Total	8,3%	4,9%	4,9%	2,0%	4,1%	24,1%
	Evli	Count	94	38	46	33	54	265
		% of Total	22,9%	9,3%	11,2%	8,0%	13,2%	64,6%
	Boşandı	Count	5	4	5	6	7	27
		% of Total	1,2%	1,0%	1,2%	1,5%	1,7%	6,6%
	Eşi Öldü	Count	8	5	0	4	2	19
		% of Total	2,0%	1,2%	0,0%	1,0%	0,5%	4,6%
Toplam		**Count**	**141**	**67**	**71**	**51**	**80**	**410**
		% of Total	**34,4%**	**16,3%**	**17,3%**	**12,4%**	**19,5%**	**100,0%**

Chi-Square Tests

	Value	Df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	15,391[a]	12	,221
Likelihood Ratio	18,558	12	,100
Linear-by-Linear Association	,455	1	,500
N of Valid Cases	410		

a. 7 cells (35,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,36.

Kadınların eğitim durumlarının kendi gelir durumlarından bağımsızlıklarının testi Tablo 17'de gösterilmiştir. Yapılan araştırmada, eğitim durumlarının kadınların kendi gelir durumlarından bağımsız olmadığı Ki-Kare bağımsızlık testi sonucu belirlenmiştir. Araştırma sonuçları, X^2 (24)= 190,184, p=.0001

Kadınların eğitim durumları ile kendi gelir durumları arasındaki ilişkiye bakıldığında, %8,3 sıra ortalaması ile üniversite veya yüksekokul mezunu kadınların, eğitim durumları farklı olan diğer kadınlara göre gelir durumunun daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu sıralamayı, 7,3 lisansüstü ve 2,4 orta öğretim (lise) mezunu kadınlar takip etmektedir. Yapılan çalışmada, eğitim durumu yüksek olan kadınların yaşam memnuniyetlerinin, gelir durumlarının ve değerli hissetme durumlarının da yüksek olması, eğitimin kadınının yaşamındaki öneminin görülmesi bakımından önemli bir tespittir.

Tablo 18: Kadınların Eğitim Durumlarının Kendi Gelir Durumlarından Bağımsızlıklarının Testi

			S18					
			Yok	2900 TL' den az	2901-3900	3901-4900	4901 TL'den fazla	Toplam
S9	Okuryazar değilim	Count	15	2	2	0	1	20
		% of Total	3,7%	0,5%	0,5%	0,0%	0,2%	4,9%
	Okur Yazarım	Count	2	0	1	0	1	4
		% of Total	0,5%	0,0%	0,2%	0,0%	0,2%	1,0%
	İlköğretim Mezunuyum	Count	51	21	20	5	4	101
		% of Total	12,4%	5,1%	4,9%	1,2%	1,0%	24,6%
	Orta Öğretim (lise) mezunuyum	Count	38	22	26	26	10	122
		% of Total	9,3%	5,4%	6,3%	6,3%	2,4%	29,8%
	Üniversite veya yüksekokul mezunuyum	Count	17	16	19	17	34	103
		% of Total	4,1%	3,9%	4,6%	4,1%	8,3%	25,1%
	Lisansüstü	Count	2	0	3	3	30	38
		% of Total	0,5%	0,0%	0,7%	0,7%	7,3%	9,3%
	Lisans Öğrenci	Count	16	6	0	0	0	22
		% of Total	3,9%	1,5%	0,0%	0,0%	0,0%	5,4%
Toplam		**Count**	**141**	**67**	**71**	**51**	**80**	**410**
		% of Total	**34,4%**	**16,3%**	**17,3%**	**12,4%**	**19,5%**	**100,0%**

Chi-Square Tests

	Value	Df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	190,184[a]	24	,000
Likelihood Ratio	190,387	24	,000
Linear-by-Linear Association	41,956	1	,000
N of Valid Cases	410		

a. 14 cells (40,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is, 50.

3.6.2.12. Kadınların Eğitim ve Çalışma Durumlarının Kendini Değerli Hissetme Durumundan Bağımsızlığı

Tablo 19'da, üniversite veya yüksekokul mezunu kadınların, %18 oran ile diğer eğitim durumundaki kadınlara göre kendilerini daha değerli hissettikleri görülmektedir. Bunu %17,1 lise, %14,1 ilköğretim ve %7,3 ile lisansüstü mezunları takip etmektedir. Eğitimin kadınların değerli hissetme durumlarından bağımsız olmadığı Ki-Kare bağımsızlık testi sonucu belirlenmiştir. Araştırma sonuçları, X^2 (12)= 39,5518, *p*=.0001

Tablo 19: Kadınların Eğitim Durumlarının Kendini Değerli Hissetme Durumlarından Bağımsızlıklarının Testi

			S38			
			Evet	Ara sıra	Hayır	Toplam
S9	Okuryazar değilim	Count	7	7	6	20
		% of Total	1,7%	1,7%	1,5%	4,9%
	Okur Yazarım	Count	2	1	1	4
		% of Total	0,5%	0,2%	0,2%	1,0%
	İlköğretim Mezunuyum	Count	58	21	22	101
		% of Total	14,1%	5,1%	5,4%	24,6%
	Orta Öğretim (lise) mezunuyum	Count	70	44	8	122
		% of Total	17,1%	10,7%	2,0%	29,8%
	Üniversite veya yüksekokul mezunuyum	Count	74	22	7	103
		% of Total	18,0%	5,4%	1,7%	25,1%

Lisansüstü	**Count**	30	8	0	38
	% of Total	7,3%	2,0%	0,0%	9,3%
Lisans Öğrenci	**Count**	14	6	2	22
	% of Total	3,4%	1,5%	0,5%	5,4%
Toplam	**Count**	**255**	**109**	**46**	**410**
	% of Total	**62,2%**	**26,6%**	**11,2%**	**100,0%**

Chi-Square Tests

	Value	Df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	39,518[a]	12	,000
Likelihood Ratio	40,160	12	,000
Linear-by-Linear Association	19,812	1	,000
N of Valid Cases	410		

a. 6 cells (28,6%) have expected count less than 5. The minimum expected count is, 45.

Tablo 20'de kadınların çalışma durumları ile kendini değerli hissetmeleri arasındaki ilişkiye bakıldığında, çalışan kadınlar %40,7 oran ile çalışmayan kadınlara göre kendilerini daha değerli hissettiklerini belirtmişlerdir. Değerli hissetme durumunun, kadınların çalışma durumlarından bağımsız olmadığı Ki-Kare bağımsızlık testi sonucu belirlenmiştir. Araştırma sonuçları, X^2 (2)= 13,822, p=.001.

Tablo 20: Kadınların Çalışma Durumlarının Kendini Değerli Hissetme Durumlarından Bağımsızlıklarının Testi

			S38			
			Evet	**Ara sıra**	**Hayır**	**Toplam**
S10	**Evet**	**Count**	167	62	17	246
		% of Total	40,7%	15,1%	4,1%	60,0%
	Hayır	**Count**	88	47	29	164
		% of Total	21,5%	11,5%	7,1%	40,0%
Toplam		**Count**	255	109	46	410
		% of Total	62,2%	26,6%	11,2%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	13,822[a]	2	,001
Likelihood Ratio	13,608	2	,001
Linear-by-Linear Association	12,935	1	,000
N of Valid Cases	410		

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 18,40.

SONUÇ

İlk defa 1960'lı yıllarda kullanılan yaşam memnuniyeti kavramı, bireyin beklentileri ile yaşadığı hayatın koşullarını çok yönlü ve bütünsel değerlendirmesinin bir ürünü olarak tanımlanmaktadır. 1970'li yıllara gelindiğinde, sosyal göstergeler, refah olgusunun yalnızca gelir ile ölçülemeyeceğini; bu nedenle refahın sağlanmasında, sadece ekonomik faktörlere odaklanmak yerine, insanlardaki iyi oluş halini, mutluluğu ve memnuniyeti arttırmayı hedeflemenin önemli olduğunu ortaya koymuştur. Kalkınma planlarının merkezine insanın ve onun memnuniyetinin konulması, insanların yaşam uzunluklarını, eğitim ve sağlık durumlarını ölçüt alarak, insani gelişim endeksi gibi ölçüm araçlarının geliştirilmesi bu değişimin bir sonucu olarak değerlendirilir. Bir öznel refah göstergesi olan yaşam memnuniyeti, bireylerin yaşam kalitesine dair de önemli bilgiler vermektedir. Bu durum TUİK gibi ulusal istatistik kurumlarının da, insanların yaşam memnuniyeti, mutluluğu gibi durumlarını ölçmeye sevk etmiştir.

Toplum nüfusunun yarısını oluşturan kadınların durumu, kalkınmış ülkelerin en önemli refah göstergelerinden biridir. Yaşamın her alanında üreten rolü ile var olan kadın, ekonomik büyümenin, sosyal ve kültürel olarak gelişmenin, medeniyetler seviyesine ulaşmanın kilit unsuru olarak görülmüştür. Kadın nüfusunun içinde bulunduğu yaşam koşullarının iyileştirilmesinin, yaşam kalitesinin ve bununla birlikte yaşam memnuniyetinin arttırılmasının, toplumun kalkınması üzerinde önemli etkileri olacaktır. Bu nedenle kadınların demografik özellikleri, sağlık, eğitim ve çalışma durumları gibi nesnel göstergeler üzerinden, bir öznel refah göstergesi olan yaşam memnuniyeti durumlarının tespit ve analiz edilmesi oldukça önemlidir.

Bu tez çalışması kapsamında, farklı sosyal tabakalardaki kadın nüfusunun içinde bulundukları sosyoekonomik koşulların yaşam memnuniyetleri ile ilişkisi tespit ve analiz edilmiştir. Yapılan araştırmada tesadüfi örneklem seçimi ile Edirne il merkezinde yaşayan 410 kadına ulaşılmasına rağmen; anketin ağırlıklı olarak sosyoekonomik durumu diğerlerine göre daha yüksek olan mahallelerdeki kadınlar tarafından doldurulduğu gözlemlenmiştir. Çalışma bulgularından hareketle:

Yapılan istatistiksel analizlere göre sosyodemografik faktörler, kadınların yaşam memnuniyetini etkilemektedir. Yaş durumlarına göre bakıldığında, Levinson'un yetişkinlik dönemi olarak nitelendirdiği 46-55 yaş aralığındaki kadınların diğer genç kadınlara göre yaşamlarından daha memnun olduğu tespit edilmiştir. Yaşlı nüfus olarak nitelendirilen 65 ve üstü yaşlardaki bireylerin, genç ve yetişkin nüfusa göre yaşam memnuniyetlerinin daha düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

Yapılan çalışmada, K-W testi sonucuna göre kadınların yaşam memnuniyetleri ve yaşamının çoğunu geçirdiği yerleşim birimi ve doğum yerleri arasında, anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Çalışmanın önemli diğer bir bulgusu ise kadınların yaşam memnuniyetleri ile yaşadıkları mahalleler arasında anlamlı bir ilişkinin olmasıdır. Edirne il merkezinde bulunan 24 farklı mahallede yürütülen çalışmada, yaşam memnuniyet düzeyinin en yüksek olduğu ilk iki mahallenin genel sosyoekonomik düzeyi diğer mahallelere göre oldukça düşüktür. Her iki mahallede de kadınların gelir durumunun 2900 TL'nin altında olması, gündelik ve mevsimlik işlerde kayıt dışı çalışması, özellikle ikinci sırada olan Çavuş Bey mahallesinde aile içi şiddet oranın oldukça yüksek, eğitim seviyesinin düşük olması dikkat çekicidir. Kadının dezavantaklılık durumunu yüksek oranda yaşandığı bu mahallelerin yaşam memnuniyet düzeyinin, diğer mahallelere göre yüksek olması, kadınların yaşam memnuniyet algıları ile yakından ilişkili olduğu düşünülmektedir. Anket sonrası yapılan nitel görüşmelerde kadınlara yaşam memnuniyetinin kendileri için ne ifade edildiği sorulmuştur. Cevaplar genel olarak değerli hissetmek, sevilmek, güvende olmak, okumak, bir evimin olması, çocuğumu yetiştirebileceğim iyi bir mahallede yaşamak, doğalgazlı evde oturmak şeklindedir. Yaşadıkları mahallede suça eğilimin, erken yaşta evliliklerin, suç ve şiddet oranının yüksek; gelir, çalışma ve eğitim durumlarının oldukça düşük olduğu göz önünde bulundurulduğunda, yaşam memnuniyeti düzeylerinin yüksek olması şu şekilde değerlendirilebilir: kadın yaşam memnuniyeti kavramını, yaşadığı değil yaşamayı arzu ettiği, beklentileri üzerinden tanımlamıştır. Yaşam standartlarına bakıldığında, beklentilerini karşılamadığı oldukça açık bir şekilde görülmektedir. Bu duruma rağmen yaşamından memnun olduğunu ifade etmesi, kadının içinde bulunduğu yaşam koşullarının, sorunun kaynağını oluşturduğunu fark edememesi şeklinde

yorumlanabilir. Var olan bir sorunun çözüme kavuşmasının en temel koşulu, öncelikle sorunun bir "sorun" olduğunun farkına varılmasıdır. Bununla birlikte, araştırmaya katılan bazı kadınlar, yaşam koşullarının, yaşamayı istediği hayatın beklentilerine cevap vermediğinin farkında olmalarına rağmen, yaşamından yine de memnun olduklarını ifade etmiştir. Bunun nedeni sorulduğunda ise, verilen cevaplar "yetinmeyi bilmezsek, burada yaşayamayız" şeklindedir. Bu durum ise kadının içinde bulunduğu olumsuz yaşam koşullarını kabullenmesi ve bunun değişmeyeceğine inanması şeklinde değerlendirilebilir. Bu inanç da kadınların değişim için harekete geçmelerinin önündeki en büyük engeldir. Kadınların yaşamlarını iyileştirmeye yönelik üretilecek politikaların odak noktası, kadınlara "yapabilirlik fikrinin" aşılanması olmalıdır.

Kadınların medeni durumları ile yaşam memnuniyetleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Evli kadınların yaşam memnuniyetlerinin, boşanmış veya hiç evlenmemiş kadınlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Boşanmış kadınlar ile yapılan görüşmelerde, kadınlar, memnuniyet durumlarını etkileyen faktörleri, ailesi ve toplum tarafından baskı altında hissetmeleri ve güvende hissetmemeleri şeklinde ifade etmişlerdir. Medeni durumu evli olan kadınların, medeni durumu farklı olan diğer kadınlara göre hane gelir ve kendi gelir durumlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yapılan araştırmada, evliliğin kadınların hem yaşam memnuniyetlerini hem de gelir durumlarını olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Kadıların yaşam memnuniyetlerini etkileyen bir diğer demografik faktörün eğitim durumları olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre eğitim seviyesi yüksek kadınların, olmayanlara göre yaşamlarından daha memnun olduğu görülmektedir. Eğitim kadının yaşamını çok yönlü olarak etkilemektedir. Kadınların eğitim durumları ile aile içi şiddete maruz kalma durumu arasındaki ilişkiye bakıldığında, %33 oran ile lise mezunlarının ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bu oranı ilköğretim mezunları ve üniversite mezunları takip etmektedir. Aile içi şiddete en az maruz kaldığını söyleyen kadınlar ise herhangi bir örgün eğitime katılmayan ve okuma-yazma bilmeyen kadınlardır. Burada dikkat çeken önemli bir husus kadının şiddet algısıdır. Yapılan nitel görüşmelerde, kadınların eğitim durumu ile şiddeti algılama şekli arasında önemli bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Kadınların eğitim seviyeleri arttıkça, şiddeti algılama şekli hassaslaşmaktadır. Şiddet, kadının yaşamdan

aldığı doyumu, öz güvenini, öz saygısını, psikolojik ve fiziksel iyi olma halini, üretme ve yaşama katılma motivasyonunu, kendisini ifade etmesini yakından ilgilendiren bir olgudur. Yapılan çalışmada, eğitim durumu yüksek olan kadınların yaşam memnuniyetlerinin, gelir durumlarının ve değerli hissetme durumlarının da yüksek olması, eğitimin kadınının yaşamındaki öneminin görülmesi bakımından önemli bir tespittir.

Araştırmada, kadınların yaşam memnuniyeti ile ekonomik faktörler arasındaki ilişki, çalışma ve gelir durumu üzerinden ele alınmıştır. Bu iki bağımsız değişken ve yaşam memnuniyeti arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Çalışan kadınlar, çalışmayan kadınlara göre yaşamlarından daha memnundur. Ücret karşılığı düzenli bir işte çalışan kadınların memnuniyeti, ücretsiz aile işçisi, kayıt dışı ya da gündelik işlerde çalışan kadınlara göre daha yüksektir. Çalışmaya katılan kadınların istihdam oranının %60 olduğu saptanmıştır. Çalışmayan kadınların oranı ise %40'tır. Çalışmayan kadınların büyük çoğunluğu, neden olarak çocuk bakımı ve ev işlerini belirtmiştir.

Gelir durumu ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiye bakıldığında, kendine ait geliri olan kadınların, geliri olmayan kadınlara göre yaşamından daha memnun olduğu görülmektedir. Gelir düzeyi arttıkça, yaşam memnuniyeti de artmaktadır.

Yapılan araştırmada, sağlığın yaşam memnuniyeti üzerinde belirleyici bir faktör olduğunu ispatlamıştır. Çalışmanın, sağlık ve yaşam memnuniyeti arasındaki ilişki ile ilgili tespit ettiği önemli bir sonuç da; objektif sağlık koşullarından ziyade, kişilerin sağlık durumları ile ilgili değerlendirmelerinin yaşamlarından duydukları memnuniyet üzerindeki etkisinin çok daha güçlü olduğudur. Anket formunda, bireyin sağlık ile ilgili durumunu tespit etmek için sorulan soru, bireyin bedensel hastalıklarını belirtmesinin yanında, kendisinin, sağlığını nasıl değerlendirdiğine ilişkin bilgi alacak şeklinde sorulmuştur. Yapılan nitel gözlemelerde, kişinin bedensel olarak sağlığının yerinde olmamasına rağmen, "ben kendimi çok sağlıklı hissediyorum ve yaşamımdan oldukça da memnunum" cevabı, bireyin yaşamından memnun olup olmama durumunu, subjektif yargılara göre değerlendirdiği görülmüştür.

Kişisel bir faktör olan değerli hissetme durumları ile yaşam memnuniyetleri arasındaki ilişkiye bakıldığında; önemli bir sıralama farkı ile kendini değerli hisseden kadınların, ara sıra ve hiç hissetmeyen kadınlara göre yaşamlarından daha memnun olduğu tespit edilmiştir.

Kadınların, yaşam memnuniyeti ölçeğindeki ifadelere katılma oranlarına bakıldığında; %41, %36 ve %34 oranla orta düzeyde katılımın en yüksek olduğu ifadeler, "ideallerime yakın bir yaşantım vardır", "yaşam koşullarım mükemmeldir", "yaşamımdan memnunum" ve "yaşamımda şimdiye kadar istediğim önemli şeylere sahip oldum" şeklindedir. Kadınların, %31,7'si (en yüksek oranla) "tekrar dünyaya gelsem hayatımdaki hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim' ifadesine hiç katılmadıklarını söylemişlerdir.

Yapılan çalışma kapsamında, demografik, ekonomik ve bireysel faktörlerin kadınların yaşam memnuniyetleri üzerinde belirleyici bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

ÖNRİLER

Kadınların eğitim seviyelerinin arttıkça yaşam memnuniyetlerinin de arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Eğitimde fırsat eşitliği sunulması, kadınların ve kız çocuklarının okullaşma oranın artırılması, eğitim seviyelerinin geliştirilmesine yönelik plan ve programların geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması, her sosyal tabakadan bireyin bu hizmetlere erişiminin sağlanması, kadınların ve dolayısı ile ailenin, toplumun yaşam memnuniyetini artırabilir.

Yaşlı kadınların diğer yaş gruplarına göre yaşam memnuniyetinin düşük olması: Dünyamızdaki yaşlı nüfus artışının, 21.yy'lın en önemli demografik tehditlerinden biri olduğu düşünüldüğünde, artan yaşlı nüfusunun refahını yükseltecek çalışmalara ağırlık ve öncelik verilmesi gerektiğini göstermektedir. Yaşlıların yaşam kalitelerini yükseltecek çalışmalar yapılmalı, yaşlılara yönelik sosyal hizmetlerin niteliği artırılmalıdır. Ayrıca, yaşlıların yaşam kalitelerini olumsuz etkileyen durumları tespit edecek çalışmalar yapılmalı ve yapılan çalışmalar doğrultusunda tespit edilen eksiklikler yönünde aktif yaşlanma ile ilgili sosyal politikalar üretilmelidir.

Kadınların yaşam memnuniyetleri gelir ve çalışma durumlarına göre farklılık göstermektedir. Çalışan ve gelir seviyesi yüksek olan kadınlar, çalışmayan ve düşük gelire sahip olan kadınlara göre yaşamlarından daha memnunundur. Bu durum, gelir ile birlikte yaşam standartlarının yükselmesi, nitelikli hizmete erişimin daha kolay sağlanması ile yakından ilişkilidir. Kadınların istihdama katılımına engel olan sorunlara yönelik (eğitim, çocuk bakımı desteği vb.) uygulanabilirliği yüksek politikalar geliştirilmesi, kadınların daha nitelikli bir yaşama kavuşmasını ve yaşam memnuniyet düzeylerinin artmasını sağlayabilecektir.

Bu çalışma kapsamında sınırlama olarak sadece 15 yaş ve üstü kadınların yaşam memnuniyet durumları incelenmiştir. Bundan sonraki çalışmalar da kadınlar ile birlikte erkeklerin de yaşam memnuniyet durumları incelenip, karşılaştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

Acar Savran, G., & Tura Demiryontan, N. (2008). *Kadının Görünmeyen Emeği: Maddeci Bir Feminizm Üzerine.* İstanbul: Yordam Kitap.

Acar, Y. (2019). Türkiye'de Yaşam Memnuniyetinin Belirleyicileri: İller Üzerine Bir Yatay Kesit Analizi. *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 145-157.

Açıkalın, O. (2007). Kalkınmada Yeni Kavramlar ve Stratejiler. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi/Journal of Sociological Research*, 5-27.

Afşar , B., & Öğrekçi, S. (2015). Tarihsel Süreçte Kadının GeliÇimi ve Ekonomideki Rolü: Toplayıcı Kadından Günümüz Kkadınına Dönüşüm. *Selçuk Üniversitesi / Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi* , 65-86.

Ağbektaş, A. (2016). *Yaşam Memnuniyeti Araştırmasında İstatistiksel Tekniklerin Kullanılması: Sivas İl Örneği.* Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Ahn, N., Garcia, J. R., & Jimeno, J. F. (2004). The ımpact of unemployment on ındividual Well-Being in the EU. *Europen Network of Economic Policy Research Institutes, Working Papper*, 1-23.

Ak, B. (2021). Kadın İstihdamının Ekonomik Büyümeye Etkisi: Seçilmiş OECD Ülkeleri ve Türkiye Arasında Karşılaştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 475-487.

Akar, S. (2014). Türkiye'de Dahi İyi Yaşam Endeksi: OECD Ülkeleri ile Karşılaştırma. *Journal of Life Economics*, 1-12.

Akın, A. (2007). Toplumsal Cinsiyet (Gender) Ayırımcılığı ve Sağlık. *Toplum Hekimliği Bülteni*, 1-9.

Akın, A. (2018). Toplumsal Cinsiyet, Eşitlik ve İnsan Hakları. A. Akın , & S. Özpınar içinde, *Tplumsal Cinsiyet ve Kadın Sağlığı* (s. 1-16). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Akın, A., & Yalnız , A. (2015). Yaşam Memnuniyeti Örneği Türkçe Formu: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 14*(54), 95-102.

Akıncı Çötok, N. (2006). *Sanayi Toplumundan Bilgi Topluma Geçiş Sürecinde Eğitim Olgusu.* Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Akkaya Kia, R. (2015). Atina'daki Demokrasiden Orta Çağa Kadının Dünyası ve Kadın Filozoflar . *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7-20.

Aksoy, N. (2018). *Türkiye'de Kadın İstihdamı'nın Belirleyicileri.* Nevşehir: Nevşehir Hacı Bektaşi Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Aksoy, N., Yayla, N., Çeviş, İ., & Felek, Ş. (2019). Türkiye'de Kadın İstihdamı ve Etkileyen Faktörler. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 146-163.

Aktaş Altunay, S., & Burcu, E. (2008). Türkiye'de Gelir ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisinin Sosyolojik Analizi. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 5-27.

Aktu, Y. (2016). Levinson'un Kuramında İlk Yetişkinlik Döneminin Yaşam Yapısı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 162-177.

Aslangiray, A. (2016). *Yaşam Memnuniyetini Etkileyen Faktörlerin Modellenmesi: Batı Akdeniz Örneği.* Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.

Aslanpay, E. Ö., & Altay, A. (2018). Kalkınma Planları Bağlamında Türkiye'nin Kalkınma Sürecinde Kadınların Yeri. *Fsicoaeconamia*, 115-142.

Atama, S., & Özsoy, C. (2009). Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Türkiye'nin Karşılaştırmalı Bir Analizi. *7. Uluslararası Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı*, 63-77.

Aydıner Boylu, A., & Paçacıoğlu, B. (2016). Yaşam Kalitesi ve Göstergeleri. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 137-150.

Aygü, H., & Kılınç, H. (2010). Yaşam Memnuniyeti Üzerinde Etkili Olan Faktörlerin Araştırılması: Kayseri İli Örneği. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 3593-3618.

Aysan, Ü. (2017). *Türkiye'de Yaşlıların Yaşam Memnuniyeti ve Rrefah Algıları.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı Doktora Tezi.

Bal, M. (2014). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine Genel Bakış. *KASHED*, 15-28.

Bankası, D. (2012). *Dünya Kalkınma Rraporu, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kalkınma.* Washington DC: Dünys Bankası.

Başol, O. (2013). *"Dünya Kalkınma Raporu 2012" Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kalkınma.* Kırklareli: Kırklareli Üüniversitesi Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi.

Bayar, A. A. (2021). İşgücü Piyasasında Kadınların Yeri ve Politika Önerileri Poltika Notu. *İstanbul Politika Araştırmaları Enstitüsü İstanpol*, 1-12.

Baydaş Sayılgan, Ö., & Kaya Erdem, B. (2012). Ataerkil Ve Anaerkil Toplumun Tarihsel Savaşımının Avatar Filmi Bağlamında İncelenmesi. *İstanbul Arel Üniversitesi İletişim Fakültesi İletişim Çalışmaları Dergisi, 1*(1), 99-120.

Berber , M., & Eser, B. (2008). Türkiye'de Kadın İstihdamı: Ülke ve Bölge Düzeyinde Sektörel Analiz. *Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, 10*(2), 1-16.

Berktay, F. (1996). *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın: Hristiyanlık'ta ve İslamiyet'te Kadının Statüsüne Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım.* İstanbul: Metis.

Berktay, F. (2004). Kadınların İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye . *Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları* (s. 1-31). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi.

Botha, F., & Boysaan, F. (2013). The relationship between marital status and life satisfaction among South African adults. *Acta Academica, 45*(2), 150-178.

Bozkaya, G. (2013). Kadınarın İşgücüne Katılımını Belirleyen Faktörler: Türkiye Üzerine Bir Analiz. *Sosyal Bilimler Dergisi, 3*(5), 69-89.

Buyruk, H. (2016). Ekonomik Kalkınma Hedefinden Bin Yıl Kalkınma Hedeflerine: Eğitim-Kalkınma İlişkisine Dair Bir Çözümleme. *Mülkiye Dergisi*, 111-142.

Can, G. (2014). Kişilik Gelişimi. B. Yeşilyaprak içinde, *Eğitim Psikolojisi Gelişim-Öğrenme-Öğretim* (s. 125-163). Ankara: Pegem Akademi.

Can, İ. (2013). Tarih, Toplum ve Kültür Bağlamında Aile ve Kadın. M. Aydın içinde, *Sistematik Aile Sosyolojisi* (s. 215-248). Ankara: Çizgi Yayınevi.

Canbay, T. (2018). Kadın ve Ekonomi. A. Akın , & S. Özpınar içinde, *Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Sağlığı* (s. 63-102). Ankara: Nobel.

Cirhinlioğlu, Z. (1999). *Az Gelişmişliğin Toplumsal Boyutu.* Ankara: İmge Kitabevi.

Çakıcı, M., Oğuzhan , A., & Özdil, T. (2017). *İstatistik.* Bursa: Ekin Basın Yayın Dağıtım.

Çebi Karaaslan, K., Çalmaşur, G., & Emre Aysin, M. (2021). Bireylerin Yaşam Memnuniyetlerini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 263-290.

Çiçeklioğlu, M. (2018). Sağlık Hizmet Sunumunda Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 131-174.

Dedeoğlu, S. (2000). Toplumsal Cinsiyet Rolleri Açısından Türkiye'de Aile ve Kadın Emeği. *Toplum ve Bilim*, 139-170.

Demir, S. (2006). *Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı İnsani Gelişme Endeksi ve Türkiye Açısından Değerlendirme.* Ankara: Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü .

Demirhan Serinken, N. (2016). Anaerkil Toplumun Sonu. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9*(42), 1070-1076.

Derneği), S. (. (2002). *STK Geliştirme Seminer Raporu.* Ankara: SÜRKAL.

DİE. (2005). *Yaşam Memnuniyeti Araştırması.* Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası. https://docplayer.biz.tr/14072906-Yasam-memnuniyeti-arastirmasi.html adresinden alındı

Di Tella, R., MuchCulloch, R. j., & Oswald, A. J. (2003). The Macroekonomics Of Happinnes. *The Review of Economics and Statistics*, 809-827.

Diener, E., & Suh, E. M. (1999). Subjective Well-Being: Three Decades of Progress. *Psychological Bulletin, 125*(2), 276-302.

Drobnic, S., Beham, B., & Prag, P. (2010). Good Job, Good Life? Working Conditions and Quality of Life in Europe. *Soc Indic Res*, 205-225.

Diener, E., Lucas, R. E., & Oishi, S. (2018). Advances and Open Questions in the Science of Subjective Well-Being. *Collabra: Psychology*, 1-49.

Diener, E., & Seligman, M. E. (2004). Beyond money: Toward an economy of well-being. *Psychological Science in The Public Interest*, 1-31.

Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J., & Sharon, G. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment*, 71-75.

Dinç, A. (2013). Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Sağlığı. *V. Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmları Kongresi* (s. 2530-2540). Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.

Doğan Günday, P. (2011). *Ekonomik Kalkınmada Kadını Önemi ve Katkısı.* İzmir: Dokuz Eylül Üniversi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Genel İktisat Pprogramı Yüksek Lisans Tezi.

Doğan, F., & Kocacık , O. (2006). Domestic Violence Against Women in Sivas, Turkey: Survey Study. *Croatian Medical Journal*, 742-749.

Duman, M. Z. (2012). Aile Kurumu Üzerine Tarihsel Bir Okuma Girişimi ve Muhafazakar İdeolojinin Aileye Bakışı. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 19-50.

Dünya Bankası. (2012). *Dünya Kalkınma Raporu 2012 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kalkınma Genel Bakış.* Washington DC: Dünya Bankası.

Düşündere, A. T., Bilgiç, A. K., & Avşar, İ. (2020). *81 İlde Türkiye'nin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi.* Ankara: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB).

Ediz , A., & Altan, Ş. (2017). Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet Üzerine Bir Alan Araştırması. *TBB Dergisi Özel Sayı*, 397-410.

Engels, F. (2002). *Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni.* Ankara: Sol Yayınları.

Ercan, F. (2012). *Modernizm, Kapitalizm ve Azgelişmişlik* . İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Erdoğan, S. (2007). *Evlilik Uyumu ile Psikiyatrik Rahatsızlıklar, Bağlanma Stilleri ve Mizaç ve Karakter Özellikleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi.* Ankara: Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Anabilim Dalı Uzmanlık Tezi.

Ersoy, E. (2009). Cinsiyet Kültürü İçerisinde Kadın ve Erkek Kimliği Malatya Örneği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 209-230.

Eyüboğlu, A., Özar, Ş., & Tanrıöver Tufan, H. (1998). Kentli Kadınların Çalışma Koşulları ve Çalışma Yaşamını Terk Nedenleri. *İktisat*(377), 207-216.

Ferrante, F. (2009). Education, Aspirations and Life Satisfaction. *Kyklos*, 542–562.

Fidan, F. (2000). Kapitalizmin Gelişme Sürecinde Kadının Çok Yönlü Konumu (Medya Örneği). *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi* , 117-133.

Fidan, F., Yeşil, Y., & Karasu, F. (2017). Kadın Çiftçilerin Sosyo-Ekonomik Güçlenmesinde Eğitimin Rolü. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi/UUSBD*, 409-434.

Gana, K., Bailly, N., Saada, Y., Joulain, M., & Alaphilippe, D. (2012). Does Life Satisfaction Change in Old Age: Results From an 8-Year Longitudinal Study. *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 540-552.

Genç, G. (2016). *Fert Yaşam Memnuniyetini Etkileyen Faktörler: Bir Meta Analiz Çalışması.* Antalya: Aakdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Giddens, A. (2005). *Sosyoloji.* (C. Güzel, Dü.) İstanbul: Ayraç Yayınları.

Giddens, A. (2013). *Sosyoloji.* (C. Güzel, Çev.) İstanbul: Ayraç Yayınları.

Giddens, A., & W.Sutton, P. (2014). *Ssosyolojide Temel Kavramlar.* Ankara: Phoenix.

Gitmez, A. S., & Morçöl, G. (1994). Economic Status and Life Satisfaction in Turkey. *Social Indicators Research*, 77-98.

Gökdemir, Ö., & Dumludağ, D. (2011). Subjective Well-Being among Ethnic Minorities: The Dutch Case . *Munich Personal RePEc Archive*, 1-18.

Gönüllü, M., & İçli, G. (2001). Çalışma Yaşamında Kadınlar: Aile ve İş İlişkileri. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 81-100.

Gündoğdu, Y. B. (2016). Psikanalitik Kişilik Kuramlarına Göre Değişim ve Gelişimin İmkanı. *Turkish Studies*, 373-404.

Gürcan, A. (2013). Ailelerin Eğitim İtiyaç Analizi. *Değişen Dünyada Aile* (s. 11-23). Malatya: Bilsam.

Güzel, B. (2015). Lysistrata: Kadının Antik Yunan Toplumundaki Yeri. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* , 505-522.

Helliwell, J. F. (2002). How'slife? Combining individual and national variablesto explain subjective well-being. *Economic Modelling*, 331-360.

İblioğlu, A. O. (2012). Aile İçi Şiddet. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 4*(2), 204-222.

İçin, N. (2012). *Çalışma Yaşamında Kadın İşgücünün Karşılaşacağı Sorunlar: Yalova Örneği.* Yalova: Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü : İnsan Kaynakları ve Çalışma İlişkileri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Jan, M., & Masood, T. (2008). An Assessment of Life Satisfaction among Women. *Studies on Home and Community Science*, 33-42.

Kaçar, Ö. (2007). *Toplumsal Cinsiyet ve Kadının Konumu: Türkiye'deki Yakın Zamanlardaki Değişimi Anlamak.* Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Kahneman, D., Krueger, A. B., Schkade, D., Schwarz, N., & Stone, A. A. (2006). Would You Be Happier If You Were Richer? A Focusing Illusion. *Science*, 1908-1910.

Kahyaoğlu, O. (2008). *Yaşam Memnuniyeti ve Yaşam Memnuniyetini Etkileyen Değişkenler İle Ekonometrik Uygulama: Türkiye Örneği.* İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekonometri Anabilimdalı Yüksek Lisans Tezi.

Kalaycı, A. R. (2005). *Yaşlı ve Aile İlişkileri Araştırması: Ankara Örneği.* Aankara: Başbakanlık Aile ve Sosyal İlişkiler Araştırmaları Genel Müdürlüğü Yayınları.

Kalkınma Bakanlığı. (2018). *On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) Kadının Kalkınmadaki Rolü Özel İhitsas Komisyonu Raporu.* Ankara: Kalkınma Bakanlığı. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/04/KadininKalkinmadakiRoluOzelIhtisasKomisyonuRaporu.pdf adresinden alındı

Karaaslan, D. (2016). Antik Yunan'da Kadın Olmak. *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 159-174.

Karaçay, H., Zülfikar, B. Ş., & Aydın, D. G. (2014). Postneoliberal Kalkınma Paradigmasında "Kkalkınmada Kadın ve Güçlenme Algısı": Dünya Bankadı Örneği. *AKÜ İİBF Dergisi, 16*(2), 15-29.

Karadağ Aksoy, S. (2019). *Alman Soyoloji Ekolünde Aile ve Evlilik.* Denizli: Pamukkale Üniversitesi Soyal Bilimler Enstitüsü Genel Sosyoloji ve Metodoloji Anabilim Dalı Sosyoloji Programı Yüksek Lisans Tezi.

Karadeniz, O. (2011). Türkiye'de Atipik Çalışan Kadınlar ve Yaygın Sosyal Güvencesizlik. *Çalışma ve Toplum* , 84-127.

Karapehlivan Şenel, F. (2012). Tarihsel ve Toplumsal Süreçte Kadın. *Toplum ve Hekim, 27*(4), 246-256.

Kartal, S. E., Yirci, R., & Özdemir, T. Y. (2015). Öğretmenlerde Algılanan Örgütsel Destek Düzeyi İle Yaşam Memnuniyeti Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*(24), 477-504.

Kaya, C. (2009). *Çalışma Yaşamında Kadın İş Gücü Sorunları ve Örgütlenme Eğilimleri.* İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim Dalı.

Kayagil, T. (2020). *Yaşam Memnuniyeti Fonksiyonunda Kurumlar, Güven, Nispi Gelir Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler Üzerine Bir İnceleme.* İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Doktora Tezi.

Kızılkaya, H. (2005). *Anasoyluluktan Günümüze Kadın.* İzmir: İlya Yayınevi.

Kocabaş Atılgan, D. (2013). Antik Yunan'da Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Temsili. *Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi*, 15-27.

Kocacık, F., & B.Gökkaya, V. (2005). Türkiye'de Çalışan Kadınlar ve Sorunları. *C.Ü.İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 195-219.

Koçak, O. (2021, 12 28). Sanayi Devriminden Günümüze Kadın İş Ggücü. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, Sosyal Sorunlar Dersi, Türkiye. https://cdn-acikogretim.istanbul.edu.tr/auzefcontent/20_21_Guz/sosyal_sorunlar/1/index.html adresinden alındı

Korkmaz, A., & Korkut, G. (2012). Türkiye'de Kadının İş Gücüne Katılımının Belirleyicileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Birimler Fakültesi Dergisi, 17*(2), 41-65.

Kõrreveski, K. (2011). Measuring Well-Beaing And Quality Of Lıfe Usıng Oecd Indicators. *Eesti Statistika Kvartalıkırı*, 38-44.

Köker, S. (1991). *Normal ve Sorunlu Ergenlerin Yaşam Doyumu Düzeyinin Karşılaştırılması.* Ankara: Ankara Üniversitesi Soyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü Yüksek Lisans Tezi.

Kral, G., & Karlılar , S. (2017). Türkiye'de Kadın İşgücüne Katılımını Etkileyen Faktörler: Adana İli Üzerine Bir Uygulama. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 272-286.

KSGM. (2008). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı.* Ankara: KSGM.

KSSGM. (2000). *Kadın İstihdamı İçin Yeni Perspektifler ve Kadın İş Gücüne Muhtemel Talep.* Ankara: T.C. Bşabakanlık Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü.

Kurt, E., Yorguner Küpeli, N., Sönmez , E., Bulut, N. S., & Akvardar , Y. (2018). Psikiyatri Polikliniğine Başvuran Kadınlarda Aile İçi Şiddet Yaşantısı. *Arch Neuropsychiatry*, 22-28.

Kurt, G., Erkol, Z., & Beyaztaş, F. Y. (2020). *Yaşlıların Sorunları ve Yaşam Memnuniyeti.* Adli Tıp Dergisi.

Kutlar , A., Erdem, E., & Aydın, F. (2012). Kadınların İş Gücüne Katılması İle Doğurganlık, Boşanma ve Ücret Haddi Arasındaki İlişki: Türkiye Üzerine Bir Araştırma. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi* , 149-168.

Kutlar, A., Turgut Işık, T., & Torun, P. (2013). Kadının Yaşam Memnuniyetini Belirleyen Faktörler: Adıyaman, Kocaeli, Isparta Örneği. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 14*(2), 145-159.

Küçükşen, O. (2013). Kadınların İşgücüne Katılmaları ve İktisadi Kalkınma: U Şekilli Kadın İşgücüne Katılım Hipotezinin Heterojen Ülke Grupları İçinde İncelenmesi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Ssosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans Ttezi.

Lucas, R. E., & Gohm, C. L. (2000). Age and Sex Differences in Subjective Well-Being across Cultures. *Culter and Subjective Well-Being, 3*(2), 291-317.

Lucas, R. E., Clark, A. E., Georgellis, Y., & Diener, E. (2003). Reexamining Adaptation and the Set Point Model of Happiness: Reactions to Changes in Marital Status. *Journal of Personality and Social Psychology, 84*(3), 527-539.

Makal, A. (2010). Türkiye'de Erken Cumhuriyet Döneminde Kadın Emeği. *Çalışma ve Toplum*, 13-40.

McKinsey , & Company. (2016). *Women Matter Turkey 2016 Turkey's Potential for the Future:Women in Business.* file:///C:/Users/nazl%C4%B1nesekaymak/Downloads/9643_WomenMatterTurkey2016Report.pdf: TÜSİAD.

Manning, P. (2010). The Maddison Project: Historical GDP Estimates Worldwide. *Journal of World-Historical Information*, 36-39. file:///C:/Users/nazl%C4%B1nesekaymak/Downloads/The_Maddison_Project_Historical_GDP_Estimates_Worl.pdf adresinden alındı

Melik Şahin, E., Yetim, D., & Güleç Öyekçin, D. (2012). Edirne'de Kadına Yönelik Eş Şiddeti Yaygınlığı ve Kadınların Şiddete Karşı Tutumları. *Cumhuriyet Tıp Dergisi* , 23-32.

Mentzakis, E., & Moro, M. (2008). The Poor, The Rich and The Happy: Exploring The Link Between Income and Subjective Wellbeing. *The Journal of Socio-Economics*, 147-158.

Ngoo, Y. T., Tey, N. P., & Tan, E. C. (2015). Determinants of Life Satisfaction inAsia. *Soc Indic Res*, 141-156.

Nurdınova, S. (2019). *Yaşam Memnuniyetinin Nicel ve Nitel Analizi: Türiye'de Ev Kadınlarının İstihdamı Örneği.* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi İktisat Anabilim Dalı Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.

OECD. (2013). *How's Life? 2013 Measuring Well-Being.* https://www.oecd.org/sdd/3013071e.pdf: OECD Publishing.

Omay, U. (2011). Yedek İşgücü Ordusu Olarak Kadınlar. *Çalışma ve Toplum*, 137-166.

Olaroiu, M., Alexa, I. D., & Heuvel, W. J. (2017). Do Changes in Welfare and Health Policy Affect Life Satisfaction of Older Citizens in Europe? *Research Article*, 1-9.

Önder Erol, P. (2016). Türkiye'de Yaşlanma Sosyolojisine Yapılan Çalışmalara Dair Kısa Bir Değelendirme. *Sosyoloji Dergisi*, 157-166.

Özaydınlık, K. (2015). Tolumsal Cinsiyet Eşitliği Temelinde Türkiye'de Kadın ve Eğitim. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 93-114.

Özcan Demir, N. (Yaşam Akışı Sosyolojisi Açısından Hacı Bektaşi Veli'nin İnsana ve Hayata Bakışı). *DEUİFD Türk Kültürünü Mayalayanlar Özel Sayısı*, 641-661.

Özer , M., & Karabulut, Ö. Ö. (2003). Yaşlılarda Yaşam Doyumu. *Turkish Journal of Geriatrics*, 72-74.

Özmen, D., & Yılmaz, K. (2006). Merdiven mi Duvar mı? H-J.Chang ve I.Grabel'in Yaklaşımlarının Bir Eleştirisi. *Praksis*(13), 297-302.

Özpınar, S. (2018). Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet. A. Akın , & S. Özpınar içinde, *Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Sağlığı* (s. 237-260). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Özyol, A. İ. (2013). Sürdürülebilir Yeşil Kalkınma. *Fe Dergi 5*, 134-138.

Pelizzon, S. M. (2020). *Kadının Konumu Nasıl Değişti Feodalizmden Kapitalizme.* (C. Somel , & İ. E. Sadi, Çev.) İstanbul: İmge Kitabevi.

Pittau, M. G., Zelli, R., & Gelman, A. (2010). Economic Disparities and Life Satisfaction in European Regions. *Social Indicators Research*, 339-361.

Politzer, G. (2010). *Felsefenin Başlangıç İlkeleri.* İstanbul: Sosyal Yayınlar.

Powell, G. N., & Greenhaus, J. H. (2010). Sex, Gender, and Decisions at the Family - Work Interface. *Journal of Management, 36*(4), 1011-1039.

Prasoon, R., & Chaturvedi , K. R. (2016). Life Satisfaction: A literature Review . *The Researcher- International Journal of Management Humanities and Social Sciences*, 25-32.

Rathgeber, E. M. (1990). WID, WAD, GAD: Trends in Research and Practice. *The Journal of Developing Areas, 24*(4), 489-502.

Sakarya, E., & Dilmaç, B. (2020). Evli Bireylerin Evlilik Uyum, Yaşam Memnuniyeti ve Yaşam Bağlılıkları Arasındaki yordayıcı İlişkilerin İncelenmesi. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 2*(1), 1-11.

Saleh, A. M. (2020). *Türkiye'deki Yabancı Uyruklu Yükseköğrenim Öğrencilerinin Yaşam Memnuniyeti, Sosyoekonomik ve Mesleki Problemleri.* Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Sayılan, F. (2012). *Toplumsal Cinsiyet ve Eğitim.* Ankara: Dipnot Yayınları. https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/76316/mod_resource/content/0/5.%20kuramsal%20yakla%C5%9F%C4%B1mlar%202.pdf adresinden alındı

Schilling, O. (2006). Devolopment Of Life Satisfaction in Old Age: Onether Wiev on the "Paradox". *Social Indicators Research*, 241–271.

Selim, S. (2006). Türkiye'de Evli Kadınların İşgücüne Katılımına Göre Oluşan Doğurganlık Farkılıkları. *Gazi Üniversitesi İİBF Fakültesi Dergisi*, 139-163.

Selim, S., & Üçdoğruk, Ş. (2005). Türkiye'de Doğurganlık: Kalite- Miktar Yaklaşımı. *Nüfusbilim Dergisi*, 49-66.

Sen, A. (2004). *Özgürlükle Kalkınma.* İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Serdaroğlu , U., & Yavuz , G. (2008). Kalkınma ve Kadın (Veya Toplumsal Cinsiyet) İlişkilendirilişinin Değişimindeki Kavşaklar. *Ekonomik Yaklaşım*, 121-164.

Sezgin, D. (2015). Toplumsal Cinsiyet Perspektifinde Sağlık ve Tıbbileştirme. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 153-186.

Sezmez, T. (2018). *Çevre Bilincinin Yaşam Memnuniyetine Etkisi: Edirne, Uzunköprü İlçesi Örneği.* Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekonometri Anabilimdalı Yükseklisans Tezi.

Sousa, L., & Lyubomirsky, S. (2001). Life Satisfaction. *Academic Press*, 667-676.

State, T. M., & Kern, L. (2017). Life Satisfaction Among High School Students With Social, Emotional, and Behavioral Problems. *Journal of Positive Behavior Interventions, 19*(4), 205-215.

Stevenson, B., & Wolfers, J. (2009). The Paradox of Declining Female Happiness. American Economic Journal . *Economic Policy*, 190-225.

Subaşı, N., & Akın , A. (2003). Kadına Yönelik Şiddet; Nedenleri ve Sonuçları. Ayşe Akın (Ed) içinde, *Toplumsal Cinsiyet, Sağlık ve Kadın* (s. 235-247). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları. http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/SayfaDosya/kadina_yon_siddet.pdf adresinden alındı

Şavran, T. G. (2014). Sağlıkta Toplumsal Cinsiyet Eşitsizlikleri: Eskişehir'de Kırsal ve Kentsel Alanlarda Kadın Sağlığı. *Fe Dergi*, 98-116.

Şİmşek, H. (2011). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin Kadın Üreme Sağlığına Etkisi: Türkiye Örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 119-126.

T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2018). *Yaşlanma.* Ankara: Kalkınma Bakanlığı. 03 06, 2022 tarihinde https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/04/YaslanmaOzelIhtisasKomisyonuRaporu.pdf adresinden alındı

Tekeli, Ş. (1982). *Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat.* İstanbul: Birikim Yayınları.

Terzioğlu, F., & Taşkın, L. (2008). Kadının Toplumsal Cinsiyet Rolünün Liderlik Davranışlarına ve Hemşirelik Mesleğine Yansıması. *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 62-67.

Tıraş, H. H. (2019). Türkiye İçin İnsani Gelişmişlik Göstergeleri. *BEYDER*, 15-31.

TUİK. (2020). *İşgücü İstatistikleri Mikro Veri Seti.* Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.

TUİK. (2020). *Yaşam Memnuniyeti Araştırması 2020.* Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.

TUİK. (2021, 03 05). *İstatistiklerle Kadın,2020.* TUİK: https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Kadin-2020-37221 adresinden alındı

Tunç, M. (2018). Kalkınmada Kadın Ayrımcılığı ve Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin Rolü: Ülkelerarası Farklı Gelir Gruplarına Göre Yatay Kesit Analiz. *Sosyoekonomi*, 221-251.

Türk Tabipler Birliği. (2008). *Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet, Kadın ve Sağlık.* Ankara: Kadın Hekimlik ve Kadın Sağlığı Birimi.

Türkkahraman, M., & Şahin, K. (2010). Kadın ve Kariyer. *Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 75-88.

TÜSİAD. (2002, Aralık). Türkiye'de İşgücü Piyasası ve İşsizlik. *Yayın No. TÜSİAD-T/2002/12-354*, s. 12-354.

Uçar, A. (2016). İstatistiki Verilerle Ulusal Basında Kadına Karşı Şiddet. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 7*(2), 315-364.

Ulu, T. (2018). *Kadın Emeğinin Görülmeyen Yüzü: Hane İçi Kadın Emeği.* Antalya: Aakdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

UNDP. (2019). *İnsani Gelişme Endeksi Raporu.* Newyork: Birleşmiş Milletler.

UNDP. (2020). *2020 İnsani Gelişme Raporu.* New York: UNDP.

Usta, A. (2018). Aydınlanma Düşüncesine Kısa Bir Bakış. *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi*, 74-91.

Ünal, B. (2018). Toplumsal Cinsiyet ve Bulaşıcı Olmayan Hastalıklar. A. Akın , & S. Özpınar içinde, *Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Sağlığı* (s. 225-235). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Veenhoven, R. (1996). The Study of Life Satisfaction. *https://repub.eur.nl/pub/16311/*, 1-37.

Veenhoven, R., & Gökdemir, Ö. (2014). *Kalkınmaya Farklı Bir Bakış: İyi Oluş. A. Aysan içinde Kalkınmada Yeni Yaklaşımlar.* Ankara: İmge Yayınevi.

WEF. (2021). *Global Gender Gap Report.* Geneva: WEF.

WHO. (1998). The World Healt Organization Quality Off Life Assessment (WOOHQOL): Devolopment And Generel Psikometric Properties. *Sosyal Bilimler ve Tıp*, 1569-1585.

Yaşar, N. (2018). Eğitimde Cinsiyet Eşitsizliğinin Okulaşma Oranına Etkisi: Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler Karşılaştırması. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 55-69.

Yavilioğlu, C. (2002). Kalkınmanın Anlambilimsel Tarihi ve Kavramsal Kökenleri. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 3*(1), 59-77.

Yetim, B. (2018). *Yaşam Memnuniyeti ve Yaşam Kalitesinin Belirleyicileri: Sağlık Hizmetlerinden Memnuniyet ve Sağlık Statüsünün Rolü.* Ankara: Hacattepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sağlık Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Yıldırım, F., & Eker, H. (2018). Türkiye'de İnsani Gelişmenin Göstergesi Olarak Toplumsal Cinsiyet Eşitliği 'Toplumsal Cinsiyete Dayalı Bütçeleme'. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 507-517.

Yıldız, E. (2019). Sürdürülebilir Kalkınma Açısından Kadın İstihdamı. İ. Kumkale içinde, *Kadının İş Yaşamı ve Etik* (s. 149-175). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Yılmaz, A., Bozkurt , Y., & İzci, F. (2008). Kamu Öörgütlerinde Çalışan Kadın İşgörenlerin Çalışma Yaşamında Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Bir İnceleme. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 89-114.

Yılmaz, G. (2006). *Küreselleşme ve Küreselleşmenin Kadınların Çalışma Yaşamına Etkisi.* İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişileri Yüksek Lisans Tezi.

Yılmaz, M., & Zoğal, Y. (2015). Kadının İşgücüne Katılımının Tarihsel Gelişimi ve Kadın İstihdamını Etkileyen Faktörler: Türkiye ve Avrupa Örneği. *https://torino2015.econworld.org/assets/zogal_yilmaz.pdf*, 4-21.

Yorgun, S. (2010). Sömürü, Koruma ve Pozitif Ayrımcılıktan Çalışma Yaşamının Egemen Gücü Olmaya Doğru Kadınlar: 21. Yüzyıl ve Pembeleşen Çalışma Yaşam. *Sosyo-Ekonomi Dergisi*, 167-190.

Zanin, L. (2017). Education and Life Satisfaction in Relation to the Probability of Social Trust: a Conceptual Framework and Empirical Analysis. *Soc Indic Res* , 925–947.

EK-1 ANKET FORMU

Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak hazırlanan **"Kadının Yaşam Memnuniyetini Belirleyen Sosyoekonomik Faktörler: Edirne İli Örneği"** konulu çalışma için veri toplanılmaktadır. Anket formunda hiçbir şekilde kimlik bilgileriniz bulunmamaktadır. Katkılarınız için teşekkürler.

1	Yaşınız.....			
2	Doğum yeriniz?			
	( ) Köy	( ) İlçe	( ) İl	( ) Büyük şehir
3	Büyüdüğünüz ya da yaşamınızın çoğunu geçirdiğiniz yer?			
	( ) Köy	( ) İlçe	( ) İl	( ) Büyük Şehir
4	Yaşadığınız mahalle…….			
5	Medeni Durumunuz?			
	( ) Hiç evlenmemiş	( ) Evli	( ) Boşandı	( ) Eşi Öldü
6	İlk evlenme yaşınız……..			
7	Ailenizde sizinle beraber yaşayan toplam kişi sayısını belirtiniz?			
	( ) 0-2	( ) 3-4	( ) 5-6	( ) 7 ve daha fazla
8	Sahip olduğunuz çocuk sayısı……			
9	Eğitim düzeyiniz nedir?			
	( ) Okur-yazar değilim	( )Okur-yazarım		( ) İlköğretim mezunuyum
	() Orta öğretim (Lise) mezunuyum	( ) Üniversite veya yüksekokul mezunuyum		
10	Son altı ay içerisinde herhangi bir işte çalıştınız mı?			
	( ) Evet	( ) Hayır		
11	Çalışmıyor iseniz nedenini belirtiniz?			
	( ) Çalışmak istemiyorum	( ) İş bulamıyorum		( ) Eşim ya da ailem istemiyor
	( ) Çocuk bakımı ve ev işleri yüzünden çalışamıyorum			( ) İşten çıkarıldım
	( ) Emekli	( ) Diğer		
12	Çalışıyor iseniz çalışma durumunuz nedir?			
	( ) Gelir getiren sürekli iş (Tam zamanlı)	( ) Gelir getiren geçici iş (mevsimlik, gündelik)		( ) Gelir getirmeyen ücretsiz aile işçisi
	( ) Diğer…….			
13	Çalışıyor iseniz iş yerinizdeki statünüz nedir?			
	( ) İşçi ya da memur	( ) Bölüm şefi	()Üst düzey yönetici	( ) İş sahibi
14	Ne kadar süredir çalışıyorsunuz?			

	( ) 1 yıldan az	( ) 1-5 yıl arası	( ) 6-10 yıl arası	( ) 10 yıldan fazla
15	Yaşamınızın herhangi bir sürecinde çalıştıysanız işe girişte veya iş yerinde kadın olmanız nedeni ile ayrımcılığa uğradınız mı? (Cevabınız Hayır ise 17. Soruya geçiniz)			
	( ) Evet		( ) Hayır	
16	Yukarıdaki soruya yanıtınız evet ise ayrımcılık olarak ne tür bir davranışla karşılaştınız?			
	( ) Aynı işi yaparken erkeklerden daha az ücret aldım ( ) İşe alınırken çocuk sahibi olup olmadığım, çocuklarımın yaşları ile ben işteyken onlar ile ilgilenen birinin olup olmadığı soruldu ( ) İş yerinde çalışan erkeklerin aşağılanmalarına maruz kaldım ( ) İş yerindeki erkek çalışanlar tarafından dışlandım ( ) Diğer……..			
17	Hanenizin aylık net toplam gelir miktarınız nedir?			
	( ) Yok	( )2900TL'den Az	( )2901-3900 TL	()3901-4900 TL	( ) 4901 TL'den fazla
18	Sizin aylık ortalama gelir miktarınız nedir?			
	( ) Yok	( )2900TL'den Az	( )2901-3900 TL	()3901-4900 TL	( ) 4901 TL'den fazla
19	Eşinizin aylık ortalama gelir miktarı nedir?			
	( ) Yok	( )2900TL'den Az	( )2901-3900 TL	()3901-4900 TL	( ) 4901 TL'den fazla
20	Herhangi bir sosyal yardım alıyor musunuz? (Cevabınız Hayır ise 22. soruya geçiniz)			
	( ) Evet		( ) Hayır	
21	Aldığınız sosyal yardım desteğinin adı? ……			
22	Hangi sosyal güvenlik sistemine dâhilsiniz?			
	( ) SGK (Bağkur, SSK, Emekli Sandığı)	( ) Yeşil Kart	( ) Yok	
23	Şu an oturduğunuz konut mülkiyetinin durumu?			
	( ) Ev sahibi	( ) Kiracı	( ) Bir yakınım	
24	Toplumun genelini göz önüne aldığınızda ekonomik durumunuzu nasıl görüyorsunuz?			
	( ) Alt	( ) Ortanın Altı	( ) Orta	( ) Ortanın Üstü	( ) Üst
25	Sağlık durumunuz için ne söyleyebilirsiniz?			
	( ) Kronik hastayım	( ) Ne iyi- ne kötü	( ) Sağlıklıyım	( ) Çok sağlıklıyım
26	Sağlık açısından risk taşıyan bir alışkanlığınız veya durumunuz var mı?			
	( ) Yok	()Sigara kullanıyorum	( )Alkol kullanıyorum	( ) Aşırı kilo
	( ) Diğer……..			
27	Son bir yıldır fiziksel olarak sağlığınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?				
	( ) Çok iyi	( ) İyi	( ) Orta	( ) Kötü	( ) Çok Kötü
28	Son bir yıldır ruhsal olarak sağlığınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?				
	( ) Çok iyi	( ) İyi	( ) Orta	( ) Kötü	( ) Çok Kötü

29	Ne kadar süreyle doktora gidersiniz?				
	( ) Düzensiz giderim	( ) Ayda bir kez giderim	( ) 6 ayda bir kez giderim		
	( ) Yılda bir kez giderim	( ) Mecbur olmadıkça doktora gitmem			
30	Bakıma ihtiyacı olan (yaşlı, engelli, sağlık sorunu olan) birine bakım hizmeti veriyor musunuz?				
	( ) Evet	( ) Hayır			
31	Hayatınızın herhangi bir döneminde aile içi şiddete maruz kaldınız mı?				
	( ) Evet	( ) Hayır			
32	Yukarıdaki soruya cevabınız evet ise şiddet türlerinden hangisine maruz kaldınız?				
	( ) Fiziksel Şiddet	( ) Psikolojik Şiddet	( ) Ekonomik Şiddet	( ) Cinsel Şiddet	
33	Şu an aile içi şiddete maruz kalıyor musunuz? Cevabınız evet ise şiddet türlerinden hangisine maruz kalıyorsunuz?				
	( ) Hayır	( ) Fiziksel	( ) Psikolojik	( ) Ekonomik	( ) Cinsel
34	Düzenli olarak fiziksel aktivite/egzersiz yapıyor musunuz?				
	( ) Evet	( ) Ara sıra	( ) Hayır		
35	Bir kadın olarak son bir yıl içinde herhangi bir şekilde ayrımcılığa uğradınız mı? (Cevabınız hayır ise 37. Soruya geçiniz.)				
	( ) Evet	( ) Hayır			
36	Ayrımcılığa uğradığınız alan veya alanlar hangisidir? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)				
	( ) Eğitim ya da okul yaşamında ( ) Ev ve aile yaşamında ( ) Toplumsal çevrede (mahallede ya da köyde) ( ) Kamu kurumlarından hizmet alırken ( ) İş yaşamında ( ) Diğer ……..				
37	Genel olarak yaşamınızdan memnun musunuz?				
	( ) Evet	( ) Hayır			
38	Kendinizi değerli hissediyor musunuz?				
	( ) Evet	( ) Ara sıra	( ) Hayır		

EK-2 YAŞAM MEMNUNİYETİ ÖLÇEĞİ FORMU

	Lütfen aşağıdakileri ifadeleri okuduktan sonra kendinizi değerlendirip, sizin için en uygun seçeneğin karşısına çarpı (X) işareti koyunuz.	Hiç Katılmıyorum	Çok Az Katılıyorum	Orta Düzeyde Katılıyorum	Büyük Oranda Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1	İdeallerime yakın bir yaşantım vardır					
2	Yaşam koşullarım mükemmeldir					
3	Yaşamımdan memnunum					
4	Şimdiye kadar yaşamdan istediğim önemli şeylere sahip oldum					
5	Tekrar dünyaya gelsem hayatımdaki hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim					